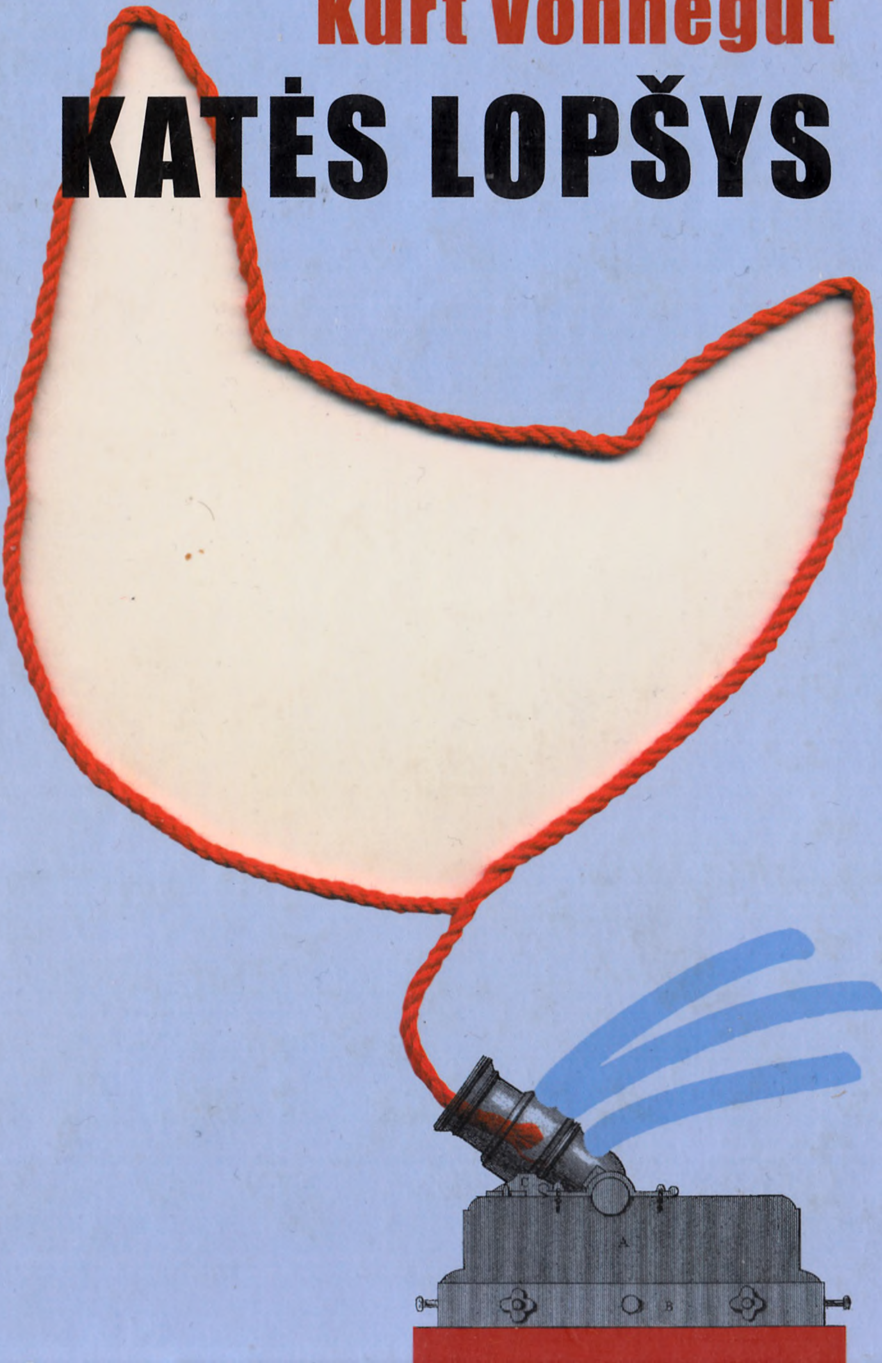
Kurt Vonnegut

KATĖS LOPŠYS

Kurt Vonnegut

Katės lopšys

kitos knygos

UDK 820(73)
Vo-142

Kurt Vonnegut

KATĖS LOPŠYS

Kurt Vonnegut, Cats cradle, A Delta Book,
Published by Dell Publishing, 1998

Published by arrangement with The Bantam Dell Publishing Group,
a division of Random House, Inc.

Iš anglų kalbos vertė Vytautas Petrukaitis
Dailininkė Sigutė Chlebinskaitė

UAB „Kitos knygos“
Vienybės g. 21, LT-51379 Kaunas
info@kitosknygos.lt
www.kitosknygos.lt

Spausdino UAB „Vilniaus spauda“
Viršuliškių skg. 80, LT-05131 Vilnius

ISBN 9955-640-23-5

Skoningajam ir galantiškajam *Kennethui Littaueriui*

Šioje knygoje nėra nė krislelio tiesos.

Gyvenkite vadovaudamiesi fomomis*,
Nes jos daro jus drąsius,
kilnius, sveikus ir laimingus.

„Bokonono knygos“, I:5

* Niekam žalos nedarančios netiesos.

Turinys

1. PASAULIO PABAIGOS DIENA

Vadinkite mane Jona. Taip pavadino mane gimdytojai, tiksliau tariant, nedaug trūko, kad būtų pavadinę.

Jona – Jonas – net jeigu mano vardas būtų buvęs Semas, vis tiek būčiau likęs Jona – ne todėl, kad neščiau nelaimes kitiems, bet todėl, kad kažkas, gyvas padaras ar negyvas, priversdavo mane trūks plyš atsidurti tam tikroje vietoje tam tikru metu. Man pateikdavo transporto priemones ir dingstis, kartais įprastines, kartais neįtikėtinas, bet nurodytą sekundę šitas jūsų Jona atsirasdavo nurodytoje vietoje, kaip ir būdavo to nepažįstamojo suplanuota.

Klausykitės:

Kai buvau jaunesnis – prieš dvi žmonas, prieš du šimtus penkiasdešimt tūkstančių cigarečių, prieš tris tūkstančius litrų svaigalų...

Taigi, kai buvau gerokai jaunesnis, ėmiau kaupti medžiagą knygai, kurią ketinau pavadinti „Pasaulio pabaigos diena".

Knyga turėjo būti dokumentinė.

Joje ketinau aprašyti, ką įžymūs amerikiečiai veikė tą dieną, kai pirmoji atominė bomba buvo numesta ant Hirosimos miesto Japonijoje.

Knyga turėjo būti krikščioniška – tuomet buvau krikščionis.

Dabar aš bokononistas.

Jau tuomet būčiau buvęs bokononistas, jei kas būtų pamokęs mane karčiai saldžių Bokonono melų. Deja, tuo metu bokononizmas tebuvo žinomas žvirgždėtų paplūdimių ir koralų liežuvių apjuostoje Karibų jūros salelėje, vadinamoje San Lorenso Respublika.

Mūsų, bokononistų, įsitikinimu, žmonija suskirstyta į bendrijas, bendrijas, vykdančias Dievo valią, bet niekada nesužinančias, kuo jos užsiima. Tokią bendriją Bokononas vadina karasu, o įnagis – kan-kanas, – atvedęs mane į manąjį karasą, buvo knyga, kurios taip ir nebaigiau, knyga, kurią ketinau pavadinti „Pasaulio pabaigos diena“.

2. VAI GRAŽU, TAI GRAŽU

„Jeigu pastebėsi, kad be jokios logiškos priežasties tavo gyvenimas persipynęs su kažkieno kito, – rašo Bokononas, – galimas daiktas, tas žmogus yra iš tavo karaso".

Kitoje „Bokonono knygų" vietoje jis aiškina mums: „Žmogus sukūrė šachmatų lentą; Dievas sukūrė karasą". Jis turi omenyje, kad karasas nepaiso tautinių, organizacinių, profesinių, šeimyninių ir klasinių ribų.

Jis amorfiškas nelyginant ameba.

„Penkiasdešimt trečiajame kalipse" Bokononas ragina dainuoti kartu su juo:

Girtuoklis, užknarkęs
Los Andželo parke,
Ir medžiotojas liūtų
Iš džiunglių vešlių,
Dantistas japonas
Ir britų valdovė,
Visi meiliai glaudžias
Vienam vežime,
Vai gražu, tai gražu –
Tiek skirtingų žmogelių
Susėdę kartu!

3. KVAILYSTĖ

Bokononas nėsyk neįspėja, kad žmogus nesumanytų sužinoti savo karaso ribas ir ką tai jo bendrijai patikėjo nuveikti Visagalis Dievas. Jis tepastebi, kad iki galo šių dalykų jam nelemta atskleisti.

Autobiografinėje „Bokonono knygų“ dalyje jis pateikia alegoriją, vaizduojančią, kokia kvailystė tartis juos patyrus ar supratus.

„Kartą Rodo saloje pažinojau damą anglikonę iš Niuporto, kuri paprašė manęs suprojektuoti ir sumeistrauti būdą jos dogui. Toji dama teigė kuo puikiausiai suprantanti Dievą ir jo kelius. Ji negalėjo suprasti, kam reikia sukti sau galvą dėl to, kas jau įvykę ar kas dar tik nutiks.

Tačiau kai parodžiau jai brėžinį būdos, kurią siūliau sumeistrauti, ji man atsakė: „Atleiskite, bet aš niekad nesuprasdavau šitų dalykų.“ „Duokite jį savo vyrui ar kunigui – tegul perduoda Dievui, – tariau. – Neabejoju, nutaikęs laisvą akimirką Dievas paaiškins apie šią mano būdą taip, kad net jūs suprasite.“

Ji atėmė iš manęs tą užsakymą. Niekada jos nepamiršiu. Ji buvo įsitikinusi, kad žmonės, plaukiojantys burlaiviais, Dievui patinka kur kas labiau nei tie, kurie plaukioja kateriais. Ji negalėjo pakęsti slieko ir cypdavo jį pamačiusi.

Ji buvo kvailė, kaip ir aš, kaip ir kiekvienas, kuris mano supran-tąs, ką daro Dievas (rašo Bokononas).

4. SPĖJAMAS SKAIDULŲ SUSIPYNIMAS

Šiaip ar taip, ketinu į šią knygą įtraukti kiek galima daugiau savo karaso narių ir esu nusiteikęs išnagrinėti visa, kas netiesiogiai byloja apie tai, kuo mes, žmonija, lig šiol vertėmės.

Neketinu paversti šios knygos traktatu, propaguojančiu bokononizmą. Vis dėlto norėčiau bokononiškai apie ją įspėti. Pirmasis „Bokonono knygų" sakinys skamba šitaip: „Visos tiesos, kurias tuoj papasakosiu jums, yra begėdiškas melas."

O mano bokononiškas įspėjimas yra štai koks: tas, kuris nesupranta, kaip paranki religija gali būti pagrįsta melais, nesupras ir šios knygos.

Tokios tokelės.

Taigi apie mano karasą.

Tarp jo narių, be abejo, trys vaikai daktaro Felikso Hionikerio, vieno iš pirmosios atominės bombos „tėvų". Pats dr. Hionikeris, be jokios abejonės, irgi priklausė mano karasui, nors pasimirė prieš tai, kai mano sinukos – mano gyvenimo skaidulos – persipynė su jo vaikų sinukomis.

Pirmasis jo įpėdinių, kurį palytėjo mano skaidulos, buvo Niutonas Hionikeris, jauniausias iš trijų jo vaikų, jaunesnis iš dviejų sūnų. Iš savo studentų brolijos leidinio „Delta Upsilon Quarterly"

sužinojau, kad Niutonas Hionikeris, sūnus Felikso Honikerio, Nobelio premijos laureato fizikos srityje, davė įžadus stoti į Kornelio skyrių, kuriam priklausiau ir aš.

Taigi parašiau tokio turinio laišką Niutui:

„Brangusis misteri Hionikeri,

nors gal man derėtų kreiptis „Brangusis broli Hionikeri“?

Esu Kornelio absolventas, dabar pragyvenimui rašantis knygas. Šiuo metu kaupiu medžiagą knygai apie pirmąją atominę bombą. Joje aprašysiu vien tai, kas vyko 1945 m. rugpjūčio šeštą dieną, tą dieną, kai ant Hirosimos buvo numesta bomba.

Kadangi amžinatilsį Jūsų tėvas visų laikomas vienu iš pagrindinių tos bombos kūrėjų, būčiau be galo dėkingas, jeigu malonėtumėte papasakoti man kokių linksmų nutikimų, įvykusių Jūsų tėvo namuose tą dieną, kai ji buvo numesta.

Gaila, bet apie Jūsų šlovingą šeimą žinau mažiau nei derėtų, tad net nenutuokiu, ar Jūs turite brolių ar seserų. Jeigu turite, labai norėčiau gauti jų adresus, kad galėčiau kreiptis į juos su panašiu prašymu.

Suprantu, Jūs buvote visai dar mažas, kai ta bomba buvo numesta, bet tai tik į gera. Savo knygoje rengiuosi sutelkti dėmesį į bombos poveikį žmonijai, o ne į techninius aspektus, tad tos dienos įvykiai kūdikio akimis – dovanokite už šį posakį – tiktų kuo puikiausiai.

Dėl stiliaus ar formos dalykų Jums nėra ko nerimauti. Palikite juos man. Pateikite man, taip sakant, vien nuogus griaučius.

Be abejo, prieš atiduodamas galutinį knygos variantą spaudai, parodysiu Jums, kad gaučiau pritarimą.

Su broliškais linkėjimais.“

5. MEDICINOS STUDENTO LAIŠKAS

Į šį mano laišką Niutas atrašė:

„Atleiskite, kad taip ilgai neatsakiau į Jūsų laišką. Susidaro įspūdis, jog knyga, kurią rašote, labai įdomi. Aš buvau toks mažas, kai numetė bombą, kad nemanau galėsiąs daug kuo padėti. Jums reikėtų kreiptis į mano brolį ir seserį, kurie abu už mane vyresni. Mano sesuo, ponia Harison Koners, gyvena Indianapolio mieste (Indianos valstija), North Meridian gatvėje Nr. 4918. Šiuo metu tai ir mano namų adresas. Man regis, ji mielai Jums padės. Niekas nežino, kur mano brolis Frankas. Jis pranyko prieš dvejus metus, tuoj pat po tėvo laidotuvių, ir nuo to laiko niekas nėra gavęs nuo jo jokios žinios. Ką gali žinoti – gal jis nebegyvas.

Man tebuvo šešeri tą dieną, kai ant Hirosimos buvo numesta atominė bomba, tad visa, ką pamenu apie tą dieną, man padėjo prisiminti aplinkiniai.

Pamenu, kad žaidžiau ant svetainės kilimo priešais tėvo kabineto duris mūsų namuose Iliume (Niujorko valstija). Durys buvo praviros, ir pro jas mačiau tėtį. Jis vilkėjo pižama ir chalatu. Jis rūkė cigarą, žaisdamas su virvute surištais galais. Tąsyk tėvas nėjo į savo darbą laboratorijoje – ištisą dieną su pižama vaikštinėjo po namus. Jis neidavo į darbą, kai tik užsimanydavo.

Kaip tikriausiai žinote, beveik visą gyvenimą tėvas išdirbo Bendrojoje lydinių kompanijoje Iliumo mieste. Prasidėjus Manheteno projektui – bombos kūrimo projektui – tėvas atsisakė išvykti iš Iliumo dirbti jame. Jis pareiškė nedirbsiąs tame projekte, jeigu jam neleisią dirbti ten, kur jis norėsiąs – o dažniausiai jis norėdavo dirbti namie. Iš Iliumo jis niekur nenorėdavo išvažiuoti, išskyrus mūsų vasarnamį Kodo kyšulyje. Kodo kyšulyje jis ir mirė. Mirė jis per Kūčias. Tikriausiai Jūs ir tai žinote. Taigi tos bombos dieną žaidžiau ant kilimo priešais jo kabinetą. Mano sesuo Andžela pasakoja man, kad aš ištisas valandas stumdydavęs savo žaislinius sunkvežimiukus, be perstojo leisdamas variklio garsus: *brm brm brm.* Tad aš tikriausiai brm brm brimbinau sunkvežimiukus tos bombos dieną, o tėvas savo kabinete žaidė su virvute surištais galais.

Beje, aš žinau, iš kur atsirado ta virvelė, su kuria jis žaidė. Gal panaudosite tai savo knygoje. Ja buvo aprištas romano rankraštis, kurį jam atsiuntė kažkoks kalinys. Romane buvo pasakojama apie pasaulio pabaigą, atėjusią 2000 metais; jis taip ir vadinosi – „2000-ieji Viešpaties metai“. Jame buvo rašoma, esą pamišę mokslininkai sukūrė siaubingą bombą, kuri sunaikino visą pasaulį. Kuomet visi sužinojo, kad artinasi pasaulio pabaiga, kilusi didžiulė paleistuviška orgija, o dešimt sekundžių prieš sprogstant tai bombai, pasirodęs pats Jėzus Kristus. Autoriaus pavardė buvo Marvinas Šarpas Holdernesas. Laiške, kurį jis pridėjo prie rankraščio, rašė kalįs už tai, kad nužudė savo brolį. Jis atsiuntė tėčiui rankraštį, nes negalėjo sugalvoti, kokių sprogmenų reikia įdėti į tą bombą, ir tikėjosi, kad tėvas pateiks kokių pasiūlymų.

Aš nesakau, kad perskaičiau tą knygą būdamas šešerių. Ji mėtėsi mūsų namuose daugel metų. Mano brolis Frankas ją pasisavino dėl nešvankių epizodų. Frankas laikė ją paslėpęs savo miegamajame,

„sieniniame seife“, kaip jį vadindavo. Iš tikrųjų tai buvo joks seifas, tiesiog krosnies dūmtraukis su skardiniu dangčiu. Mudu su Franku vaikystėje perskaitėme tos orgijos aprašymą turbūt tūkstantį kartų. Po daugelio metų tą knygą aptiko mūsų sesuo Andžela. Perskaičiusi pareiškė, girdi, tai šlykšti, nepadori rašliava, ir sudegino ją su visa virvele. Mudviem su Franku Andžela atstojo motiną, nes tikroji mano motina mirė, kai aš gimiau.

Bemaž įsitikinęs, kad tėvas taip ir neperskaitė tos knygos. Kažin ar per visą savo gyvenimą jis perskaitė nors vieną romaną ar bent jau apsakymą, gal tik visai mažas būdamas. Jis neskaitydavo ir gautų laiškų, taip pat žurnalų ir laikraščių. Galimas daiktas, jis perskaitė gausybę techninių žurnalų, bet, pasakysiu Jums atvirai, nepamenu, kad tėvas kada nors būtų ką skaitęs.

Kaip minėjau, iš to rankraščio jam tereikėjo virvelės. Toks jis buvo žmogus. Niekas negalėjo nuspėti, kas taps nauju jo susidomėjimo objektu. Tos bombos dieną tai buvo virvelė.

Ar esate skaitęs kalbą, kurią jis pasakė, kai jam buvo įteikta Nobelio premija? Pateikiu ją visą: „Ponai ir ponios, aš dabar stoviu prieš jus todėl, kad niekados nepalioviau žioplinėti tarsi vaikas, pavasario rytą traukiantis į mokyklą. Bet kas gali priversti mane sustoti, apsidairyti ir susimąstyti, o kartais ir kažką sužinoti. Aš esu labai laimingas žmogus. Ačiū jums.“

Taigi tėvas kurį laiką žiūrėjo į tą virvelės kilpą, o paskui ėmė sukioti ją tarp pirštų ir sunarstė iš jos figūrą, vadinamą katės lopšiu. Nežinau, kaip tėtis išmoko ją daryti – gal iš savo tėvo. Matot, jo tėvas buvo siuvėjas, tad kai tėtis buvo mažas, namuose niekados nestigdavo siūlų ir virvelių.

Niekada nebuvau matęs tėvą užsiimant tuo, ką kiti pavadintų žaidimu; kažką panašaus jis darė tik tą kartą, kai sunarstė tą „katės

lopšį". Pokštai, žaidimai ir kitų žmonių sugalvotos taisyklės jam buvo nė motais. Mano sesuo Andžela turėjo tokį sąsiuvinį, į kurį klijuodavo visokias iškarpas. Jame buvo ir straipsnis iš žurnalo „Time", kuriame buvo rašoma, kad, paklaustas, kokius žaidimus mėgstąs laisvalaikiu, tėvas atsakė: „Kodėl man turi rūpėti prasimanyti žaidimai, kai aplink vyksta tiek tikrų?"

Jis, ko gero, pats nustebo padaręs iš virvagalio tą „katės lopšį", kuris galbūt priminė jam vaikystę. Staiga jis išėjo iš savo kabineto ir padarė tai, ko kaip gyvas nebuvo daręs. Jis pamėgino žaisti su manim. Lig tol jis ne tik kad niekados nežaidė su manim – jis bemaž niekados manęs net neužkalbindavo.

Bet tąsyk jis atsiklaupė ant kilimo šalia manęs, iššiepė dantis ir pamostagavo ta suraizgyta virvele man prieš akis, klausdamas: „Matai? Matai? Matai? Katės lopšys. Matai katės lopšį? Matai, kur miega švelnutė katytė? Miau, miau."

Poros jo odoje atrodė sulig mėnulio krateriais. Iš jo ausų ir šnervių styrojo plaukai. Užuodęs nuo jo sklindantį cigarų kvapą, pasijutau atsidūręs ties pragaro žiotimis. Iš taip arti mano tėvas atrodė šlykščiausias dalykas pasaulyje. Nuolat sapnuoju tą vaizdą.

Tuomet jis uždainavo. „Čiūčia liūlia, katyte, – traukė jis, – aukštai drebulytėj, pūstels vėjelis, ims sūpuoti lopšelį. Šakutė tik triokšt, mūs katytė su visu lopšiu žemyn keberiokšt!"

Aš puoliau į ašaras. Pašokau ant kojų ir kiek kojos įkerta pasileidau iš namų.

Esu priverstas baigti. Jau trečia valanda ryto. Ką tik prabudo mano kambario draugas ir ėmė skųstis, kad mašinėlės tarškėjimas neleidžia jam miegoti."

6. VABALŲ KAUTYNĖS

Niutas tęsė savo laišką kitą rytą. Štai ką jis rašė toliau: „Rytas. Vėl rašau; aštuonias valandas išmiegojęs esu gaivus it rožės žiedas. Bendrabutyje labai ramu – visi paskaitose, išskyrus mane. Man suteiktos didžiulės privilegijos. Man nebereikia eiti į paskaitas – praeitą savaitę mane išmetė iš parengiamųjų medicinos kursų. Gerai padarė. Iš manęs būtų išėjęs sumautas daktaras.

Pabaigęs šį laišką tikriausiai nueisiu į filmą. Arba, jeigu pasirodys saulė, eisiu pasivaikščioti į vieną iš tarpeklių. Tarpekliai juk tokie gražūs, ar ne? Šįmet dvi merginos šoko į tarpeklį, susikibusios rankomis. Jų nepriėmė į tą studenčių draugiją, į kurią jos norėjo. O norėjo jos į „Tri-Deltą“.

Na, bet grįžkime į 1945 metų rugpjūčio šeštą. Mano sesuo Andžela ne kartą man sakė, kad aš ne juokais įskaudinau tėvą tą dieną, kai nepanorau žavėtis tuo „katės lopšiu“, nepanorau sėdėti ant kilimo su tėčiu ir klausytis jo dainų. Gal aš išties jį įskaudinau, bet nemanau, kad būčiau galėjęs *smarkiai* jį įskaudinti. Pasaulyje būta maža žmonių, tokių rambių kaip mano tėvas. Aplinkiniai negalėdavo atkreipti jo dėmesio į save, nes žmonės paprasčiausiai jo nedomino. Pamenu, kartą, gal metai prieš jo mirtį, pamėginau priversti jį papasakoti man ką nors apie mano motiną. Jis negalėjo ničnieko apie ją prisiminti.

Ar esate girdėjęs tą garsią istoriją apie pusryčius tą dieną, kai motina su tėčiu išsirengė į Švediją atsiimti Nobelio premijos? Kadaise ją papasakojo „Saturday Evening Post“. Motina ištaisė sočius pusryčius. Po jų, rinkdama nuo stalo indus, ji rado prie tėvo kavos puodelio trisdešimt aštuonis centus. Tėvas paliko jai arbatpinigių.

Ne juokais įskaudinęs tėvą (jeigu aš išties tai padariau), išbėgau į kiemą. Nežinojau, kur susirengiau, bet pamačiau savo brolį Franką po dideliu lanksvos krūmu. Frankui tuomet buvo dvylika, ir aš nenustebau jį ten pamatęs. Karštomis dienomis brolis ilgai ten tūnodavo. Nelyginant šuo jis išsikapstydavo duobę vėsioje dirvoje palei krūmo šaknis. Niekada negalėdavai žinoti, ką Frankas atsineš po tuo krūmu. Kartą jis atsinešė nešvankią knygą. Kitąsyk – butelį chereso padažams. Tą dieną, kai buvo numesta toji bomba, Frankas turėjo šaukštą ir stiklainį. Šaukštu prisėmęs į stiklainį visokių vabzdžių, jis vertė juos kautis.

Tos vabalų kautynės buvo tokios įdomios, kad aš išsyk lioviausi verkęs, visai pamiršęs tėtušį. Nepamenu, kokius vabzdžius tuokart kiršino Frankas, bet prisimenu, kokias vabalų kautynes rengdavome vėliau: ant vieno elniaragio užsiundydavome šimtą rudųjų skruzdėlių, ant vieno šimtakojo – tris vorus, ar sukiršindavome rudąsias skruzdes su juodosiomis. Vabzdžiai pešdavosi tik tada, kai kratydavai stiklainį. Frankas tąsyk tai ir darė – be perstojo kratė stiklinį indą.

Netrukus Andžela atėjo manęs ieškoti. Pakėlusi krūmo šaką ji tarė: „Štai kur tu!“, o paskui paklausė Franko, ką jis tariasi darąs. „Eksperimentuoju.“ Frankas visuomet šitaip atsakydavo kieno nors paklaustas, ką jis tariasi darąs. „Eksperimentuoju“, – visada atsakydavo jis.

Andželai tuomet buvo dvidešimt dveji. Jau šešeri metai ji buvo šeimos galva – nuo to laiko, kai mirė motina, nuo tada, kai aš gimiau.

Ji dažnai sakydavo turinti tris vaikus – mane, Franką ir tėtį. Ir ji nė kiek neperdėdavo. Pamenu, šaltais rytais Frankas, tėvas ir aš išsirikiuodavome priemenėje, ir Andžela mus apmuturiuodavo, elgdamasi su visais vienodai. Skirtumas tik tas, kad mane ji išleisdavo į darželį, Franką – į mokyklą, o tėvą – į darbą kurti atominės bombos. Pamenu, kaip vieną tokį rytą sugedo radiatorius, užšalo vandentiekio vamzdžiai, o automobilis niekaip nenorėjo užsivesti. Mes visi sėdėjome automobilyje, o Andžela tol čirpino starterį, kol išsikrovė akumuliatorius. Žinot, ką jis tada pasakė? Jis pasakė: „Įdomu, kaip yra su vėžliais?" „Kuo tie vėžliai jus domina?" – paklausė jo Andžela. „Kai jie sukiša galvą į šarvą, – atsakė jis, – kas darosi su nugarkauliu – išlinksta ar susitraukia?"

Beje, Andžela buvo viena iš neapvainikuotų atominės bombos didvyrių, bet nemanau, kad kas nors yra pasakojęs šią istoriją. Gal jinai jums pravers. Po to nuotykio su vėžliais tėvas taip jais susidomėjo, kad liovėsi kūręs atominę bombą. Galop kažkokie žmonės iš Manheteno projekto atvyko į mūsų namus klausti Andželos, ką daryti. Jinai patarė išgabenti tėčio vėžlius. Taigi vieną naktį jie įėjo į jo laboratoriją ir išvogė vėžlius su visu akvariumu. Tėvas nė žodžio nepasakė apie dingusius vėžlius. Kitą dieną jis lyg niekur nieko atėjo į laboratoriją dirbti ir ėmė dairytis, su kuo galėtų pažaisti, apie ką galėtų mąstyti, bet visa, su kuo jis galėjo žaisti ir apie ką galėjo mąstyti, buvo susiję su ta bomba.

Ištraukusi mane iš po krūmo Andžela paklausė, kas nutikę tarp mudviejų su tėčiu. Aš be perstojo kartojau, koks jis šlykštus ir kaip aš jo nekenčiąs. Tada ji plojo man delnu. „Kaip tu drįsti šitaip kalbėti apie savo tėvą?! – užriko ji. – Jis yra vienas iš didžiausių žmonių per visą istoriją! Šiandien jis laimėjo karą! Ar tu supranti?! Jis laimėjo karą!" Ir dar kartą plojo man delnu.

Nepykstu ant Andželos, kad tada mane mušė. Tėvas jai buvo viskas. Vaikinų ji neturėjo. Ji apskritai neturėjo draugų. Ji turėjo vienintelį hobį – grojo klarnetu.

Dar kartą pasakiau jai baisiausiai nekenčiąs tėvo, ji vėl man sudavė. Tuomet Frankas išlindo iš po krūmo ir kumščiu smogė jai į pilvą. Taip skaudžiai, kad ji pargriuvusi ėmė raitytis. Atgavusi kvapą, ji ėmė šauktis į pagalbą tėtį.

„Jis neateis", – tarė Frankas ir nusijuokė iš jos. Brolis neklydo. Tėvas iškišo galvą pro langą, pažvelgė į mane ir Andželą, besiraitančius ant žemės ir žliumbiančius, į greta stovintį Franką, ir vėl įtraukė galvą. Vėliau jis niekada nepaklausė, dėl ko kilo visas tas triukšmas. Žmonės buvo ne jo sritis.

Ar pakaks? Ar pravers Jūsų knygai? Aišku, Jūs mane suvaržėte, paprašęs apsiriboti tuo, kas įvyko bombos dieną. Yra aibės kitų gerų anekdotų apie bombą ir tėvą iš kitų dienų. Ar žinote, pavyzdžiui, istoriją apie tėvą per pirmąjį bombos išbandymą Alamogorde? Kai jinai sprogo, kai pasidarė aišku, kad Amerika gali nušluoti ištisą miestą viena vienintele bomba, kažkoks mokslininkas atsigręžė į tėtį ir tarė: „Mokslas dabar patyrė nuodėmę." Žinot, ką atsakė tėvas? Jis paklausė: „Kas yra nuodėmė?"

Su geriausiais linkėjimais,
Niutonas Hionikeris"

7. ŠLOVINGIEJI HIONIKERIAI

Niutas baigė laišką tokiais trim prierašais:

„*P. S.* Negaliu pasirašyti laiško „su broliškais linkėjimais", nes man neleidžia būti Jūsų broliu dėl mano pažymių. Aš tebuvau kandidatas į broliją, o dabar net šią teisę iš manęs atėmė.

P. P. S. Jūs vadinate mūsų šeimą šlovinga, bet jeigu taip pavadinsite ją savo knygoje, manding, padarysite klaidą. Pavyzdžiui, aš esu neūžauga: mano ūgis – metras dvidešimt. O paskutinė žinia, gauta apie mano brolį Franką, buvo ta, kad jis yra ieškomas Floridos valstijos policijos, FTB ir Finansų departamento už tai, kad gabeno į Kubą nurašytus karinius automobilius. Taigi esu įsitikinęs, kad žodis „šlovinga" Jums ne visai tinka – „garsi", ko gero, būtų arčiau tiesos.

P. P. P. S. Po paros. Perskaičiau ką parašęs ir man dingtelėjo, kad kam nors gali susidaryti įspūdis, esą aš nieko neveikiu, tik slampinėju, prisimindamas liūdnus dalykus ir gailėdamasis savęs. Iš tikrųjų gyvenime man labai pasisekė, ir aš tai žinau. Netrukus aš vesiu nuostabią žemaūgę merginą. Šiame pasaulyje meilės užtenka visiems, žmonėms tereikia apsidairyti. Aš – to įrodymas."

8. NIUTO ROMANAS SU ZINKA

Niutas neparašė man, kas jo mergina. Bet praėjus dviem savaitėms po to, kai gavau nuo jo laišką, visa šalis sužinojo, kad jos vardas Zinka – Zinka, ir tiek. Tikriausiai ji neturėjo pavardės. Zinka buvo liliputė ukrainietė, „Borzoj" ansamblio šokėja. Aplinkybės taip susiklostė, kad Niutas pamatė to ansamblio koncertą Indianapolyje, prieš išvykdamas į Kornelį. Netrukus ansamblis koncertavo Kornelyje. Po koncerto Niutas laukė užkulisiuose su tuzinu ilgakočių rožių „American Beauty" rankose.

Laikraščiai pasigavo tą istoriją, kai mažoji Zinka paprašė politinio prieglobsčio Jungtinėse Valstijose, bet netrukus ji ir mažasis Niutas dingo.

Po savaitės mažoji Zinka prisistatė į Rusijos pasiuntinybę ir pareiškė, esą amerikiečiai pernelyg dideli materialistai. Ji norinti grįžti namo.

Niutas prisiglaudė sesers namuose. Indianapolyje. Žurnalistams jis perskaitė trumpą pareiškimą. „Tai buvo asmeninis reikalas, – tarė jis. – Jausmų protrūkis. Aš dėl nieko nesigailiu. Visa, kas nutiko, – vien tik Zinkos ir mano reikalas."

Vienas veiklus amerikiečių žurnalistas, Maskvoje apklausinėjęs vietinius šokėjus apie Zinką, padarė negailestingą atradimą, kad Zinkai – ne dvidešimt treji, kaip ji pati teigė.

Ji buvo keturiasdešimt dvejų metų – tiko Niutui į motinas.

9. VICEPREZIDENTAS UGNIKALNIŲ KLAUSIMAIS

Gerokai patinginiaudamas rašiau savo knygą apie dieną, kai buvo numesta bomba.

Maždaug po metų, dvi dienos prieš Kalėdas, lemties įgeidžiu atsidūriau Niujorko valstijos mieste Iliume, kur didžiąją dalį savo darbų nuveikė daktaras Feliksas Hionikeris, kur užaugo mažasis Niutas, Frankas ir Andžela.

Stabtelėjau Iliume, vildamasis šį bei tą sužinoti.

Mieste nebegyveno nė vienas Hionikeris, bet nemažai žmonių teigė gerai pažinoję senuką ir tris keistus jo vaikus.

Susitariau susitikti su daktaru Aza Brydu, Bendrosios lydinių kompanijos viceprezidentu ir jos Mokslinių tyrimų laboratorijos vadovu. Dr. Brydas tikriausiai irgi buvo iš mano karaso, nors jis iškart pajuto man antipatiją.

„Simpatijos ir antipatijos čia niekuo dėtos", – rašo Bokononas. Tokį įspėjimą lengva užmiršti.

– Berods, vadovavote daktarui Hionikeriui bemaž visą laiką, kol jis dirbo kompanijoje? – paklausiau.

– Popieriuje, – atsakė jis.

– Kaip tai suprasti? – paklausiau.

– Jeigu aš išties vadovavau Feliksui, – paaiškino jis, – tuomet esu pasirengęs vadovauti ugnikalniams, potvyniams ir atoslūgiams

bei paukščių ir lemingų migracijai. Tas žmogus buvo stichija, kurią valdyti nebūtų pajėgęs joks mirtingasis.

10. „SLAPTASIS AGENTAS X-9“

Daktaras Brydas paskyrė man audienciją anksti kitą rytą. Jis paimsiąs mane iš viešbučio pakeliui į darbą, kad lengviau patekčiau į akylai saugomą Mokslinių tyrimų laboratoriją.

Taigi man reikėjo prastumti naktį Iliume. Visas Iliumo naktinis gyvenimas prasidėdavo ir baigdavosi „Del Prado“ viešbutyje, kuriame apsistojau. Jo bare, „Kodo kyšulio kambaryje“, trainiodavosi kekšės.

Taip jau nutiko – „kaip buvo lemta nutikti“, pasakytų Bokononas, – ir kekšė, sėdinti prie baro greta manęs, ir mane aptarnaujantis barmenas lankė tą pačią vidurinę mokyklą, kaip ir Frankas Hionikeris, vabzdžių kankintojas, vidurinysis vaikas, dingęs sūnus.

Kekšė, prisistačiusi Sandra, pasiūlė man malonumų, kurių galima gauti vien Pigalio aikštėje ir Port Saide. Atsakiau, esą jie manęs nedomina, o jai užteko protelio atsakyti, kad ji irgi ne itin suinteresuota. Kaip vėliau išaiškėjo, mudu abu pervertinome pajustą antipatiją, nors ne itin smarkiai. Tačiau prieš įvertindami savo emocijas, mudu pasikalbėjome apie Franką Hionikerį, jo tėvą, mažumą pasišnekučiavome apie Azą Brydą, Bendrąją lydinių kompaniją, taip pat apie Romos popiežių ir kontraceptines priemones, apie Hitlerį ir žydus. Kalbėjome ir apie veidmainius. Pasišnekėjome apie tiesą. Kalbėjome apie gangsterius, kalbėjome apie verslą. Prisiminėme

dorus vargšus, nužudytus elektros kėdėje, ir į ją nepasodintus turtingus šunsnukius. Šnekėjomės apie lytiškai iškrypusius tikinčiuosius. Apie daug ką pasikalbėjome.

Mudu pasigėrėme.

Barmenas labai maloniai elgėsi su Sandra. Ji jam patiko. Jis ją gerbė. Jis man papasakojo, kad mokantis Iliumo vidurinėje mokykloje, Sandra buvo klasės vėliavos komisijos pirmininkė. Jis paaiškino, kad trečiaisiais mokslo metais kiekviena klasė turėdavusi išsirinkti savo vėliavą, o paskui su pasididžiavimu nešioti tų spalvų juosteles.

– Kokias spalvas tu išrinkai? – pasiteiravau jos.

– Oranžinę ir juodą.

– Geros spalvos, – pagyriau.

– Man irgi taip atrodė.

– Ar Frankas Hionikeris buvo klasės vėliavos komisijos narys? – paklausiau.

– Jis buvo niekieno narys, – su panieka atsakė Sandra. – Jis niekur nedalyvaudavo, nežaisdavo jokių žaidimų, nėsyk nepakvietė jokios merginos į pasimatymą. Man regis, jis kaip gyvas nėra užkalbinęs merginos. Mes vadindavome jį „slaptuoju agentu X-9“.

– X-9?

– Suprantate, jis visuomet elgdavosi, tartum eitų iš vieno konspiracinio buto į kitą – niekada negalėdavo ko nors užkalbinti.

– Gal slaptasis jo gyvenimas išties buvo labai turtingas? – spėjau aš.

– Ne.

– Ne, – nusišaipė ir barmenas. – Tiesiog jis buvo vienas iš tų vaikigalių, kurie konstruoja lėktuvų modelius ir nuolatos masturbuojasi.

11. PROTEINAS

– Jis turėjo sakyti kalbą per atestatų įteikimą, – tarė Sandra.

– Kas toks? – paklausiau.

– Daktaras Hionikeris – senis.

– Ką jis pasakė?

– Jis neatėjo.

– Tad jums niekas nepasakė kalbos įteikiant atestatus?

– Ne, pasakė. Daktaras Brydas, tas, su kuriuo jūs turite susitikti rytoj, atlėkė visas uždusęs ir kažką pašnekėjo.

– Ką jis pasakė?

– Jis pasakė, kad tikisi daugelį iš mūsų padarysiant mokslininko karjerą, – atsakė Sandra. Jai tai buvo nė kiek nejuokinga. Atrodė, tarsi ji stengtųsi prisiminti pamoką, palikusią jai didžiulį įspūdį. Ji uoliai miknojo: – Jis pasakė, kad pasaulio nelaimė yra ta...

Ji nuščiuvo pamiršusi.

– Pasaulio nelaimė yra ta, – dvejodama kalbėjo toliau, – kad žmonės vis dar kupini prietarų, užuot buvę moksliški. Jis pareiškė, kad jeigu visi daugiau kibtų į mokslus, nebūtų šitiek visokių nelaimių.

– Jis pasakė, kad vieną dieną mokslininkai atskleis pagrindinę gyvybės paslaptį, – įsiterpė barmenas. Jis pasikasė pakaušį ir susiraukė. – Neseniai skaičiau laikraštyje, kad jie pagaliau sužinojo, kur glūdi gyvybės paslaptis.

– Aš to neskaičiau, – suniurnėjau.

– Aš skaičiau, – tarė Sandra. – Prieš porą dienų.

– Gerai sakai, – pritarė barmenas.

– Tai kame glūdi gyvybės paslaptis? – paklausiau.

– Pamiršau, – prisipažino Sandra.

– Proteine, – pareiškė barmenas. – Jie kažką išsiaiškino apie baltymus.

– Aha, – pritarė Sandra. – Tikrai taip.

12. PASAULIO PABAIGOS GARDUMYNAS

Į mūsų pokalbį „Del Prado“ viešbučio „Kodo kyšulio kambaryje“ įsiterpė priėjęs vyresnio amžiaus barmenas. Išgirdęs, kad rašau knygą apie Hirosimos tragediją, jis papasakojo, ką veikęs tą dieną. Ją jis praleidęs tame pačiame bare, kuriame mes dabar sėdime. Jis kalbėjo sniaukrodamas, o jo nosis panėšėjo į rinktinę braškę.

– Tuomet jis nesivadino „Kodo kyšulio“ baru, – kalbėjo jis. – Jis vadinosi „Navahų tipi“. Nebuvo visų tų, jetytararai, tinklų ir kriauklių. Sienos tuomet buvo nukabinėtos indėniškais apsiaustais ir karvių kaukolėmis. Ant stalų stovėjo tamtamai. Lankytojai turėdavo juos mušti, kad išsikviestų padavėją. Valdžia kalbino mane dėvėti ant galvos apdangalą iš plunksnų, bet aš atsisakiau. Kartą užsuko tikras navahas; jis man pasakė, kad navahai negyvena tipi. „Gėda, jetytararai“, – pasakiau aš jam. Prieš tai baras vadinosi „Pompėjos kambariu“, tad visas tinkas buvo sutrūkinėjęs. Kad ir kaip jie pavadintų tą kambarį, jetytararai, tų šviestuvų niekad nepakeičia. Jo lankytojai, jetytararai, o ir pats miestas, jetytararai, taip pat niekados nesikeičia. Tą dieną, kai jie numetė tą, jetytararai, Hionikerio bombą ant japonų, užsuko toks valkata ir bandė iškaulyti taurelę. Jis kalbino mane įpilti jam ko nors išgerti, nes, girdi, ateinanti pasaulio pabaiga. Taigi sutaisiau jam „Pasaulio pabaigos gardumyną“: į išgremžtą ananasą supyliau bemaž tris šimtus gramų mėtų likerio, prikroviau

plaktos grietinėlės, o ant viršaus uždėjau vyšnią. „Še, tu niekingas šunsnuki, – tariau aš jam, – nesakyk, kad nieko iš manęs negavai.“ Paskui atėjo kitas vyrukas, sako, metu darbą Mokslinių tyrimų laboratorijoje; sako, kad ir ką sukurtų mokslininkas, vis tiek galų gale iš to padaromas vienoks ar kitoks ginklas. Sako, nebenoriu talkinti tiems, jetytararai, politikieriams kariauti tuos savo karus. Jo pavardė buvo Brydas. Klausiu, ar kartais ne giminė to, jetytararai, Mokslinių tyrimų laboratorijos boso. Sako, giminė, jetytararai. Sako, esu tos laboratorijos boso, jetytararai, sūnus.

13. TRAMPLINAS

Dieve, koks šlykštus miestas yra Iliumas!

„Dieve, – rašo Bokononas, – koks šlykštus yra kiekvienas miestas!"

Pro kylantį smogo apklotą krito šlapdriba. Buvo ankstus rytas. Važiavau daktaro Brydo linkolnu. Jaučiausi nekaip, po vakarykščio pasėdėjimo bare tebebuvau mažumą girtas. Vairavo dr. Brydas. Automobilio ratai nuolatos kliuvo už seniai nebenaudojamų tramvajaus bėgių.

Brydas buvo rusvaskruostis senis, labai turtingas, gražiai apsirengęs. Laikėsi jis mandagiai, žvaliai ir ramiai; nuo jo dvelkė pasitikėjimu savimi. Aš buvau visiška jo priešingybė: nesveikavau, laidžiau dygias, ciniškas pastabas. Naktį permiegojau su Sandra.

Sieloje it katės kailio svilėsiai tvyrojo šleikštulys.

Buvau labai prastos nuomonės apie visus žmones, o apie dr. Azą Brydą žinojau keletą labai kokčių dalykų, kuriuos man papasakojo Sandra.

Sandra man papasakojo, kad, visų iliumiečių įsitikinimu, daktaras Brydas kadaise buvo įsimylėjęs Felikso Hionikerio žmoną. Pasak jos, beveik visi manė, kad Brydas – visų trijų Hionikerių vaikų tėvas.

– Ar jūs bent kiek pažįstate Iliumą? – staiga paklausė manęs dr. Brydas.

– Čia aš pirmą kartą.

– Tai šeimyninis miestas.

– Kaip suprasti?

– Vakarais čia bemaž jokių linksmybių. Visų gyvenimas sukasi apie savo šeimą ir namus.

– Skamba labai pagirtinai.

– Taip ir yra. Paauglių nusikalstamumas – labai žemas.

– Džiugu.

– Žinote, Iliumo istorija labai įdomi.

– Tai labai įdomu.

– Kadaise jis buvo tramplinas.

– Kaip suprasti?

– Migracijai į Vakarus.

– A...

– Žmonės čia apsipirkdavo.

– Tai labai įdomu.

– Maždaug toje vietoje, kur dabar Mokslinių tyrimų laboratorija, stovėjo senasis sunkiųjų darbų kalėjimas. Ten pat viešai kardavo nusikaltėlius iš visos apygardos.

– Turbūt nusikaltėliams tada buvo nė kiek ne saldžiau nei dabar.

– 1782 metais čia buvo pakartas nusikaltėlis, nužudęs dvidešimt šešis žmones. Man dažnai kyla mintis, kad kas nors kada nors turėtų parašyti apie jį knygą. Jo pavardė buvo Džordžas Mainoras Mouklis. Ant pakylos jis traukė dainą, kurią specialiai parašė ta proga.

– Apie ką?

– Žodžius galite sužinoti Istorikų draugijoje, jeigu jums išties įdomu.

– Man tiesiog rūpi bendra nuotaika.

– Jis dėl nieko nesigailėjo.

– Būna tokių žmonių.

– Jūs tik pamanykite! – tarė Brydas. – Ant jo sąžinės buvo dvidešimt šeši žmonės!

– Galvoje netelpa! – pritariau.

14. TAIS LAIKAIS, KAI AUTOMOBILIAI BŪDAVO SU KRIŠTOLO VAZELĖMIS

Nesveika mano galva sutabalavo ant sustingusio kaklo – žvilgantis dr. Brydo linkolnas vėl užkliuvo už tramvajaus bėgių.

Paklausiau dr. Brydo, kiek žmonių prieš aštuonias traukia į darbą Bendrojoje lydinių kompanijoje, jis atsakė, kad trisdešimt tūkstančių.

Kiekvienoje sankryžoje stovėjo policininkas geltonu lietpalčiu, balta pirštine apmauta ranka rodydamas ženklus, prieštaraujančius šviesoforo signalams.

Šviesoforai, akį rėžiantys vaiduokliai, išnirę iš šlapdribos ūko, be perstojo beprasmiškai kvailiojo, patardami automobilių lavinai, ką daryti. Žalias signalas liepdavo važiuoti, raudonas – sustoti. Geltona šviesa reiškė, kad reikia būti budriam, signalas tuoj keisis.

Dr. Brydas papasakojo man, kaip dr. Hionikeris, visai dar jaunas būdamas, vieną rytą lyg niekur nieko paliko savo automobilį mašinų sraute miesto viduryje.

– Policininkai, bandydami išsiaiškinti, kas trukdo eismui, – pasakojo jis, – aptiko Felikso automobilį pačioje tirštynėje su dirbančiu varikliu, cigaru, rūkstančiu peleninėje, šviežiomis gėlėmis vazelėse...

– Vazelėse?

– Tai buvo marmonas, dydžio sulig garvežiu. Ant jo paminų buvo pritvirtintos krištolo vazelės – Felikso žmona kasryt įmerkdavo į jas šviežių gėlių.

– Visai kaip „Marie Celeste“, – pasufleravau.

– Policininkai nutempė automobilį į šalį. Jie žinojo, kieno jis, tad paskambino Feliksui ir labai mandagiai pasakė jam, kur jis gali rasti savo automobilį. Feliksas atsakė, kad jie galį jį pasilaikyti, nes jam jo nebereikia.

– Jie taip ir padarė?

– Ne. Jie paskambino jo žmonai, ir ji atvažiavusi pasiėmė tą marmoną.

– Beje, kuo ji buvo vardu?

– Emilė, – dr. Brydas suvilgė liežuviu lūpas ir įsmeigęs akis į tolį, pakartojo tos seniai mirusios moters vardą. – Emilė.

– Kaip jūs manote – ar niekas neprieštaraus, jei aš papasakosiu tą istoriją apie marmoną savo knygoje?

– Jeigu tik nepapasakosite pačios pabaigos.

– Pabaigos?

– Emilė nebuvo pratusi vairuoti tą marmoną. Grįždama namo, pateko į rimtą avariją ir susižalojo dubenį... – mašinų srautas sustojo. Dr. Brydas užsimerkė, ir jo rankos tvirtai sugniaužė vairą.

– Todėl ji ir mirė, gimus mažajam Niutui.

15. LINKSMŲ KALĖDŲ

Bendrosios lydinių kompanijos Mokslinių tyrimų laboratorija buvo prie Iliumo gamyklos pagrindinių vartų, už poros šimtų žingsnių nuo kompanijos tarnautojų stovėjimo aikštelės, kurioje daktaras Brydas palikdavo savo automobilį.

Pasiteiravau dr. Brydo, kiek žmonių dirba jo laboratorijoje.

– Septyni šimtai, – atsakė jis, – bet mažiau nei šimtas užsiima moksliniais tyrimais. Kiti šeši šimtai – vienokie ar kitokie ūkvedžiai, o aš – jų viršiausias.

Kai įsiliejome į traukiančių į darbą žmonių srautą, iš paskos einanti moteris palinkėjo dr. Brydui linksmų Kalėdų. Mano palydovas atsisukęs geraširdiškai pažvelgė į blyškių veidų jūrą ir nustatė, kad sveikintoja – tokia panelė Fransina Pefko. Panelė Pefko buvo dvidešimtmetė, gražaus, bet tuščio veido, sveika – žodžiu, normali neįdomi būtybė.

Saldžiųjų Kalėdų proga dr. Brydas pakvietė panelę Pefko prisidėti prie mūsų, pristatęs ją kaip dr. Nilsako Horvato sekretorę. Jis paaiškino man, kas tas Horvartas. „Garsus paviršių chemikas, – tarė jis, – darąs stebuklingus dalykus su plėvelėmis."

– Kas naujo paviršių chemijoje? – paklausiau panelės Pefko.

– Dievuliau, – atsakė ji, – tik neklausinėkite manęs. Aš tik spausdinu mašinėle tai, ką man liepia, – ir atsiprašė be reikalo paminėjusi Viešpaties vardą.

– O, jūs suprantate daugiau, nei prisipažįstate, – paprieštaravo dr. Brydas.

– Tik jau ne aš, – panelė Pefko nebuvo įpratusi šnekučiuotis su tokiais aukštais žmonėmis, kaip daktaras Brydas, tad sutriko. Jos eisena pasidarė nenatūrali, ji striksėjo it višta, nelenkdama kojų. Veide sustingo akmeninė šypsena, ji karštligiškai rausėsi mintyse, ieškodama ką pasakyti, bet ten voliojosi vien nešvarios servetėlės ir pigi bižuterija.

– Na, – geraširdišku griaudžiančiu balsu paklausė dr. Brydas, – kaip jums pas mus patinka, išdirbus – kiek? – beveik metus?

– Jūs, mokslininkai, per daug galvojate, – leptelėjo panelė Pefko ir idiotiškai nusijuokė. Nuo draugiško dr. Brydo tono perdegė visi jos nervų sistemos saugikliai. Ji pasidarė nepakaltinama. – Jūs visi per daug galvojate.

Stora dusulinga užguitos išvaizdos moteris šlykščiu kombinezonu, kėblindama šalia mūsų, išgirdo panelės Pefko žodžius. Ji atsisukusi nužvelgė daktarą Brydą su bejėgišku priekaištu akyse. Ji nekentė žmonių, kurie per daug galvoja. Tą akimirką man dingtelėjo, kad jinai – tipiškas bemaž visos žmonijos atstovas.

Iš storulės minos galėjai suprasti, kad ji tuoj pat išprotės, jei kas nors ir toliau galvos.

– Man regis, – atsakė dr. Brydas, – jūs pati įsitikinsite, kad visi žmonės galvoja daugmaž tiek pat. Tiesiog mokslininkai mąsto vienaip, kiti žmonės – kitaip.

– Uh, – kažkokį nesuprantamą garsą išleido panelė Pefko. – Kai daktaras Horvatas man diktuoja, jo žodžiai skamba lyg užsienio kalba. Net jeigu lankyčiau koledžą, vargu ar suprasčiau, ką jis sako. O juk jis, ko gero, šneka apie tokius dalykus, kurie gali apversti viską aukštyn kojomis ar išversti į išvirkščią pusę kaip atominė bomba.

Kai pareidavau iš mokyklos, motina klausinėdavo, ką naujo aš sužinojusi, ir aš jai papasakodavau, – guodėsi panelė Pefko. – Dabar aš pareinu iš darbo, ji klausia manęs to paties, bet visa, ką sugebu jai atsakyti, – panelė Pefko papurtė galvą, ir avietinės jos lūpos geibiai nusviro, – nežinau, nežinau, nežinau.

– Jeigu jūs ko nors nesuprantate, – paragino dr. Brydas, – paprašykite daktaro Horvato paaiškinti. Jis labai gerai moka aiškinti, – jis atsigręžė į mane. – Daktaras Hionikeris mėgdavo sakyti, kad mokslininkas, nesugebąs paaiškinti aštuonerių metų vaikui, kuo užsiima, yra šarlatanas.

– Tuomet aš kvailesnė už aštuonerių metų vaiką, – graudžiai tarė panelė Pefko. – Aš net nežinau, kas yra šarlatanas.

16. ATGAL Į VAIKŲ DARŽELĮ

Užlipome keturiais granito laipteliais, vedančiais į Mokslinių tyrimų laboratoriją. Šešiaaukštis jos pastatas buvo iš netinkuotų plytų. Įėjome tarp dviejų iki dantų ginkluotų sargybinių, saugančių įėjimą.

Panelė Pefko parodė kairiajam sargybiniui rausvą ženkliuką su užrašu „Slaptasis sk.“, prisegtą ant kairės krūties iškilimo.

Daktaras Brydas parodė dešiniajam sargybiniui juodą ženklelį su užrašu „Ypat. slaptasis sk.“ ant minkšto švarko atlapo. Dr. Brydas demonstratyviai apkabino mane net neprisiliesdamas, parodydamas sargybiniams, kad esu jo didenybės globojamas ir kontroliuojamas. Nusišypsojau vienam iš sargybinių, jis man – ne. Pasirodo, valstybės saugumas – ne juokai, toli gražu ne juokai.

Dr. Brydas, panelė Pefko ir aš prašmatniu laboratorijos vestibiuliu pasukome prie lifto.

– Paprašykite daktaro Horvato, kad kada nors ką nors jums paaiškintų, – patarė panelei Pefko dr. Brydas. – Pamatysite, gausite tikslų, aiškų atsakymą.

– Jam teks pradėti nuo pirmos klasės dalykų – o gal net vaikų darželio, – atsakė jinai. – Aš daug ko neišmokau.

– Mes visi daug ko neišmokome, – pritarė dr. Brydas. – Mums visiems išeitų į naudą pradėti viską iš naujo, pageidautina – nuo darželio kurso.

Mes stebėjome laborantę, įkvepiančią gyvybę eksponatams, juosiantiems vestibiulio sienas. Laborantė buvo aukšta, liekna mergina blyškiais skruostais, visa tarsi ledinė. Nuo šalto jos prisilietimo žybsėjo švieselės, sukosi sraigteliai, kunkuliavo mėgintuvėliai, skimbčiojo varpeliai.

– Stebuklai, – pareiškė panelė Pefko.

– Man apmaudu, girdint tą koktų viduramžišką žodį iš laboratorijos šeimos nario lūpų, – tarė dr. Brydas. – Kiekvienas šių eksponatų pats save paaiškina. Jie sukonstruoti taip, kad žmogui nekiltų joks paslaptingumo jausmas. Jie yra gryniausias stebuklo antipodas.

– Gryniausias stebuklo kas?

– Gryniausia stebuklo priešingybė.

– Man taip neatrodo.

Dr. Brydas atrodė mažumą suirzęs.

– Šiaip ar taip, – tarė jis, – mes nesiekiame paslaptingumo. Bent jau tai pripažinkite.

17. „MERGINŲ SAUGYKLA“

Atsistojusi ant savo stalo dr. Brydo kabineto prieškambaryje, jo sekretorė rišo popierinį klostuotą Kalėdų varpą prie šviestuvo palubėje.

– Atsargiai, Naome! – sušuko dr. Brydas. – Štai jau pusė metų, kai mūsų skyriuje nė vienas žmogus nežuvo per nelaimingą atsitikimą gamyboje! Nenukrisk nuo stalo ir nesugadink šio gražaus laimėjimo!

Panelė Naomė Fost buvo perdžiūvusi linksmo būdo senmergė. Tikriausiai ji tarnavo dr. Brydui bemaž visą jo ir savo gyvenimą.

– Aš nemirtinga, – nusijuokė ji. – Be to, net jeigu nukrisčiau, Kalėdų angelai vis tiek mane sugautų.

– Yra žinomi atvejai, kai jie nespėjo.

Ant varpo liežuvio kabojo du sulankstyti popieriniai kaspinai. Panelė Fost timptelėjo vieną jų. Jis nenoriai išsiskleidė, virsdamas ilgu plakatu.

– Nagi, – tarė panelė Fost, paduodama laisvąjį galą dr. Brydui, – išskleiskite visą ir prismeikite galą prie skelbimų lentos.

Dr. Brydas padarė kaip lieptas ir, atsitraukęs atatupstas, garsiai perskaitė užrašą džiaugsmingu balsu:

– Taika pasauliui!

Panelė Fost nulipusi nuo stalo ištempė antrą popierinį kaspiną. „Telydi žmones gera valia!“ – skelbė užrašas jame.

– Kalėdų šventė visai supaprastėjo, kaip mane gyvą matot, –

sukikeno dr. Brydas. – Vis dėlto kambarys atrodo šventiškai, labai šventiškai.

– Nepamiršau ir šokolado „merginų saugyklai“, – pasigyrė sekretorė. – Galite manimi didžiuotis.

Dr. Brydas pliaukštelėjo sau per kaktą, keikdamas save už užmaršumą.

– Ačiū Dievui! Man visai iš galvos išgaravo!

– Šito nieku gyvu negalima pamiršti! – tarė panelė Fost. – Tai jau tradicija: „merginų saugykla“ turi gauti šokolado nuo daktaro Brydo Kalėdų proga, – ji man paaiškino, kad „merginų saugykla“ – tai mašinraščio biuras laboratorijos rūsyje. – Merginos priklauso kiekvienam, kuris turi teisę naudotis diktofonu.

Ištisus metus, pasakojo jinai, „saugyklos“ merginos klausosi beveidžių mokslininkų balsų diktofono juostose, kurias joms atneša merginos paštininkės. Kartą per metus merginos išeinančios iš savo betoninių vienuolyno sienų dainuoti kalėdinių giesmių ir šitaip užsidirbti šokolado iš dr. Azos Brydo.

– Jos irgi tarnauja mokslui, – patvirtino dr. Brydas, – net jeigu nesupranta nė vieno žodžio. Telaimina Dievas jas visas iki vienos!

18. VERTINGIAUSIA PREKĖ PASAULYJE

Kai įėjome į patį dr. Brydo kabinetą, pabandžiau tvarkingai išrikiuoti savo mintis, kad interviu išeitų prasmingas. Netrukus įsitikinau, kad mano protinė būklė nė kiek nepasitaisė. O pradėjęs klausinėti dr. Brydą apie bombos dieną, pajutau, kad ryšių su visuomene centrai mano smegenyse nuslopinti svaigalų ir dūmų, rūkstančių nuo katės kailio. Kiekvienu savo klausimu aš leidau suprasti, kad atominės bombos kūrėjai – šlykščiausios žmogžudystės bendrininkai.

Iš pradžių dr. Brydas apstulbo, paskui labai įsižeidė. Atsitraukęs nuo manęs atatupstas, jis tarė:

– Kaip suprantu, jums nelabai patinka mokslininkai?

– Nepasakyčiau, pone.

– Susidaro įspūdis, kad visais savo klausimais jūs stengiatės priversti mane pripažinti, jog mokslininkai – beširdžiai siaurapročiai mulkiai, be krislelio sąžinės, visiškai abejingi kitos žmonijos dalies likimui, kurių, ko gero, netgi negalima laikyti žmonių padermės atstovais.

– Jūs gerokai perlenkiate.

– Tikriausiai ne daugiau, nei perlenksite jūs, rašydamas apie tai savo knygoje. Aš maniau, kad jūs norite parašyti sąžiningą, objektyvią Felikso Hionikerio biografiją – jaunam rašytojui mūsų laikais

tai išties svari užduotis. Bet kur tau – jūs ateinate čionai iš anksto nusiteikęs prieš pamišėlius mokslininkus. Ir kur jūs traukėte tokių idėjų? Iš humoristinių laikraščių?

– Vieną šaltinį galiu paminėti – tai daktaro Hionikerio sūnus.

– Katras?

– Niutonas, – atsakiau. Buvau pasiėmęs mažylio Niuto laišką, tad parodžiau jam. – Beje, ar Niutas labai žemo ūgio?

– Ne didesnis už stovą skėčiams, – atsakė dr. Brydas; suraukęs kaktą jis skaitė Niuto laišką.

– O kiti du vaikai normalūs?

– Žinoma! Man labai nemalonu jus apvilti, bet mokslininkų vaikai tokie pat, kaip ir visų kitų žmonių.

Kaip įmanydamas stengiausi nuraminti dr. Brydą, įtikinti jį išties norįs objektyviai pavaizduoti dr. Hionikerį:

– Aš atvykau čia su vieninteliu tikslu – tiksliai užrašyti tai, ką jūs man papasakosite apie daktarą Hionikerį. Niuto laiškas tebuvo pati pradžia, tad visa, ką sužinosiu iš jūsų, bus lyg ir atsvara jo žodžiams.

– Man koktu, kad žmonės šitaip blogai supranta, kas yra mokslininkas ir kuo jis užsiima.

– Padarysiu viską, kad atvesčiau juos į protą.

– Šitoje šalyje dažnas netgi nesupranta, kas yra tikri moksliniai tyrimai.

– Būčiau dėkingas, jei paaiškintumėte man, kas tai.

– Tai ne pastangos sukurti geresnį filtrą cigaretėms ar minkštesnes servetėles kosmetikai nuo veido nusišluostyti, ar patvaresnius dažus namams – tepadeda mums Dievas. Visi kalba apie mokslinius tyrimus, bet mūsų šalyje bemaž niekas jais neužsiima. Mūsų bendrovė – viena iš nedaugelio, samdanti žmones tikriems

moksliniams tyrimams. Dauguma kitų bendrovių, besigiriančių savo moksline veikla, iš tikrųjų turi galvoje tai, kad jose apstu technikų juodadarbių. Vilkėdami baltais chalatais ir dirbdami pagal receptų knygas jie svajoja sukurti stiklų valytuvus ateinančių metų oldsmobilio modeliui.

– O pas jus?

– O pas mus, ir dar vienoje kitoje šalies firmoje, kurių tiek mažai, kad net šiurpas krato pagalvojus, žmonėms mokama už tai, kad jie plėstų pažinimo ribas ir dirbtų turėdami prieš akis šį vienintelį tikslą.

– Bendroji lydinių kompanija – be galo kilni.

– Nieko čia kilnaus. Naujos mokslo žinios – pati vertingiausia prekė pasaulyje. Kuo daugiau turime žinių, kuriomis galime vadovautis savo darbe, tuo turtingesni tampame.

Jei tuomet būčiau buvęs bokononistas, būčiau užstaugęs, išgirdęs tokį teiginį.

19. DUMBLO NEBEBUS

– Jūs norite pasakyti, – paklausiau dr. Brydo, – kad nė vienam šios laboratorijos darbuotojui niekas niekada nesako, kuo užsiimti? Niekas net neužsimena, ką reikia daryti?

– Žmonės nuolatos pakiša visokių minčių, bet tikras mokslininkas nepaiso patarimų iš šalies. Jo galva pilna savų sumanymų, ir mums tokia padėtis priimtina.

– Ar kas nors siūlė savo sumanymus daktarui Hionikeriui?

– Be abejo. Ypač armijos ir karinio jūrų laivyno vadai. Jiems jis buvo tarsi koks stebukladarys, galįs vienu savo burtininko lazdelės mostelėjimu padaryti Ameriką nenugalimą. Jie pateikdavo visokių pamišėliškų sumanymų – dar ir dabar pateikia. Vienintelis visų jų trūkumas tas, kad šiuolaikiniam mokslui jie neįkandami. Daktaro Hionikerio lygio mokslininkai, jų manymu, privalo užpildyti sprageles mūsų moksle. Pamenu, prieš pat Felikso mirtį vienas jūrų pėstininkų generolas priskreto prie jo, kad ką nors padarytų su dumblu.

– Dumblu?

– Jūrų pėstininkai bemaž du šimtmečius klampoja po dumblą, ir jiems tai įgriso, – paaiškino dr. Brydas. – Generolas, įpareigotas kalbėti jų vardu, nutarė, kad žmonija turi padaryti pažangą ir šioje srityje, idant jūrų pėstininkams daugiau netektų kautis dumble.

– Ką tas generolas turėjo galvoje?

– Kad nebūtų dumblo. Kad jo niekur nebeliktų.

– Manding, – spėjau aš, – šią problemą galima būtų išspręsti panaudojus kalnus kokio chemikalo ar daugelį tonų sveriančius mechanizmus...

– Generolas turėjo galvoje kitką – mažytę tabletę ar nedidutį aparatą. Mat jūrų pėstininkams įgriso ne tik maknoti po dumblą, bet ir tampyti visokius griozdus. Jie panoro nuo šiol nešioti ką nors lengva.

– Ką atsakė daktaras Hionikeris?

– Feliksas žaismingai – o jis visuomet būdavo žaismingas – paaiškino, kad, ko gero, esama medžiagos, kurios vienintelis grūdelis, netgi tik pro mikroskopą įžiūrimas, gali padaryti bekraščius purvynus, pelkes, liūnus, klampynes, lakiojo smėlio telkinius ar upokšnius ir balas kietus kaip šis stalas.

Dr. Brydas tvojo kumščiu, aptrauktu sena, dėmėta oda, per stalą. Stalas buvo inksto formos iš žalsvai nudažyto plieno.

– Vienas jūrų pėstininkas galėtų neštis tiek tos medžiagos, kad užtektų išvaduoti pelkėse įklimpusią šarvuočių diviziją. Pasak Felikso, tai užduočiai užtektų kiekio, kuris tilptų vieno jūrų pėstininko panagėje.

– Neįmanoma.

– Jūs tai pasakytumėte, aš tai pasakyčiau – bemaž visiems šitaip atrodo. Bet žaismingajam Feliksui tai atrodė visiškai įmanoma. Felikso fenomenas pasireiškė tuo – nuoširdžiai tikiuosi, jog paminėsite tai kur nors savo knygoje – kad seni galvosūkiai jam atrodydavo naujutėlaičiai.

– Jaučiuosi lyg Fransina Pefko, – prisipažinau, – ar visos mašininkės iš „merginų saugyklos“. Daktaras Hionikeris niekad nebūtų sugebėjęs man paaiškinti, kaip krislelis medžiagos, telpantis panagėje, gali padaryti visą pelkę kietą kaip jūsų stalas.

– Aš jums sakiau, kad Feliksas puikiai mokėjo aiškinti...

– Vis tiek...

– Man jis sugebėjo tai išaiškinti, – atsakė dr. Brydas, – ir aš neabejoju galįs išaiškinti tai jums. Užduotis – išvaduoti jūrų pėstininkus iš dumblo, ar ne?

– Taip.

– Gerai, klausykite įdėmiai. Štai kaip yra.

20. LEDAS NR. 9

– Kai kurie skysčiai, – aiškino man dr. Brydas, – kristalizuojasi – stingsta – keliais būdais, kitais žodžiais tariant, jų atomai kaupiasi ar sukimba tvarkinga nepaslankia jungtimi.

Tas senis dėmėtomis rankomis paragino mane įsivaizduoti, kad patrankos sviedinius pievelėje priešais teismo rūmus ar apelsinus kraitelėje galima sukrauti keliais būdais.

– Taip yra ir su kristalų atomais, todėl du vienos medžiagos kristalai gali turėti visai nepanašias fizines savybes.

Jis papasakojo man apie vieną gamyklą, kurioje buvo auginami dideli etileno diamino tartrato kristalai. Tie kristalai buvę naudojami tam tikroms gamybos operacijoms. Tačiau vieną dieną gamyklos darbuotojai pastebėjo, kad jų auginami kristalai nebeturi pageidautinų savybių. Jų atomai ėmė kauptis ir kibti, tai yra stingti, kitaip. Kristalais virstantis skystis nepakito, bet kristalai virto šlamštu – gamybai jie nebetiko.

Šio reiškinio priežastys buvo nesuprantamos. Kenkėjas pasirodė esąs tai, ką dr. Brydas pavadino „sėkla“, – nepageidautinos struktūros kristalo grūdelis. Nežinia iš kur atsiradęs tas grūdelis išmokė atomus kitaip kauptis ir sukibti, tai yra kristalizuotis ar stingti.

– Dar kartą įsivaizduokite patrankos sviedinius pievelėje priešais teismo rūmus ar apelsinus kraitelėje, – pasiūlė dr. Brydas. Ir jis

padėjo man suvokti, kad apatiniojo sviedinių ar apelsinų sluoksnio išsidėstymas nulemia, kaip krausis ir sukibs paskesni.

– Apatinis sluoksnis – toji sėkla, kuri nulemia, kaip elgsis kiekvienas paskesnis sviedinys ar apelsinas – iki pat begalybės. O dabar tarkime, – patenkintas sukikeno dr. Brydas, – kad vanduo gali kristalizuotis, kitaip tariant, sustingti, daugeliu būdų. Tarkime, ledas, ant kurio čiuožinėjame ar kurį metame į viskį su soda – tai, ką galėtume pavadinti „ledu Nr. 1", – tėra viena iš ledo atmainų. Tarkime, vanduo žemėje sušalęs visuomet įgauna ledo Nr. 1 pavidalą todėl, kad jokia „sėkla" niekad nepamokė jo, kaip pavirsti ledu Nr. 2, N. 3, Nr. 4?.. Ir tarkime, kad viena jo atmaina, – jis vėl pabarbeno į stalą seniokiška ranka, – pavadinkime ją ledu Nr. 9 – šio stalo kietumo kristalas, tirpstantis, pavyzdžiui, 38 ar, dar geriau, 54 laipsnių Celsijaus temperatūroje.

– Gerai, kol kas dar seku jūsų mintį, – tariau.

Dr. Brydą pertraukė garsus iškilmingas šnabždesys sekretorės kabinete – kuždėjosi mašininkės iš „merginų saugyklos".

Jos rengėsi dainuoti.

Jos užtraukė, kai mudu su dr. Brydu pasirodėme tarpduryje. Beveik šimtas merginų smeigtuku prisisegė apykakles iš balto popieriaus ir vaizdavo choristes. Dainavo jos gražiai.

Mane apėmė nuostaba ir kokčiai sentimentalus ilgesys. Mane visuomet nepaprastai jaudina tas retai panaudojamas lobis – saldus dainuojančios merginos balsas.

Merginos traukė „Betliejaus miestelį". Tikriausiai negreit pamiršiu, kiek jausmo jos įdėjo į šiuos žodžius: „Tų metų lūkesčiai, džiaugsmai ir rūpesčiai telydi mus šiąnakt".

21. JŪRŲ PĖSTININKAI ŽYGIUOJA TOLIAU

Kai senasis dr. Brydas, panelės Fost padedamas, išdalijo kalėdinį šokoladą merginoms, grįžome į jo kabinetą.

Ten jis man tarė:

– Kur mes sustojome? A, taip!

Ir senukas liepė man įsivaizduoti JAV jūrų pėstininkus kažkokioje Dievo pamirštoje pelkėje.

– Jų sunkvežimiai, tankai ir patrankos klimpsta, – krimtosi jis, – grimzta į dvokiantį purvą ir liūną.

Jis iškėlė smilių ir pamerkė man akį.

– Bet įsivaizduokite, jaunuoli, kad vienas pėstininkas, pasiėmęs mažytę kapsulę su ledo Nr. 9 gabalėliu, mokančiu atomus kitaip jungtis ir sukibti, arba sustingti. Jeigu tas pėstininkas įmestų tokį kristaliuką į artimiausią balą?..

– Bala užšaltų? – spėjau aš.

– O visa klampynė aplink tą balą?

– Jinai sustingtų?

– O visos balos toje klampynėje?

– Užšaltų?

– O visi akivarai ir šaltiniai toje sustingusioje klampynėje?

– Užšaltų?

– Be jokios abejonės! – sušuko jis. – O JAV jūrų pėstininkai pakiltų iš to liūno ir nužygiuotų toliau!

22. GELTONOSIOS SPAUDOS ATSTOVAS

– O tokios medžiagos esama? – paklausiau.

– Ne, ne, ne, ne, – tarė dr. Brydas, vėl pristigęs kantrybės man aiškinti. – Aš jums papasakojau viską vien tam, kad bent kiek suprastumėte, koks nepaprastas novatorius kartais būdavo Feliksas, kai reikėdavo spręsti kokią seną problemą. Tai, ką iš manęs ką tik išgirdote, jis papasakojo tam jūrų pėstininkų generolui, kuris nedavė jam ramybės su dumblu. Feliksas kasdien valgydavo mūsų kavinukėje vienas. Niekas negalėjo atsisėsti šalia, kad nepertrauktų jo minčių grandinės – tokia buvo nerašyta taisyklė. Bet tas generolas tąsyk atlėkęs prisitraukė kėdę prie jo stalelio ir ėmė kalbėti apie dumblą. Tai, ką jums papasakojau. Feliksas jam tuomet nesusimąstęs atsakė.

– Tokios... tokios medžiagos iš tikrųjų nėra?

– Aš ką tik jums pasakiau, kad nėra! – užsiplieskė dr. Brydas. – Netrukus Feliksas mirė! Jeigu būtumėt įdėmiai klausęsis, ką aš stengiausi jums išaiškinti apie tikrus mokslininkus, tokio klausimo nė nebūtumėt pateikęs! Tikras mokslininkas užsiima tuo, kas žavi jį, o ne aplinkinius.

– Aš vis galvoju apie tą pelkę...

– Galite liautis galvojęs! Aš tik iliustravau vieną jo būdo savybę!

– Jeigu upeliai, tekantys per tą pelkę, sušaltų į ledą Nr. 9, kas nutiktų upėms ir ežerams, į kuriuos jie įteka?

– Jie užšaltų. Bet jokio ledo Nr. 9 nėra.

– O vandenynai, į kuriuos įteka tos sustingusios upės?

– Be abejo, jie užšaltų, – atkirto jis. – Manding, jūs jau rengiatės lėkti į turgų ir visiems paskelbti sensacingą žinią apie ledą Nr. 9. Kartoju: jo nėra!

– O šaltiniai, įtekantys į tuos užšalusius ežerus ir upokšnius, o visi požeminiai vandenys, maitinantys tuos šaltinius?

– Jie užšaltų, kad jus kur nelabasis! – sušuko jis. – Bet jeigu aš būčiau žinojęs, kad esate geltonosios spaudos atstovas, – atsistodamas didingai tarė jis, – nebūčiau gaišęs dėl jūsų nė minutės!

– O lietus?

– Jo lašai sustingtų į kietas ledo Nr. 9 vinutes, ir tai būtų pasaulio pabaiga! O kartu ir interviu pabaiga! Viso gero!

23. PASKUTINĖ PYRAGĖLIŲ PARTIJA

Bent jau vienu atžvilgiu dr. Brydas klydo: ledas Nr. 9 egzistavo.

Mūsų žemėje.

Ledas Nr. 9 buvo paskutinė Felikso Hionikerio dovana žmonijai, kurią jis sukūrė, išeidamas pelnyto poilsio.

Niekas net nenujautė, kad jis sukūrė tą medžiagą. Jokių savo išradimo aprašymų jis nepaliko.

Tiesą sakant, kūrimui buvo reikalinga sudėtinga aparatūra, bet Mokslinių tyrimų laboratorijoje ji buvo. Dr. Hionikeriui tereikėjo apsilankyti pas savo kolegas – šį bei tą pasiskolinti (dėl ko virto mielu įkyruoliu visiems aplinkiniams), kol galop, taip sakant, iškepė paskutinę savo pyragėlių partiją.

Jis gavo ledo Nr. 9 skiltelę. Tai buvo melsva medžiaga, tirpstanti 45,8° C temperatūroje.

Feliksas Hionikeris įsidėjo skiltelę į buteliuką, o šį – į kišenę, ir išvyko į Kodo kyšulį su trim savo vaikais, ketindamas sutikti ten Kalėdas.

Andželai tuo metu buvo trisdešimt ketveri, Frankui – dvidešimt ketveri, o mažajam Niutui – aštuoniolika.

Senukas per Kūčias mirė, nepapasakojęs apie ledą Nr. 9 niekam, išskyrus savo vaikus.

Jo vaikai išsidalijo ledą Nr. 9.

24. KAS YRA VAMPYTERIS

Tai priminė man bokononistų vampyterio sąvoką.

Vampyteris – tai karaso ašis. Nerasi karaso be vampyterio, teigia mums Bokononas, lygiai kaip nerasi rato be stebulės.

Vampyteriu gali būti bet kas: medis, uola, gyvūnas, mintis, knyga, melodija, Šv. Gralio taurė. Bet kuriuo atveju jo karaso nariai sukasi aplink jį didingame spiralinio ūko chaose. Karaso nariai, aišku, sukasi aplink bendrą vampyterį dvasinėmis orbitomis, t. y. sukasi ne jų kūnai, o dvasios. Kaip ragina mus dainuoti Bokononas:

Sukamės ratu, sukamės, kol vos bepastovime,
Su skardiniais sparnais ir švininėmis kojomis...

Pasak Bokonono, vampyteriai atsiranda ir pranyksta.

Kiekvienu metu bet kuris karasas turi du vampyterius, vieno kurių svarba auga, antro nyksta.

Bemaž neabejoju: kai kalbėjausi su dr. Brydu Iliume, kaip tik tuo metu bepražystąs mano karaso vampyteris buvo tas kristalo pavidalą įgavęs vanduo, tas melsvas brangakmenis, ta lemties sėkla, pavadinta ledu Nr. 9.

Tuo metu, kai aš Iliume kalbėjausi su dr. Brydu, Andžela, Franklinas ir Niutonas Hionikeriai turėjo ledo Nr. 9 gabaliukų, taip sakant, amžinatilsį tėvo atplaišėlių.

Esu įsitikinęs: tai, kas buvo lemta nutikti toms ledo skiltelėms, labiausiai rūpėjo mano karasui.

25. KAS BUVO SVARBIAUSIA DR. HIONIKERIUI

Pradžiai tiek apie mano karaso vampyterį.

Po nemalonaus interviu su dr. Brydu Bendrosios tyrimų kompanijos Mokslinių tyrimų laboratorijoje buvau patikėtas panelei Fost. Jai buvo prisakyta išgrūsti mane lauk. Vis dėlto prikalbinau ją prieš tai parodyti man dr. Hionikerio laboratoriją.

Pakeliui paklausiau, ar ji gerai pažinojo dr. Hionikerį. Atvirą ir įdomų savo atsakymą ji palydėjo pikantiška šypsena.

– Sakyčiau, jo negalėjai pažinti. Aš štai ką noriu pasakyti: kai žmogus sako kažką gerai ar menkai pažįstąs, jis turi galvoje paslaptis, kurios jam buvo ar nebuvo patikėtos. Jis kalba apie intymius dalykus – šeimyninius, susijusius su meile, – porino man toji maloni senutė. – Daktarui Hionikeriui visi šie dalykai egzistavo, kaip ir kiekvienam žmogui, bet jam jie buvo ne patys svarbiausi.

– O kas jam buvo svarbiausia? – paklausiau.

– Daktaras Brydas nuolatos kartoja man, kad daktarui Hionikeriui svarbiausia buvo tiesa.

– Susidaro įspūdis, kad jūs su tuo nesutinkate?

– Nežinau, sutinku ar ne. Man tik sunku suprasti, kaip tiesa ir niekas daugiau gali patenkinti žmogų.

Panelė Fost buvo pribrendusi Bokonono mokslui.

26. KAS YRA DIEVAS

– Ar jūs kada nors kalbėjotės su daktaru Hionikeriu? – paklausiau panelės Fost.

– Ką jūs, žinoma! Aš dažnai su juo kalbėdavausi.

– Ar koks pašnekesys įstrigo jums atmintyje?

– Kartą jis sakė galįs eiti lažybų, kad aš negaliu pasakyti nieko, kas būtų absoliuti tiesa. Tad aš jam pasakiau: „Dievas yra meilė."

– O ką jis atsakė?

– Jis atsakė: „Kas yra Dievas? Kas yra meilė?"

– Hm.

– Betgi Dievas išties yra meilė, – tarė panelė Fost, – kad ir ką būtų atsakęs daktaras Hionikeris.

27. MARSIEČIAI

Kambarys, kuriame buvo dr. Hionikerio laboratorija, buvo šeštame, paskutiniame, pastato aukšte.

Tarpdurys buvo perjuostas purpurine juosta, o ant sienos kabanti bronzinė plokštė aiškino, kodėl šis kambarys šventas:

ŠIAME KAMBARYJE DAKTARAS FELIKSAS HIONIKERIS, NOBELIO PREMIJOS LAUREATAS FIZIKOS SRITYJE, PRALEIDO PASKUTINIUS 28 SAVO GYVENIMO METUS. „PRIEŠAKINĖS MOKSLO POZICIJOS BUVO TEN, KUR BUVO JIS." ŠIO ŽMOGAUS SVARBA ŽMONIJOS ISTORIJOJE – NEPAMATUOJAMA.

Panelė Fost pasisiūlė atkabinti purpurinę juostą, kad galėčiau užeiti į vidų ir artimiau pabendrauti su ten tebeplevenančiomis dvasiomis.

Sutikau.

– Viskas taip, kaip jis paliko, – aiškino ji, – tik vienas stalas buvo visas nuklotas gumos žiedais.

– Gumos žiedais?

– Tik neklausinėkite manęs, kam jie buvo reikalingi. Neklausinėkite manęs, kam buvo reikalinga visa, kas čia yra.

Senukas paliko laboratoriją baisiausiai apverstą. Mano dėmesį išsyk patraukė gausybė visur besivoliojančių pigių žaislų: sulaužytas aitvaras, žaislinis giroskopas, apvyniotas virvele, pasirengęs

užzvimbti ir atgauti pusiausvyrą, vilkutis, vamzdelis burbulams leisti bei akvariumas su pilimi ir dviem vėžliais dugne.

– Jam patikdavo parduotuvės, kur viskas kainuoja iki dešimties centų, – paaiškino panelė Fost.

– Matau.

– Kai kurie garsiausi jo bandymai buvo atlikti su įranga, nekainavusia nė vieno dolerio.

– Skatiką sutaupysi – skatiką įgysi.

Be abejo, nestigo ir įprastų laboratorinių įrengimų, bet jie atrodė veikiau visų tų pigių, linksmų žaislų priedai.

Dr. Hionikerio stalas buvo užverstas laiškais.

– Nemanau, kad jis yra atsakęs bent į vieną laišką, – svarstė panelė Fost. – Jei žmogus norėdavo gauti atsakymą, turėdavo skambinti jam telefonu ar ateiti pas jį.

Ant rašomojo stalo stovėjo įrėminta fotografija. Kadangi ji buvo atsukta nugarėle, pabandžiau atspėti, kas joje.

– Jo žmona?

– Ne.

– Kuris nors vaikas?

– Ne.

– Jis pats?

– Ne.

Taigi pasižiūrėjau. Nuotrauka vaizdavo kuklų nedidelį paminklą kareiviams, pastatytą priešais miestelio teismo rūmus. Ant jo buvo ir lentelė su pavardėmis miestelėnų, žuvusių per įvairius karus, ir pamaniau, kad paminklas ir buvo nufotografuotas dėl tos lentelės. Pavardes galėjai įskaityti, tad bemaž tikėjausi aptikti tarp jų Hionikerių pavardę, bet apsirikau.

– Tai buvo vienas iš jo hobių, – paaiškino panelė Fost.

– Kas?

– Fotografuoti patrankų sviedinių krūveles priešais teismo rūmus įvairiose vietovėse. Matyt, čia jie buvo labai neįprastai sukrauti.

– Aišku.

– Jis buvo nepaprastas žmogus.

– Sutinku.

– Galbūt po milijono metų visi bus tokie protingi kaip jis ir viską matys jo akimis. Bet jis visai nepanėšėjo į eilinį mūsų dienų žmogų – tarsi būtų marsietis.

– Gal jis išties buvo iš Marso? – spėjau aš.

– Tuomet pasidarytų bemaž aišku, kodėl trys jo vaikai tokie keisti.

28. MAJONEZAS

Mudviem belaukiant lifto nusileisti į pirmą aukštą, panelė Fost garsiai vylėsi, kad atvažiuotų ne penktas liftas. Nespėjus man paklausti, kodėl ji to pageidauja, pasirodė penktas liftas.

Liftininkas buvo senas negras Laimeno Enderso Noulzo pavarde. Noulzas buvo beprotis, bemaž tuo neabejoju, ir dar atgrasios laikysenos: jis griebdavo sau už užpakalio ir sušukdavo „Taip, taip" kaskart, kai tardavosi gerai ką pasakęs.

– Sveiki, bičiuliai antropoidai, lelijų puokštės ir vėjo malūnai, – kreipėsi jis į panelę Fost ir mane. – Taip, taip!

– Prašom į pirmą aukštą, – šaltai tarė jam mano palydovė.

Noulzui tereikėjo nuspausti mygtuką – durys būtų užsidariusios, ir liftas būtų nuvežęs mus į pirmą aukštą – bet kol kas jis neketino to daryti. Ko gero, jis neketino to daryti daugel metų.

– Vienas žmogus man sakė, – tarė jis, – kad šitie liftai – tai majų architektūra. Šiandien pirmąkart išgirdau. Aš jam ir sakau: „Vadinasi, aš – majonezas?" Taip, taip! O kol jis svarstė mano žodžius, aš pribloškiau jį tokiu klausimu, kad jis net atsilošė ir gavo dusyk rimčiau susimąstyti! Taip, taip!

– Ar negalėtume važiuoti žemyn, prašau jūsų, misteri Noulzai, – maldavo panelė Fost.

– Aš jam sakau, – postringavo Noulzas, – čia yra tyr-imų

laboratorija. Tyr-imas juk kilęs iš žodžio „tyrė“, ar ne? Vadinasi, jie verda kažkokią tyrę! Išsistatė sau tokį pastatą, prigrūdo majonezinių liftų, suvarė šitiek pamišėlių – ir kam? Ogi kad virtų savo tyrę! Taip, taip!

– Labai įdomu, – atsiduso panelė Fost. – Ar negalėtume dabar važiuoti žemyn?

– Žemyn ir tegalime važiuoti, – atrėžė Noulzas. – Mes dabar viršuje. Paprašytumėt nuvežti aukštyn, ir aš ničniekuo negalėčiau jums padėti. Taip, taip!

– Taigi važiuokime žemyn, – tarė dr. Brydo sekretorė.

– Tuojau pat. Šis džentelmenas pagerbė daktarą Hionikerį?

– Taip, – patvirtinau aš. – Jūs jį pažinojote?

– Artimai, – atsakė negras. – Žinot, ką aš pasakiau, kai jis pasimirė?

– Ne.

– Aš pasakiau: „Daktaras Hionikeris nemirė.“

– Tikrai?

– Jis tiesiog perėjo į kitą matmenį. Taip, taip!

Jis nuspaudė mygtuką, ir mes nuvažiavome žemyn.

– Ar jūs pažinojote Hionikerių vaikus? – paklausiau jo.

– Vaikiūkščiai, pasiutę kaip vilkiūkščiai, – atsakė jis. – Taip, taip!

29. MUS PALIKĘ, BET NEUŽMIRŠTI

Iliume norėjau nuveikti dar vieną darbą: nufotografuoti senuko kapą. Taigi grįžau į savo viešbučio kambarį, ir, pamatęs, kad Sandros nebėra, pasiėmiau fotoaparatą ir nusisamdžiau taksi.

Tebekrito šlapdriba, aitri, pilka. Pamaniau, kad tokiu oru padaryta kapo nuotrauka gan gražiai atrodys ir gal netgi tiks „Pasaulio pabaigos dienos" viršeliui.

Kapinių sargas prie vartų paaiškino man, kaip surasti Hionikerių laidojimo vietą.

– Tikrai pastebėsite, – užtikrino jis. – Ten stovi didžiausias žymeklis visose kapinėse.

Jis nemelavo. Žymeklis pasirodė besąs septynių metrų aukščio ir bemaž metro storio falas, aplipdytas šlapdriba.

– Dievaži, tinkamas paminklas atominės bombos tėvui! – nusijuokiau, lipdamas iš taksi su savo aparatu.

Paprašiau vairuotojo atsistoti šalia paminklo, kad jaustųsi mastelis, ir pavalyti jį aplipdžiusį sniegą, idant matytųsi velionio pavardė.

Jis taip ir padarė.

Ant šios originalios kolonos, tesaugo mane Dievas, sprindinėmis raidėmis buvo parašytas žodis:

MAMA.

30. TIK MIEGI

– Mama? – negalėjo patikėti taksistas.

Nuvalęs didesnį plotą, atidengiau šitokį dvieilį:

Mama, mama, meldžiu aš vieno –
Saugok mus kiekvieną dieną.

Andžela Hioniker

Po šiuo eilėraštuku buvo kitas:

Tu nemirei –
Tik miegas akis tau užmerkė.
Mes turime džiaugtis
Ir liautis verkę.

Franklinas Hionikeris

O dar žemiau buvo kvadratinė betonuota įduba su kūdikio delno atspaudu. Po ja buvo parašyta:

„Mažylis Niutas“.

– Jeigu čia motinai, – stebėjosi taksistas, – ką, velniai griebtų, jie galėjo pastatyti tėvui? – ir nepadoriu gestu parodė, koks žymeklis tiktų.

Tėvą aptikome netoliese. Jo paminklas – kaip vėliau sužinojau, vykdant testamente nurodytą velionio valią – buvo marmurinis kubas, kurio kiekviena briauna buvo keturiasdešimties centimetrų ilgio.

TĖVAS – buvo iškalta ant jo.

31. DAR VIENAS BRYDAS

Išvažiuojant iš kapinių, taksistui parūpo, kokia jo motinos kapo būklė, tad jis paklausė, ar aš neprieštarausiu, jei padarysime nedidelį lanką pažiūrėti.

Jo motinos kapą ženklino graudus mažas akmuo – bet tai neturėjo jokios reikšmės.

Paskui vairuotojas paklausė, ar aš neprieštarausiu, jei trumpam užsuksime dar į vieną vietą, šįsyk – į antkapių parduotuvę priešais kapines.

Tuomet dar nebuvau bokononistas, tad sutikau gerokai susierzinęs; kiekvienas bokononistas, žinia, džiugiai sutinka keliauti, kur tik jam pasiūlo. Pasak Bokonono, „keisti kelionių pasiūlymai – tai Dievo šokių pamokos."

Užrašas virš antkapių parduotuvės skelbė, kad ji priklauso Avramui Brydui ir sūnums. Kol taksistas kalbėjosi su pardavėju, vaikščiojau tarp paminklinių akmenų – paminklų be jokių užrašų, kol kas – niekieno atminimui.

Tarp eksponatų aptikau vieną nedidelį profesinį pokštą: virš akmeninio angelo kabojo kalėdinis amalas, jam po kojomis gulėjo krūvelė kedro šakelių, o aplink marmurinį kaklą vyniojosi vėrinys iš lempučių eglutėms puošti.

– Kiek jis kainuoja? – paklausiau pardavėjo.

– Jis neparduodamas. Jam šimtas metų. Jį iškalė mano prosenelis Avramas Brydas.

– Šitas verslas toks senas?

– Tikrai taip.

– O jūs irgi Brydas?

– Jau ketvirtos iš šiose vietovėse gyvenančios kartos.

– Ar kartais ne giminė daktaro Azos Brydo, Mokslinių tyrimų laboratorijos direktoriaus?

– Jo brolis, – jis prisistatė kaip Marvinas Brydas.

– Pasaulis yra mažas, – pastebėjau.

– Kai suguldai į kapines – taip.

Marvinas Brydas buvo lipšnus, bet kartu vulgarus, kandus, bet ir sentimentalus vyras.

32. DINAMITO PINIGAI

– Aš ką tik buvau jūsų brolio kabinete. Aš rašytojas. Ėmiau iš jo interviu apie daktarą Hionikerį, – pasakiau Marvinui Brydui.

– Tai keistas šunsnukis buvo! Ne mano brolis – turiu galvoje Hionikerį.

– Tą paminklą savo žmonai jis pirko iš jūsų?

– Aš jį pardaviau jo vaikams. Jis pats čia niekuo dėtas. Jis taip ir neprisirengė kaip nors pažymėti jos kapą. Paskui, po metų ar daugiau po jos mirties, čionai atėjo trys Hionikeriukai: stambi, aukšta mergina, berniukas ir mažylis. Jie norėjo didžiausio akmens, kurį tik buvo galima nupirkti, be to, abu vyresnieji buvo atsinešę po eilėraštį – norėjo, kad jie būtų iškalti antkapyje. Gal jums kyla juokas, žiūrint į tą paminklą, bet tiems vaikams tai buvo didžiausia paguoda, kurią tik jie galėjo įsigyti už pinigus. Jie ateidavo į jį pažiūrėti ir padėti gėlių net nežinau, kiek kartų per metus.

– Jis tikriausiai brangiai kainavo.

– Už jį buvo sumokėta Nobelio premijos pinigais. Už juos buvo nupirkti du dalykai: vasarnamis Kodo kyšulyje ir tas paminklas.

– Dinamito pinigai, – nusistebėjau, mąstydamas apie dinamito griaunamąją jėgą ir visišką paminklinio akmens bei vasarnamio ramybę.

– Kaip?

– Nobelis išrado dinamitą...

– Ką gi, visko pasitaiko...

Jei tuomet būčiau buvęs bokononistas, mąstydamas apie tą stebuklingai painią įvykių grandinę, susiejusią dinamito pinigus su šia konkrečia antkapių parduotuve, ko gero, būčiau ėmęs kuždėti „kruta, kruta, kruta“.

Mes, bokononistai, visuomet kuždame „kruta, kruta, kruta“, kai mąstome, koks sudėtingas ir nenusakomas yra gyvenimo mašinos mechanizmas.

Bet, būdamas krikščionis, tuomet tesugebėjau pasakyti:

– Kartais gyvenime pasitaiko išties juokingų dalykų.

– O kartais – visai nejuokingų, – atsakė Marvinas Brydas.

33. NEDĖKINGAS ŽMOGUS

Paklausiau Marvino Brydo, ar jis pažinojęs Emilę Hioniker, Felikso žmoną, Andželos, Franko ir Niuto motiną, moterį, prislėgtą tos pabaisiškos kolonos.

– Ar ją pažinojau? – jo balse pasigirdo tragiškos gaidelės. – Ar aš ją pažinojau, pone? Aišku, aš ją pažinojau. Aš pažinojau Emilę. Mes kartu lankėme Iliumo vidurinę mokyklą. Buvome klasės vėliavos komisijos pirmininkai. Jos tėvas buvo Iliumo „Muzikos krautuvės“ savininkas. Ji mokėjo groti visais instrumentais. Aš taip ją įsimylėjau, kad mečiau futbolą ir pabandžiau išmokti groti smuiku. Paskui mano vyresnysis brolis Aza grįžo iš Masačusetso Technikos instituto pavasario atostogų, ir aš padariau klaidą: supažindinau jį su savo mergina. Jis paveržė ją iš manęs štai šitaip, – Marvinas Brydas spragtelėjo pirštais parodydamas, kaip lengvai brolis atėmė iš jo merginą. – Aš sudaužiau smuiką, kainavusį 75 dolerius, į bronzinį bumbulą lovos kojūgalyje, paskui nuėjau į gėlių parduotuvę, nusipirkau dėžę, į kurią paprastai deda tuziną rožių, įkišau į ją sudaužytą smuiką ir pasiunčiau jai per „Western Union“ kurjerį.

– Ji buvo graži, ar ne?

– Graži? – aidu pakartojo jis. – Pone, kai aš išvysiu pirmąjį moteriškos lyties angelą – jei Dievas nutars, kad aš nusipelnęs jį pamatyti, – man lūpa atvips žvelgiant ne į veidą, o į sparnus. Gražiausią

veidą, koks tik begali būti, aš jau esu matęs. Iliume nebuvo nė vieno vyro, kuris nebūtų jos įsimylėjęs – slapčia ar atvirai. Ji galėjo išsirinkti kurį tik nori vyrą, – jis nusispjovė ant savo parduotuvės grindų. – Reikėjo gi jai imti ir ištekėti už to šunsnukio olando! Ji buvo susižadėjusi su mano broliu, bet tuomet mieste pasirodė tas šlykštus žaltys ir paveržė ją iš mano vyresniojo brolio štai šitaip, – Marvinas Brydas vėl spragtelėjo pirštais.

– Rasi vadinti tokį garsų velionį kaip Feliksas Hionikeris šunsnukiu – nedėkinga, nemokšiška, nepažangu, neintelektualu ir apskritai valstybės išdavimas. Puikiai žinau, koks nekaltas, švelnus ir svajingas jis neva buvęs, kaip jis nėra musės nuskriaudęs, kaip jam nerūpėję pinigai, valdžia, prašmatnūs drabužiai, automobiliai ir visa kita, koks nepanašus į mus visus jis buvęs, koks už mus visus pranašesnis, koks nekaltas – stačiai Jėzus, tik kad ne Dievo sūnus...

Marvinas Brydas nusprendė, kad pabaigti minties nereikia, tad man teko paprašyti jį tai padaryti.

– Bet kas? – tarė jis. – Bet kas? – jis priėjo prie lango, pro kurį buvo matyti kapinių vartai. – Bet kas, – sumurmėjo jis vartams, šlapdribai ir Hionikerių kolonai, boluojančiai tolumoje.

– Bet koks, po velnių, – tarė jis, – nekaltas yra žmogus, padėjęs sukurti tokį dalyką kaip atominė bomba? Ir kaip galima sakyti, esą jis buvęs gero būdo, kai nė piršto nepajudino, kada pati geriausia, pati gražiausia moteris pasaulyje – jo paties žmona – merdėjo, nes nepatyrė meilės ir užuojautos...

Jis krūptelėjo.

– Kartais man dingteli mintis, ar jis tik negimė negyvas. Dar nesu sutikęs žmogaus, kuriam taip menkai rūpėtų gyvieji. Kartais man kyla mintis, kad pasaulio bėda ir glūdi tame, jog pernelyg daug aukštas pareigas turinčių žmonių yra negyvi it šaltas akmuo.

34. VIN-DITAS

Antkapių parduotuvėje pirmąsyk patyriau vin-ditą – Bokonono kalboje šis žodis reiškia netikėtą, labai asmeniško pobūdžio stumtelėjimą bokononizmo link, skatinantį patikėti, kad Visagalis Dievas vis dėlto žino viską apie tave ir parengęs tau kažkokių nuodugnių planų.

Manasis vin-ditas buvo susijęs su akmeniniu angelu, virš kurio kabojo amalas. Taksistas užsimanė žūtbūt įsigyti tą angelą ir papuošti juo motinos kapą. Jis stovėjo priešais statulą su ašaromis akyse.

Marvinas Brydas vis dar spoksojo pro langą į kapinių vartus, ką tik išsakęs savo nuomonę apie Feliksą Hionikerį..

– Gal tas mažytis šunsnukis olandas išties buvo mūsų laikų šventasis, – pridūrė jis, – bet jis niekad nedarė to, ko nenorėjo, velniai jį griebtų, ir gaudavo, velniai jį griebtų, visa, ko įsigeisdavo... Muzika...

– Atleiskite, nesupratau? – paklausiau.

– Štai dėl ko jinai už jo ištekėjo. Ji sakydavo, esą jis girdįs tik pačią kilniausią – žvaigždžių – muziką, – jis papurtė galvą. – Nesąmonės!

Paskui kapinių vartai jam priminė, kada jis paskutinį kartą matė Franką Hionikerį, modelių konstruotoją, vabzdžių kankintoją.

– Frankas, – ištarė jis.

– Kaip ten buvo su juo?

– Paskutinį kartą mačiau tą vargšą keistą vaiką, kai jis išėjo pro tuos kapinių vartus. Tėvo laidotuvės dar nebuvo pasibaigusios, velionis dar nebuvo nuleistas į duobę, kai Frankas išėjo pro vartus. Jis pamojo ranka pirmai pro šalį važiavusiai mašinai – naujam pontiakui su Floridos valstijos numeriais, mašina sustojo, Frankas į ją įlipo, ir niekas daugiau jo nematė.

– Girdėjau, kad jo ieško policija?

– Tai buvo atsitiktinumas, lemties užgaida. Frankas nebuvo joks nusikaltėlis. Jam stigo drąsos. Visa, ką jis bent kiek mokėjo – tai modeliuoti. Vienintelis darbas, kuriame jis kiek ilgiau išsilaikė – „Džeko laisvalaikio pramogų parduotuvėje“, kur jis pardavinėjo modelius, konstravo juos ar patarinėjo pirkėjams, kaip juos konstruoti. Išsidanginęs iš čia į Floridą, jis gavo darbą modelių parduotuvėje Sarasotos mieste. Vėliau išaiškėjo, kad toji parduotuvė tebuvo priedanga nusikaltėlių gaujai, kuri vogdavo kadilakus, pakraudavo juos tiesiai į tankų desanto laivus ir gabendavo į Kubą. Štai taip Frankas ir įsivėlė į visą šį reikalą. Farai jo nesučiupo todėl, kad jis negyvas. Jis paprasčiausiai bus per daug visko prisiklausęs, beklijuodamas patrankų bokštelius ant karinio laivo „Misuris“ denio.

– Ar jūs žinote, kur dabar Niutas?

– Tikriausiai pas savo seserį Indianapolyje. Paskutinis dalykas, kurį girdėjau apie jį – kad susidėjo su ta lilipute ruse ir buvo išmestas iš parengiamųjų medicinos kursų Kornelyje. Ar jūs galite įsivaizduoti neūžaugą, kuris bando tapti gydytoju? O toje pat nelaimingoje šeimoje – dar ta stambi, drovi mergina, per metrą aštuoniasdešimt ūgio. Tas žmogus, taip garsėjęs savo didžiu protu, neleido jai baigti vidurinės mokyklos, kad ir toliau turėtų moterį, kuri juo rūpintųsi. Jai liko vienintelis džiaugsmas – klarnetas, kuriuo ji grojo Iliumo vidurinės mokyklos orkestre „Šimtas žygeivių“. Baigusi mokyklą, ji

nėsyk su niekuo neišėjo iš namų. Draugų ji neturėjo, o seniui niekad nė į galvą neatėjo duoti jai pinigų, kad galėtų kur nueiti. Žinote, ką ji darydavo?

– Ne.

– Naktį ji dažnai užsirakindavo savo kambaryje, paleisdavo plokštelę ir pritardavo savo klarnetu. Mano galva, didžiausias šio amžiaus stebuklas – kad toji mergina vis dėlto susičiupo vyrą.

– Kiek jūs norite už šitą angelą? – paklausė taksistas.

– Aš jau sakiau: jis neparduodamas.

– Kažin ar kas iš aplinkinių gyventojų dar moka šitaip kalti iš akmens, – pastebėjau.

– Vienas mano sūnėnas moka, – atsakė dr. Brydas. – Azos sūnus. Jis baisiausiai norėjo tapti diiiiideliu mokslininku, bet kai numetė bombą ant Hirosimos, jis metė laboratoriją, pasigėrė, ir, atėjęs čia pas mane, pasiprašė priimamas tašyti akmenis.

– Dabar jis čia dirba?

– Ne, jis dirba skulptoriumi Romoje.

– Bet jeigu kas nors jums pasiūlytų pakankamą sumą, – neatlyžo taksistas, – jūs juk ją paimtumėte, ar ne?

– Ko gero. Bet suma turėtų būti nemenka.

– O kur ant tokio paminklo rašoma pavardė? – paklausė taksistas.

– Pavardė jau parašyta – ant pjedestalo, – bet mes jos nematėme, nes priešais buvo prikrauta šakelių.

– Jo neatsiėmė? – pasismalsavau.

– Už jį nesumokėjo. Štai kaip buvo: vienas vokietis imigrantas keliavo į Vakarus su savo žmona, ir ji čia, Iliume, mirė nuo raupų. Taigi jis užsakė jai ant kapo šį angelą, parodęs mano proseneliui, kad turi pinigų už jį sumokėti. Bet paskui jį kažkas apvogė, bemaž iki paskutinio skatiko. Visa, kas jam liko – žemės sklypelis, kurį jis buvo

pirkęs Indianoje, bet niekad nebuvo matęs. Taigi jis patraukė tolyn, pasakęs, kad grįšiąs sumokėti už tą angelą.

– Bet taip ir negrįžo? – paklausiau.

– Ne, – Marvinas Brydas bato smaigaliu nustūmė dalį šakelių į šalį, kad parodytų mums iškiliomis raidėmis užrašytą ant pjedestalo pavardę. – Kažkokia kvaila pavardė, – tarė jis. – Jei tas imigrantas turėjo kokių palikuonių, jie tikriausiai ją suamerikonino. Dabar jie turbūt kokie Džonsai, Blekai ar Tompsonai.

– O čia jūs klystate, – suniurnėjau.

Man pasirodė, kad kambarys griūna ant šono, jo sienos, lubos ir grindys akimirksniu virto gausybės tunelių žiotimis – tunelių, kertančių laiką visomis kryptimis. Išvydau bokononišką viziją: visa klaidžiojanti žmonija – vyrai, moterys ir vaikai – susiliejo į daiktą kiekvienoje amžinybės sekundėje.

– O čia jūs klystate, – pakartojau vizijai pranykus.

– Jūs pažįstate žmonių šia pavarde?

– Taip.

Mat tai buvo ir mano paties pavardė.

35. „LAISVALAIKIO PRAMOGŲ PARDUOTUVĖ“

Grįžtant į viešbutį, pamačiau „Džeko laisvalaikio pramogų parduotuvę“, kurioje kadaise dirbo Franklinas Hionikeris, ir paliepiau taksistui sustojus manęs palaukti.

Užėjęs į vidų pamačiau, kad Džekas pats vadovauja visam miniatiūrinių ugniagesių mašinų, traukinių, lėktuvų, laivų, namų, žibintų, medžių, tankų, raketų, automobilių, nešikų, konduktorių, policininkų, ugniagesių, mamyčių, tėvelių, kačiukų, šuniukų, vištų, kareivių, ančių ir karvių ūkiui. Jis buvo išblyškęs lyg numirėlis, paniuręs, nešvarus ir be perstojo kosėjo.

– Koks vaikas buvo Franklinas Hionikeris? – pakartojo jis mano klausimą ir ilgai ilgai kosėjo. Jis papurtė galvą, parodydamas man, kad dievinęs Franką kaip ir visus kitus žmones. – Į šį klausimą aš atsakysiu ne žodžiais. Aš galiu jums parodyti, koks vaikas buvo Franklinas Hionikeris, – jis nusikosėjo. – Pasižiūrėsite ir pats suprasite.

Džekas nusivedė mane į parduotuvės rūsį. Čia jis buvo įsirengęs kambarėlį, kuriame gyveno. Jame stovėjo dvigulė lova, indauja ir viryklė.

Džekas atsiprašė, kad lova nepaklota.

– Žmona prieš savaitę mane paliko, – jis nusikosėjo. – Nuo to laiko man vis dar nepavyksta susitvarkyti savo gyvenimo.

Jis nuspaudė jungiklį, ir tolimąjį rūsio galą užliejo akinanti šviesa.

Priėję prie šviesos šaltinio, pamatėme, kad jis atstoja saulę fantastiškai mažytei šaliai, išdėliotai ant stačiakampio lakšto, tokio tobulo stačiakampio formos lyg gyvenvietė Kanzaso valstijoje. Kiekvienas nenuorama, užsigeidęs sužinoti, kas darosi už šios žalios salos ribų, būtų neišvengiamai nusiritęs nuo pasaulio krašto.

Visų detalių mastelis buvo taip gerai išlaikytas, medžiagos ir atspalviai parinkti taip vykusiai, kad man net nereikėjo prisimerkti, kad patikėčiau, jog tai tikra šalis – su kalnais, ežerais, upėmis, miškais, miestais ir visa kuo, ką brangina doras pilietis.

Ir visur it spagečiai vinguriavo geležinkelio bėgiai.

– Pažvelkite į namų duris, – pagarbiai tarė Džekas.

– Dailios. Gražumėlis.

– Jos su tikromis rankenomis, ir net belstukai iš tiesų veikia.

– Dievuliau!

– Jūs klausiate, koks vaikas buvo Franklinas Hionikeris. Jis sumeistravo visa tai, – Džekas nuščiuvo.

– Pats?

– Na, aš mažumą padėjau, bet viską dariau pagal jo sumanymą. Tas vaikis buvo genijus.

– Nesiginčysiu.

– Žinot, jo brolis – neūžauga.

– Žinau.

– Jis kai ką sulitavo iš apačios.

– Atrodo kaip tikra.

– Nelengva buvo, darbo ne vienai dienai.

– Roma irgi ne per dieną buvo pastatyta.

– Žinot, šeimoje tas vaikas nejuto jokios šilumos.

– Esu girdėjęs.

– Čia buvo tikrieji jo namai. Jis čia praleido tūkstančius valandų.

Kartais jis net nepaleisdavo traukinių – tiesiog sėdėdavo ir žiūrėdavo kaip mes dabar.

– Yra į ką pasižiūrėti. Galima sakyti, lyg būtum nukeliavęs į Europą. Kai įdėmiai pasižiūri – tiek daug dalykų akims paganyti.

– Jis matydavo tai, ko mes su jumis nematome. Nei iš šio, nei iš to jis nuplėšdavo kokią kalvą, kuri jums ir man atrodytų tikrų tikriausia. Ir būdavo teisus. Jis įtaisydavo ežerą ten, kur ką tik buvo kalva, pastatydavo virš jo estakadą, ir viskas atrodydavo dešimt kartų geriau nei lig tol.

– Retas turi tokį talentą.

– Gerai sakot! – užsidegė Džekas, bet nuo to įkarščio jį vėl suėmė kosulys. Kai išsikosėjo, akys paplūdo ašaromis. – Aš patariau tam vaikiščiui stoti į koledžą ir studijuoti techniką, kad paskui galėtų dirbti „American Flyer" ar panašioje kompanijoje – kokioje stambioje, kuri padėtų jam įgyvendinti visus jo sumanymus.

– Jūs pats nemažai jam padėjote.

– Gaila, bet negalėjau – neturėjau galimybių, – guodėsi Džekas. – Duodavau jam ką galėdavau, bet bemaž viską šitiems dalykams jis nusipirko iš to, ką užsidirbdavo mano krautuvėje. Jis niekam daugiau nėra išleidęs nė dešimties centų – negėrė, nerūkė, neidavo į kiną, į pasimatymus su merginomis, nesikraustė iš proto dėl automobilių.

– Mūsų šaliai tikrai reiktų daugiau tokių žmonių.

Džekas gūžtelėjo pečiais.

– Ko gero, tie Floridos gangsteriai bus jį nudaigoję. Iš baimės, kad jis papasakos ką žinąs.

– Ko gero.

Džekas nesusilaikęs pradėjo verkti.

– Kažin ar tie niekingi šunsnukiai turi menkiausią supratimą, ką jie užmušė! – aimanavo jis.

36. MIAU

Savo kelionės į Iliumą ir toliau metu, o truko ji dvi savaites ir apėmė Kalėdas, leidau vienam vargšui poetui Šermano Krebso pavarde nemokamai gyventi mano bute Niujorke. Mano antroji žmona paliko mane, motyvuodama, esą aš per didelis pesimistas, kad optimistė galėtų su manim gyventi.

Krebsas buvo barzdotas žydas pelenų pilkumo plaukais ir spanielio akimis. Nebuvo jis artimas mano draugas. Susipažinau su juo viename pobūvyje, kur jis prisistatė kaip Poetų ir dailininkų, pasisakančių už neatidėliotiną branduolinį karą draugijos JAV skyriaus pirmininkas. Jis maldavo pastogės, nebūtinai tokios, kuri apsaugotų nuo bombų, ir taip jau pasitaikė, kad ją turėjau.

Kai grįžau į savo butą, vis dar negalėdamas atitokti nuo tų maištingų dvasinių asociacijų, kurias sukėlė tas neatsiimtas akmeninis angelas Iliume, pamačiau, kad mano butas nusiaubtas kažkokio beprasmiško siautėjimo. Krebsas išsidangino, bet prieš išeidamas jis prikalbėjo tarpmiestiniu telefonu tris šimtus dolerių, penkiose vietose pradegino mano kušetę, užmušė mano katę, nupjovė mano avokado medį ir nuplėšė mano vaistinėlės dureles.

Ant geltono linoleumo, kuriuo buvo išklotos virtuvės grindys, jis parašė šį eilėraštį (kaip vėliau išaiškėjo – išmatomis):

Turiu aš virtuvę,
Bet jai šio to stinga –
Kol nebus šiukšlių šalintuvo,
Tol nebūsiu tikrai laimingas.

Ant sienos apmušalų virš mano lovos moters ranka lūpdažiu užrašė dar vieną žinutę: „Ne, ne, ne, – pasakė Katytė Murklytė."

Negyvai mano katei po kaklu buvo pakabintas popieriaus lapelis su užrašu: „Miau".

Nuo to laiko Krebso nebemačiau. Vis dėlto aš įtariau, kad jis buvo iš mano karaso. Jei taip, tuomet jis atliko jame reng-rengo vaidmenį. Pasak Bokonono, reng-rengas – tai asmuo, nukreipiąs žmones nuo kažkokios mąstymo krypties, savo paties gyvenimo pavyzdžiu tą kryptį paversdamas absurdu.

Galimas daiktas, širdies gilumoje buvau linkęs mesti tą akmeninį angelą iš galvos kaip visiškai beprasmį, o paskui padaryti išvadą apie viso šio pasaulio beprasmybę, bet pamačius, ką padarė Krebsas, ypač ką jis padarė su mano meilia katyte, nihilizmas man nebetiko.

Kažkas – gyvas padaras ar tam tikros jėgos – nenorėjo, kad aš būčiau nihilistas. Krebso misija – nežinia, ar jis tai suvokė – buvo išvaduoti mane iš tos filosofijos kerų.

Šaunuolis, Krebsai, šaunuolis.

37. MŪSŲ DIENŲ GENEROLAS MAJORAS

Paskui, vieną dieną, vieną sekmadienį, aš sužinojau, kur yra bėglys nuo teisingumo, modelių konstruotojas, didysis Dievas Jehova ir Belzebubas vabzdžiams stiklainiuose, – sužinojau, kur galima pamatyti Frankliną Hionikerį.

Jis buvo gyvas!

Ši žinia buvo išspausdinta specialiame Niujorko „Sunday Times“ priede. Jame reklamavosi viena „bananų“ respublika. Viršelyje buvo merginos profilis – tokios gražios, kad net širdis plyšo bežiūrint; vargu ar galiu tikėtis kada nors tokią pamatyti.

Už merginos buldozeriai vertė palmes – tiesė platų prospektą, kurio gale stūksojo plieniniai trijų naujų pastatų griaučiai.

„San Lorenso Respublika žengia į priekį! – skelbė užrašas viršelyje. – Sveika, laiminga, pažangi, laisvę mylinti, graži šalis darosi itin patraukli tiek Amerikos investuotojams, tiek ir turistams.“

Neskubėjau skaityti, ką apie ją rašo. Man pakako merginos viršelyje – man jos buvo per akis, mat pamilau ją iš pirmo žvilgsnio. Ji buvo labai jauna, labai rimta, be to, visa švytėjo gailesčiu artimui ir išmintimi.

Ji buvo ruda it šokoladas, o plaukai buvo lyg aukso linai.

Viršelyje buvo parašyta, kad ji – Mona Amons Monzano, salos diktatoriaus įdukra.

Atverčiau leidinį, vildamasis pamatyti daugiau tos dangiškos maišyto kraujo madonos nuotraukų.

Vietoje jų aptikau portretą salos diktatoriaus, Tėtušio Migelio Monzano, bemaž aštuoniasdešimtmečio gorilos.

Šalia Tėtušio portreto buvo įdėta nesubrendusio jaunuolio siaurais pečiais ir lapės veidu nuotrauka. Jis vilkėjo balta it sniegas kariška palaidine, papuošta brangakmeniais, kurių raštas vaizdavo saulę, skleidžiančią spindulius. Jo akys su ratilais po jomis buvo arti viena kitos. Matyt, visą gyvenimą jis liepdavo kirpėjams neliesti viršugalvio ir kirpti tik plaukus galvos šonuose ir pakaušyje, tad „pompadur“ stiliumi karštai susuktos garbanos sudarė neįtikėtino aukščio kubą.

Šis nesimpatiškas vaikis buvo pristatytas kaip generolas majoras Franklinas Hionikeris, San Lorenso Respublikos mokslo ir pažangos ministras.

Jam buvo dvidešimt šešeri.

38. PASAULINĖ BARAKUDŲ SOSTINĖ

San Lorensas, kaip sužinojau iš šio Niujorko „Sunday Times“ priedo, buvo aštuoniasdešimties kilometrų ilgio ir trisdešimties pločio. Visi keturi šimtai penkiasdešimt tūkstančių jo gyventojų buvo „karštai pasišventę laisvojo pasaulio idealams“.

Aukščiausias jo taškas, Makeibo kalnas, iškilęs 3 300 m virš jūros lygio; sostinė – Bolivaras, „...neapsakomai šiuolaikiškas miestas, pastatytas greta uosto, kuriame tilptų visas JAV karinis jūrų laivynas“. Pagrindinės eksporto prekės – cukrus, kava, bananai, indigo dažai ir rankdarbiai.

„O meškeriotojų nuomone, San Lorensas be jokių išlygų yra pasaulinė barakudų sostinė.“

Man parūpo, kaip Franklinas Hionikeris, kuris net nebaigė vidurinės mokyklos, susirado tokį prašmatnų darbą. Iš dalies atsakymą sužinojau iš straipsnio apie San Lorensą, po kuriuo buvo pasirašęs Tėtušis Monzanas.

Pasak Tėtušio, Frankas – architektas, sukūręs „San Lorenso generalinį planą, apimantį naujus kelius, kaimo vietovių elektros tinklus, šiukšlių perdirbimo stotis, viešbučius, ligonines, poliklinikas, geležinkelius“ – žodžiu, visas sritis. Nors straipsnis buvo trumpas ir glaustas, Tėtušis spėjo penkis kartus pavadinti Franką „daktaro Hionikerio sūnumi, jo krauju“.

Tie jo žodžiai man atsidavė kanibalizmu.

Tėtušio supratimu, Frankas aiškiai buvo stebuklingos senio mėsos gabalas.

39. FATA MORGANA

Šis tas daugiau paaiškėjo iš kito priedo straipsnio, pernelyg puošnaus stiliaus rašinio, pavadinto „Ką San Lorensas reiškia vienam amerikiečiui". Be jokios abejonės, jį parašė vaiduoklis – jis buvo pasirašytas generolo majoro Franklino Hionikerio.

Rašinyje Frankas pasakojo, kaip vienui vienas skendo kartu su grimztančiu prašmatnių dvidešimties metrų ilgio kateriu. Jis neaiškino ką jame veikė ar kaip atsitiko, kad jis buvo vienas. Vis dėlto jis paminėjo, kad išplaukė iš Kubos.

„Prašmatnusis kateris skendo, o kartu su juo – ir beprasmis mano gyvenimas, – rašė jis. – Keturias dienas, be dviejų sausainių ir kiro, nieko daugiau neturėjau burnoje. Žmogėdriškų ryklių pelekai raižė aplink mane šiltą jūros vandenį, kuris virte virė nuo barakudų aštriais it durklai dantimis.

Pakėliau akis į Kūrėją, pasiryžęs susitaikyti su Jo sprendimu, kad ir koks jis būtų, ir mano akys užkliuvo už didingos viršūnės, kyšančios virš debesų. Nejaugi tai *fata morgana* – žiaurus apgaulingas miražas?"

Pasiėmęs žodyną, susiradau „fata morgana" ir sužinojau, kad tai miražas, pavadintas fėjos Morganos, gyvenusios ežero dugne, vardu. Ji garsėjo tuo, kad pasirodydavo Mesinos sąsiauryje, tarp Kalabrijos ir Sicilijos. Trumpai tariant, *fata morgana* buvo poetų prasimanytas mėšlas.

Tačiau nuo savo skęstančio laivo denio Frankas matė ne negailestingą *fata morgana*, o Makeibo kalno viršūnę. Paskui bangelės parstūmė prašmatnųjį Franko laivą į uolėtą San Lorenso krantą, tarsi Dievas būtų panorėjęs, kad jis čia atsidurtų.

Frankas net kojų nesušlapęs išlipo į krantą ir ėmė klausinėti, kur esąs. Rašinyje apie tai nebuvo nė žodžio, bet tas šunsnukis turėjo termose ledo Nr. 9 gabaliuką.

Kadangi neturėjo paso, Frankas buvo patupdytas į kalėjimą salos sostinėje Bolivare. Ten jį aplankė Tėtušis Monzanas, kuriam parūpo, ar tik Frankas nebus nemirtingojo dr. Felikso Hionikerio giminaitis.

„Prisipažinau esąs jo giminė, – rašo straipsnyje Frankas, – ir nuo tos akimirkos man plačiai atsivėrė visi San Lorenso galimybių vartai.“

40. VILTIES IR GAILESTINGUMO NAMAI

Taip jau nutiko – „taip turėjo nutikti“ – pasakytų Bokononas, – kad vienas žurnalas pavedė man parašyti reportažą iš San Lorenso. Ne apie Tėtušį Monzaną ar Franką, o apie Džiulianą Kaslį, amerikietį, susikrovusį milijonus iš cukraus. Keturiasdešimties sulaukęs, jis pasekė dr. Alberto Šveicerio pavyzdžiu, įsteigė džiunglėse nemokamą ligoninę ir paskyrė savo gyvenimą kitos rasės nelaimėliams.

Kaslio ligoninė vadinosi „Vilties ir gailestingumo namais džiunglėse“. Tos džiunglės buvo San Lorenso saloje, laukiniais kavamedžiais apaugusiame šiauriniame Makeibo kalno šlaite.

Kai išskridau į San Lorensą, Džiulianui Kasliui buvo šešiasdešimt.

Dvidešimt metų jis gyveno visiškai nesavanaudiškai.

O tuomet, kai gyveno savanaudiškai, bulvarinių laikraščių skaitytojai jį pažinojo ne prasčiau nei Tomį Menvilį, Adolfą Hitlerį, Benitą Musolinį ar Barbarą Haton. Garsą jis pelnė ištvirkavimu, girtavimu, nutrūktgalvišku vairavimu ir karinės tarnybos vengimu. Jis turėjo stulbinantį talentą: švaistyti milijonus, nepraturtinant žmonijos niekuo, išskyrus sielvartą.

Jis buvo vedęs penkis kartus ir turėjo vieną sūnų.

Vienturtis sūnus, Filipas Kaslis, buvo savininkas ir valdytojas viešbučio, kuriame ketinau apsistoti. Viešbutis vadinosi „Casa Mona“,

garbei Monos Amons Monzano, šviesiaplaukės negrės, kurios nuotrauka puošė Niujorko „Sunday Times“ priedo viršelį. Viešbutis buvo naujutėlaitis – vienas iš pastatų, matomų Monos portreto fone tame priedo viršelyje.

Nejutau, kad bangos blokštų mane į San Lorensą, vykdydamos kažkieno valią, bet jutau, kad tai daro meilė. *Fata morgana* – miražas patirti, ką reikštų būti mylimam Monos Amons Monzano – virto galinga jėga beprasmiškame mano gyvenime. Įsivaizdavau, kad ji gali padaryti mane gerokai laimingesnį, nei lig šiol pavyko bet kuriai kitai moteriai.

41. KARASAS DVIEM

Lėktuve, kuris skrido iš Majamio į San Lorensą, buvo dvi eilės kėdžių po tris kiekvienoje. Taip jau nutiko, – „taip turėjo nutikti“, – kad greta manęs sėdėjo Horlikas Mintonas, naujasis JAV pasiuntinys San Lorenso Respublikoje, ir jo žmona Klerė. Jie buvo malonūs trapaus sudėjimo žilaplaukiai senukai.

Mintonas man papasakojo esąs profesionalus diplomatas, pirmąsyk paskirtas ambasadoriumi. Lig tol, – papasakojo jis man, – juodu su žmona tarnavę Bolivijoje, Čilėje, Japonijoje, Prancūzijoje, Jugoslavijoje, Egipte, Pietų Afrikos Respublikoje, Liberijoje ir Pakistane.

Juodu buvo meilūs vienas kitam it balandėliai. Jie be perstojo malonino vienas kitą dovanėlėmis: gražiais reginiais pro lėktuvo iliuminatorių, įdomiomis ar pamokančiomis ištraukomis iš to, ką skaitė, atsitiktiniais prisiminimais. Mano manymu, juodu buvo nepriekaištingas pavyzdys to, ką Bokononas vadina diuprasu, t. y. karasu, susidedančiu viso labo iš dviejų žmonių.

„Į tikrą diuprasą, – sako mums Bokononas, – negali įsiterpti niekas, net vaikai, gimę iš santuokos tarp jo narių.“

Todėl aš neįtraukiu Mintonų į savo, taip pat Niuto, Azos Brydo, Andželos, Laimeno Enderso Noulzo ir Šermano Krebso karasą. Mintonų karasas buvo mažutis, tik iš dviejų žmonių.

– Manau, jūs labai džiaugiatės? – paklausiau aš Mintono.

– Ko aš turėčiau džiaugtis?

– Kad jums suteiktas pasiuntinio rangas.

Mintonas ir jo žmona persimetė tokiais gailesčio kupinais žvilgsniais, kad supratau pasakęs nesąmonę. Bet jie nusileido man.

– Taip, – susiraukęs atsakė Mintonas, – aš labai džiaugiuosi. Man suteikta didžiulė garbė.

Visą laiką šitaip: apie ką beprašnekčiau, Mintonai nesileido į kalbas.

Pavyzdžiui:

– Jūs tikriausiai mokate daug kalbų? – paklausiau.

– Šešias ar septynias – per mudu abu, – atsakė Mintonas.

– Tai turbūt labai malonu?

– Kas malonu?

– Kai gali susikalbėti su šitiek skirtingų tautų.

– Labai malonu, – bukai pritarė Mintonas.

– Labai malonu, – patvirtino jo žmona.

Ir juodu toliau skaitė storą mašinraščio tekstą, pasidėję jį ant porankio tarp savęs.

– O sakykit, – kreipiausi aš kiek vėliau, – kokį įspūdį jūs susidarėte per visas savo tolimas keliones – ar žmonės visur širdies gilumoje yra daugmaž vienodi?

– Hm?

– Ar įsitikini, kad žmonės širdies gilumoje yra daugmaž vienodi, kad ir kur nukeliautum?

Jis pažvelgė į žmoną, norėdamas įsitikinti, kad ji irgi išgirdo šį klausimą, paskui atsigręžė į mane.

– Daugmaž vienodi, kad ir kur nukeliautum, – sutiko jis.

– Aha, – atsakiau.

Beje, Bokononas mums aiškina, kad diupraso nariai visuomet miršta ne ilgesniu kaip savaitės skirtumu. Kai atėjo laikas mirti Mintonams, jie mirė tą pačią sekundę.

42. DVIRAČIAI AFGANISTANUI

Lėktuvo gale buvo nedidelis baras, tad nuėjau tenai išgerti taurelės. Ten sutikau dar vieną tautietį, H. Lou Krosbį iš Ivenstono miesto Ilinojaus valstijoje, ir jo žmoną Heizelę.

Tai buvo nutukusių penkiasdešimtmečių pora. Juodu kalbėjo sniaukrodami. Krosbis pasipasakojo man esąs dviračių gamyklos Čikagoje savininkas, iš savo darbuotojų nesusilaukęs nieko, išskyrus nedėkingumą. Jis ketinąs perkelti savo verslą į dėkingąjį San Lorensą.

– Jūs gerai pažįstate San Lorensą? – paklausiau.

– Pirmąkart jį pamatysiu, bet man patinka visa, ką apie jį girdėjau, – atsakė H. Lou Krosbis. – Ten žmonės drausmingi. Ten gali būti ramus, kad kasmet padėtis nesikeis. Vyriausybė ten neskatina kiekvieno tapti kokiu originaliu šmikiu, kokio niekas dar nebuvo matęs.

– Nesupratau, pone?

– Dievuliau, pas save, Čikagoje, mes nebegaminame dviračių. Vietoje gamybos dabar turime žmonių tarpusavio santykius. Tie išminčiai zulina kelnes, stengdamiesi prigalvoti naujų būdų, kaip padaryti visus laimingus. Iš darbo atleisti negalima nė vieno, kad ir ką jis iškrėstų, o jeigu kas netyčia ir pagamina kokį dviratį, profsąjunga apkaltina mus žiauriu, nežmonišku elgesiu, vyriausybė konfiskuoja jį kaip mokestį ir dovanoja kokiam neregiui Afganistane.

– O jūs manote, kad San Lorense bus geriau?

– Žinau, kad bus geriau, po šimts pypkių! Žmonės ten tokie neturtingi, tokie įbauginti ir tokie neraštingi, kad jie dar turi šiek tiek sveiko proto!

Krosbis paklausė, kokia mano pavardė ir kuo verčiuosi. Kai pasakiau, jo žmona Heizelė pareiškė, girdi, ši pavardė paplitusi Indianoje. Ji pati irgi esanti iš šios valstijos.

– Vajetau, – tarė ji, – jūs – indianiškis?

Prisipažinau.

– Aš irgi, – džiaugsmingai sugageno ji. – Niekas neturi gėdytis esąs iš Indianos.

– O aš ir nesigėdiju, – atsakiau. – Nepažįstu nė vieno žmogaus, kuris to gėdytųsi.

– Indianiškiai daug pasiekia gyvenime. Mudu su Lou dusyk apkeliavome Žemės rutulį, ir visur, kur tik nusigaudavome, sutikdavome indianiškių, einančių vadovaujančias pareigas.

– Tai gerai nuteikia.

– Pažįstate to naujojo viešbučio Stambule valdytoją?

– Ne.

– Indianiškis. O karinį, kaip ten jis vadinasi, Tokijuje?

– Atašė, – pasufleravo jai vyras.

– Indianiškis, – tarė Heizelė. – Ir naujasis pasiuntinys Jugoslavijoje...

– Indianiškis? – spėjau aš.

– Ne vien jis. Dar „Life" žurnalo, leidžiamo Holivude, redaktorius. Paskui tas vyras Čilėje...

– Taip pat indianiškis?

– Kur beeitum, visur sutiksi kokį pasižymėjusį indianiškį, – tarė Heizelė.

– Žmogus, parašęs „Ben Hurą“, irgi iš Indianos.

– O Džeimsas Vitkombas Railis?

– Jūs taip pat iš Indianos? – paklausiau aš jos vyro.

– Ne, aš iš prerijų valstijos. Kaip sako, iš Linkolno krašto.

– Kalbant apie Linkolną, – triumfuodama pareiškė Heizelė, – jis irgi buvo indianiškis. Jis užaugo Spenserio apygardoje.

– Be abejo, – patvirtinau.

– Indianiškiai turi savyje kažką tokio... – pasakė Heizelė. – Jeigu kas sudarytų jų sąrašą – apstulbtum pamatęs.

– Tikra tiesa, – pritariau.

Ji tvirtai sugniaužė man ranką.

– Mes, indianiškiai, privalome laikytis kartu.

– Tikrai.

– Vadinkite mane motuše.

– Kaip?

– Kiekvienam jaunam indianiškiui, kurį sutinku, aš sakau: „Gali vadinti mane motuše.“

– Ehe.

– Noriu išgirsti iš jūsų lūpų, – ragino jinai.

– Motuše?

Ji nusišypsojo ir paleido mano ranką. Kažkoks laikrodinis mechanizmas joje sustojo. Sustabdžiau jį, pavadinęs Heizelę motuše, ir dabar ji prisukinėjo jį kitam indianiškiui, kuris jai pasitaikys.

Heizelę apsėdusi manija domėtis indianiškiais visame pasaulyje buvo klasikinis pavyzdys netikro karaso, tariamos bendrijos, niekuo neprisidedančios vykdant Dievo valią, klasikinis pavyzdys to, ką Bokononas vadina grandfalionu. Štai dar keletas kitų grandfalionų: komunistų partija, „Amerikos revoliucijos dukterys“, kompanija

„General Electric“, „Tarptautinis keistų vaikinų ordinas“ ir kiekviena tauta bet kuriuo metu bet kurioje pasaulio dalyje.

Kaip Bokononas ragina dainuoti kartu su juo:

Jei nori patirti, kas yra grandfalionas,
Tereikia nuvilkti žievelę balionui.

43. PAVYZDYS

H. Lou Krosbis laikėsi nuomonės, kad dažniausiai diktatūra – labai geras dalykas. Nebuvo jis koks baisus žmogus, nebuvo ir kvailys. Tiesiog jam patiko gintis nuo pasaulio kažkokiu šiek tiek gyvulišku kvailiojimu; vis dėlto didžiuma to, ką jis šnekėjo apie nedrausmingą žmoniją, buvo ne tik juokinga, bet ir teisinga.

Proto ir humoro jausmo jam labiausiai pristigdavo tada, kai jis imdavo kalbėti apie tai, kuo iš tikrųjų turį užsiimti žmonės šioje Žemėje.

Jis buvo tvirtai įsitikinęs, kad jų paskirtis – gaminti jam dviračius.

– Tikiuosi, San Lorense iš tikrųjų taip gera, kaip jums kad pasakojo, – tariau.

– Man pakaks pasišnekėti su vienu žmogumi, kad tuo įsitikinčiau, – atsakė jis. – Kai Tėtušis Monzanas savo garbės žodžiu patvirtina, kad toje salelėje yra taip ar anaip – šventa. Vadinasi, taip yra, taip ir bus.

– Man patinka tai, – įsiterpė Heizelė, – kad jie visi kalba angliškai ir yra krikščionys. Viskas todėl gerokai paprasčiau.

– Ar žinote, kaip jie sprendžia nusikalstamumo problemą? – paklausė manęs Krosbis.

– Ne.

– Nusikalstamumo ten paprasčiausiai nėra. Tėtušis Monzanas nusikaltimą padarė tokiu atgrasiu dalyku, kad kiekvienam čiabuviui pasidaro koktu vien nuo minties apie jį. Girdėjau, gali padėti piniginę ant šaligatvio vidurio, o kai po savaitės grįši, ji tebegulės ten pat, niekas iš jos nebus dingę.

– Oho.

– Ar žinot, kokia ten bausmė už vagystę?

– Nežinau.

– Kablys, – atsakė jis. – Jokių baudų, jokių lygtinių bausmių ar trisdešimt dienų kalėjimo. Bausmė – kablys. Kablys už vagystę, už žmogžudystę, už padegimą, už išdavystę, už išžaginimą, už žiūrėjimą pro rakto skylutę. Pažeidei įstatymą – bet kurį, velniai griebtų, įstatymą – ir tau kablys. Visi tai supranta, tad jokioje kitoje pasaulio šalyje žmonės taip gražiai nesielgia kaip San Lorense.

– Kas yra kablys?

– Sukalami du stovai su skersiniu ant viršaus, o paskui ant to skersinio pakabinamas kablys, toks, kaip žuvims gaudyti, tik didžiulis. Paskui paima žmogėną, kuris buvo toks kvailas, kad pažeidė įstatymą, įkiša to kablio smaigalį į pilvą, perveria kiaurai ir paleidžia – šitaip jis ir tabaluoja, dievaži, velniškai gailėdamasis prasikaltęs.

– Dieve brangus!

– Nesakau, kad tai gerai, – porino Krosbis, – bet nesakau ir kad blogai. Man kartais kyla mintis, ar panašiais būdais nebūtų galima išspręsti nepilnamečių nusikalstamumo problemos. Nors demokratiškai šaliai kablys, ko gero, pernelyg kraštutinė priemonė. Viešas korimas geriau tiktų. Sunėrei keletą automobilius vogusių paauglių ant žibintų stulpų priešais jų namus, pakabinęs ant kaklo užrašą: „Mama, štai tavo vaikas“ – ir po kelių tokių kartų automobilių signalizacija išnyks kaip karietos ar arklių traukiami tramvajai.

– Mes matėme tą daiktą vaškinių figūrų muziejuje Londone, – tarė Heizelė.

– Kokį daiktą? – paklausiau jos.

– Kablį. Siaubų rūsyje. Ant kablio kabojo vaškinis žmogus. Vaizdas buvo toks tikroviškas, kad aš ko nesusivėmiau.

– Haris Trumenas visai nepanėšėjo į Harį Trumeną, – tarė Krosbis.

– Atleiskite, nesupratau?

– Vaškinių figūrų muziejuje, – paaiškino Krosbis. – Trumeno statula visai nepanaši į jį.

– O ant kablio kabojo koks konkretus žmogus? – paklausiau jo žmonos.

– Kažin. Žmogus, ir tiek.

– Kaip pavyzdys? – paklausiau.

– Taip. Tas reginys buvo už juodos aksominės užuolaidos, tad turėjai ją atitraukti, norėdamas pamatyti. O ant užuolaidos buvo prisegtas raštelis, kad vaikams žiūrėti nepatartina.

– Bet vaikai vis tiek žiūrėjo, – tarė Krosbis. – Rūsyje buvo vaikų, ir jie visi žiūrėjo.

– Toks įspėjimas vaikus masina it medus, – pasakė Heizelė.

– O kaip vaikai reagavo, išvydę tą žmogų ant kablio? – pasiteiravau.

– Visai taip pat, kaip suaugusieji, – atsakė Heizelė. – Pasižiūrėdavo ir, nieko nesakę, nueidavo prie kito eksponato.

– O koks buvo kitas eksponatas?

– Geležinė kėdė, kurioje žmogų iškepė gyvą, – atsakė Krosbis. – Už tai, kad nužudė savo sūnų.

– Bet kai jį iškepė, – saldžiu balsu pasakojo savo prisiminimus Heizelė, – išaiškėjo, kad vis dėlto žudikas ne jis.

44. KOMUNISTŲ UŽTARĖJAI

Kai vėl atsisėdau prie Klerės ir Horliko Mintono diupraso, žinojau apie juos kiek daugiau. O papasakojo man Krosbiai.

Krosbiai nebuvo pažįstami su Mintonu, bet žinojo, kokį jis turi vardą. Jie man papasakojo, kad Valstybės departamentas kadaise išmetė Mintoną iš tarnybos už prielankumą komunizmui ir kad mulkiai komunistai, o gal net blogesni už juos, privertė priimti jį atgal.

– Tas baras lėktuvo gale – labai mielas, – pasakiau Mintonui atsisėdęs.

– Hm? – juodu su žmona vis dar skaitė rankraštį, gulintį tarp jų.

– Jaukus baras lėktuvo gale.

– Gerai. Džiaugiuosi tai girdėdamas.

Porelė skaitė toliau, matyt, nenusiteikusi kalbėtis su manim, bet netrukus Mintonas netikėtai į mane atsisuko ir įsakmiu tonu paklausė, nutaisęs karčiai saldžią šypseną:

– Beje, kas jis toks?

– Kas?

– Tas vyras, su kuriuo jūs kalbėjotės bare. Mes nuėjome tenai išgerti ir prie pat durų išgirdome judu šnekantis. Tas vyriškis kalbėjo labai garsiai. Jis sakė, esą aš prijaučiąs komunistams.

– Dviračių gamintojas H. Lou Krosbio pavarde, – atsakiau jusdamas, kaip kaista skruostai.

– Mane išmetė iš tarnybos už pesimizmą. Komunizmas čia buvo niekuo dėtas.

– Jį išmetė per mane, – paaiškino jo žmona. – Vienintelis tikras įkaltis prieš jį buvo laiškas, kurį į Niujorko „Times" aš parašiau iš Pakistano.

– Ką jame rašėte?

– Daug ką, – atsakė jinai, – nes mane labai liūdino, kad amerikiečiai nesugeba įsivaizduoti, ką reiškia būti kitos tautos atstovu ar būti kitos tautos atstovu ir tuo didžiuotis.

– Suprantu.

– Bet nagrinėjant lojalumo bylą, kaltintojai be perstojo prisimindavo vieną sakinį, – atsiduso Mintonas. – „Amerikiečiai, – tarė jis, cituodamas žmonos laišką „Times" žurnalui, – amžinai ieško meilės tokiu pavidalu, kokio ji niekuomet neįgauna, tokiose vietose, kur jos niekad negali būti. Tikriausiai tai susiję su pranykusiomis sienomis."

45. KODĖL KITUR NEKENČIA AMERIKIEČIŲ

Klerės Minton laiškas „Times“ žurnalui buvo išspausdintas juodžiausiu senatoriaus Makarčio eros laikotarpiu, tad jos vyrą išmetė iš tarnybos praėjus dvylikai valandų po žurnalo pasirodymo.

– Kuo tas laiškas buvo toks baisus? – paklausiau.

– Pati niekingiausia valstybės išdavimo forma, – paaiškino Mintonas, – tai teigti, esą amerikiečiai nėra mylimi visur, kur tik jie nukeliautų, kad ir ką bedarytų. Klerė norėjo įtikinti, jog Amerikos užsienio politika turi būti grindžiama neapykantos mums suvokimu, o ne įsivaizduojama meile mums.

– Bet amerikiečių išties daug kur nekenčia.

– Daug kur nekenčia žmonių apskritai. Klerė savo laiške pastebėjo, kad amerikiečiai, kuomet jų nekenčia, yra baudžiami už tai, kad yra žmonės, ir kad kvailai elgiasi tie, kurie mano galį kažkaip išsisukti nuo tos bausmės. Bet lojalumo komisija nekreipė į tai jokio dėmesio. Jos nariai tesuvokė viena: jog mudu su Klere jaučiam, kad amerikiečiai nėra visur mylimi.

– Ką gi, džiaugiuosi, kad ta istorija gerai baigėsi.

– E? – sumykė Mintonas.

– Galop viskas pasibaigė geruoju, – atsakiau. – Štai jūs vykstate į pasiuntinybę, kuriai pats vadovausite.

Mintonas ir jo žmona vėl persimetė tuo gailesčio kupinu diuprasišku žvilgsniu.

– Taip, – pritarė man Mintonas. – Dabar mums į burną skris kepti karveliai.

46. KAIP BOKONONISTAI SPRENDŽIA CIESORIAUS KLAUSIMĄ

Kalbėjau su Mintonais apie teisinį Franklino Hionikerio statusą: šiaip ar taip, jis buvo ne tik stambi žuvis Tėtušio Monzano vyriausybėje, bet ir bėglys, besislapstantis nuo JAV teisingumo.

– Visa tai nurašyta, – atsakė Mintonas. – Jis nebe JAV pilietis, o ten, kur šiuo metu gyvena, rodos, užsiima gerais darbais.

– Jis atsisakė pilietybės?

– Kiekvienas, kuris prisiekia ištikimybę svetimai valstybei arba tarnauja jos ginkluotosiose pajėgose ar vyriausybėje, praranda pilietybę. Pasiskaitykit, kas parašyta jūsų pase. Negali regzti tarptautinio romano, kuris tiktų į humoristinio žurnalo puslapius, kaip kad daro Frankas, ir likti po dėdės Semo – lyg po vištos perekšlės – sparneliu.

– Ar San Lorense jį mėgsta?

Mintonas pakilnojo rankraštį, kurį su žmona skaitė, tartum jį sverdamas.

– Kol kas nežinau. Pasak šios knygos – nemėgsta.

– Kokia čia knyga?

– Vienintelė piksliška knyga, kada nors parašyta apie San Lorensą.

– Bemaž moksliška, – pataisė jį Klerė.

– Bemaž moksliška, – nuolankiai pakartojo Mintonas. – Kol kas ji dar neišleista. Tai vienas iš penkių egzempliorių, – jis atkišo jį man, ragindamas skaityti, kiek man patiks.

Atvertęs titulinį puslapį, sužinojau, kad knyga vadinasi: „San Lorensas: kraštas, istorija ir gyventojai“. Autorius buvo Filipas Kaslis – viešbučio savininkas, sūnus didžiojo altruisto Džiuliano Kaslio, susitikti su kuriuo vykau.

Atverčiau pirmą pasitaikiusią vietą. Taip jau nutiko, kad ji atsivertė skyriuje apie salos šventuolį, paskelbtą už įstatymo ribų, – Bokononą.

Atsivertusiame puslapyje išvydau citatą iš „Bokonono knygų“. Jos žodžiai, iššokę iš rankraščio, įkrito man į sąmonę ir ten buvo pasitikti išskėstomis rankomis.

Tie žodžiai buvo perfrazuotas Jėzaus patarimas: „Atiduokite ciesoriui tai, kas ciesoriaus.“

Bokononas perfrazavo juos šitaip:

„Nekreipkite jokio dėmesio į ciesorių. Ciesorius neturi nė menkiausio supratimo, kas iš tikrųjų darosi.“

47. DINAMINĖ ĮTAMPA

Taip pasinėriau į Filipo Kaslio knygą, kad net nepakėliau nuo jos akių, kai mūsų lėktuvas dešimčiai minučių nusileido Puerto Riko salos mieste San Chuane. Nepakėliau akių net tada, kai kažkas man už nugaros susijaudinęs šnibžtelėjo, kad į lėktuvą įsėdo liliputas.

Po kurio laiko ėmiau dairytis to neūžaugos, bet jo nepamačiau. Užtat priešais Heizelę ir H. Lou Krosbius pamačiau blondinę arklio veidu ir sidabro spalvos plaukais, kurios lig tol lėktuve nebuvo. Vieta šalia jos atrodė neužimta, bet jeigu joje būtų sėdėjęs liliputas, net jo viršugalvio nebūčiau matęs.

Tačiau tuo metu mane domino San Lorensas – kraštas, istorija, gyventojai – tad nesistengiau to neūžaugos pamatyti. Šiaip ar taip, neūžaugos tėra pramoga kvailomis ar ramiomis akimirkomis, o mane tuo metu rimtai nuteikė ir netgi sujaudino Bokonono teorija, kurią jis vadino „dinamine įtampa“, jo manymu, – neįkainojama pusiausvyra tarp gėrio ir blogio.

Pirmąkart išvydęs terminą „dinaminė įtampa“ Filipo Kaslio knygoje, nusijuokiau, kaip įsivaizdavau – pranašiojo juoku. Pasak jaunojo Kaslio, tai buvo vienas iš mėgstamiausių Bokonono terminų, o aš tariausi žinąs šį tą, ko nežino Bokononas, – kad šį terminą išpopuliarino Čarlzas Atlasas, žmogus, mokęs auginti raumenis paštu siuntinėjamomis knygelėmis.

Skaitydamas toliau, netrukus sužinojau, kad Bokononas puikiai žinojo, kas toks Čarlzas Atlasas. Tiesą sakant, Bokononas netgi baigė jo raumenų auginimo mokyklą.

Čarlzo Atlaso įsitikinimu, raumenis galėjai auginti be jokių svarmenų ar tampyklių, tiesiog supriešindamas vienas raumenų grupes su kitomis.

Bokonono įsitikinimu, gerą visuomenę galėjai sukurti tiktai supriešindamas gėrį su blogiu, be to, palaikydamas tarp jų nuolatinę įtampą.

Kaslio knygoje pirmąsyk perskaičiau bokononišką eilėraštį, arba kalipsą. Štai kaip jis skambėjo:

Ak, koks negeras
Tėtušis Monzanas!
Bet jei jo nebūtų –
Iš liūdesio žūčiau...
Sakykit, jei galit:
Kas matytų, koks doras
Senasis Bokononas –
Jei nebūtų niekšelio Monzano?

48. VISAI KAIP ŠV. AUGUSTINAS

Iš Kaslio knygos sužinojau, kad Bokononas gimė 1891 m. anglikonų šeimoje. Jis buvo negras, Britanijos pavaldinys iš Tobago salos.

Tikroji jo pavardė buvo Lajonelis Boidas Džonsonas.

Jis buvo jauniausias iš šešių turtingos šeimos vaikų. Šeima praturtėjo, kai Bokonono senelis aptiko ketvirčio milijono dolerių vertės piratų lobį, matyt, užkastą Juodabarzdžio – Edvardo Tyčo.

Juodabarzdžio lobį Bokonono šeima investavo į asfaltą, kokoso riešutus, kakavos pupeles, naminius gyvulius ir paukščius.

Mažas būdamas, Lajonelis Boidas Džonsonas gerais pažymiais mokėsi anglikonų mokyklose ir labiau už daugumą bendraamžių domėjosi tikyba. Nepaisant šio susidomėjimo išoriniu organizuotos religijos spindesiu, jaunasis Bokononas tikriausiai mėgo lėbauti, nes „Keturioliktajame kalipse“ jis ragina mus dainuoti:

Kai jaunas buvau, toks linksmas nedorėlis,
Stikliukas tik traukė ir gražios merginos –
Visai kaip jaunystėj šventą Augustiną.
Vėliau Augustiną šventuoju padarė...
Tad jeigu šventuoju ir aš kada tapsiu,
Tikiuosi, mamyte, kad tu nenualpsi.

49. AUDRINGOS JŪROS IŠMESTA ŽUVIS

Lajoneliui Boidui Džonsonui nestigo intelektualių ambicijų, tad 1911 metais mažyčiu burlaiviu „Kurpaitė“ jis vienas išplaukė iš Tobago į Londoną, turėdamas tikslą studijuoti aukštojoje mokykloje.

Jis įstojo į Londono ekonominių ir politinių mokslų akademiją.

Mokslus jam nutraukė I-asis pasaulinis karas. Jis įstojo į pėstininkus, pasižymėjo mūšiuose, gavo jaunesniojo karininko laipsnį ir keturis kartus buvo paminėtas vadovybės suvestinėse. Per antrąjį mūšį prie Ipro jis apsinuodijo dujomis, dvejus metus išgulėjo ligoninėje ir buvo išleistas į atsargą.

Ir jis vėl vienas „Kurpaite“ išplaukė namo, į Tobagą.

Kai iki namų tebuvo likę dvylika kilometrų, jį sulaikė vokiečių povandeninio laivo U-99 įgula. Fricai paėmė jį į nelaisvę, o jo burlaiviuką panaudojo kaip taikinį šaudymo pratyboms. Kai povandeninis laivas plūduriavo paviršiuje, jį netikėtai užklupo anglų eskadrinis minininkas „Varnas“.

Anglai paėmė Džonsoną ir vokiečius į nelaisvę, o U-99 paskandino.

„Varnas“ plaukė į Viduržemio jūrą, bet taip iki jos ir nenusigavo, nes sugedo vairavimo sistema, tad laivas tegalėjo bejėgiškai sūpuotis ant bangų arba didingai suktis ratu pagal laikrodžio rodyklę. Galop jis atsidūrė Žaliojo Rago salose ir ten pasiliko.

Džonsonas išbuvo tose salose aštuonis mėnesius, laukdamas kokios transporto priemonės, kuri nugabentų jį į Vakarų pusrutulį.

Galų gale jį paėmė įgulos nariu žvejybinis laivas, kuris vežiojo nelegalius imigrantus į Niu Bedfordo uostą Masačusetso valstijoje. Audra išmetė laivą į krantą ties Niuporto miestu Rodo saloje.

Per tą laiką Džonsoną apėmė įsitikinimas, kad kažkokia jėga kažkodėl stengiasi kažkur jį nublokšti. Taigi jis kuriam laikui pasiliko Niuporte, norėdamas pasižiūrėti, ar ne ši vieta jam buvo skirta lemties. Jis nusisamdė sodininku ir dailide garsiajame Ramfordo dvare.

Tuo laikotarpiu jis išvydo daugelį įžymių Ramfordų svečių, tokių kaip Dž. P. Morganas, generolas Dž. Peršingas, Franklinas Delanas Ruzveltas, Enrikas Karuzas, Vorenas Gamalielis Hardingas ir Haris Hudinis. Kaip tik tuo metu baigėsi I-asis pasaulinis karas, nusinešęs dešimt milijonų gyvybių, palikęs dvidešimt milijonų sužeistųjų, tarp jų ir Džonsoną.

Karui pasibaigus jaunasis Ramfordų šeimos palaidūnas Remingtonas Ramfordas IV-asis sumanė apiplaukti savo motorine jachta „Šechrazada“ pasaulį, užsukdamas į Ispaniją, Prancūziją, Italiją, Graikiją, Egiptą, Indiją, Kiniją ir Japoniją. Jis pakvietė Džonsoną lydėti jį kelionėje pirmuoju padėjėju, ir šis sutiko.

Kelionės metu Džonsonas pamatė daug pasaulio stebuklų.

Per rūką kitas laivas trenkėsi į „Šechrazadą“ Bombėjaus uoste, ir Džonsonas vienintelis liko gyvas. Jis pagyveno Indijoje dvejus metus ir tapo Mohando Gandžio pasekėju. Jį suėmė už tai, kad vadovavo būriams žmonių, kurie gulėsi ant bėgių, protestuodami prieš britų valdymą. Atkalėjęs skirtą laiką, Džonsonas Britanijos valdžios lėšomis buvo parplukdytas į gimtąjį Tobagą.

Čia jis pasistatė kitą burlaivį, kurį pavadino „Kurpaite II“, ir plaukiojo juo po Karibų jūrą, vis tebesivildamas, kad jį užklups audra, išmesianti į krantą tikrai ten, kur pageidaus lemtis.

1922 metais jis slėpėsi nuo uragano Portoprenso mieste Haityje, o tuo metu saloje viešpatavo JAV jūrų pėstininkai.

Į Džonsoną tenai kreipėsi nepaprastai guvaus proto savamokslis idealistas Erlas Makeibas, JAV jūrų pėstininkų kapralas. Šis ką tik dezertyravo iš armijos, pagrobęs kareivių laisvalaikiui skirtas lėšas. Jis pasiūlė Džonsonui pusę tūkstančio dolerių, kad nugabentų jį į Majamį.

Juodu išplaukė į Majamį.

Tačiau per audrą jų burlaivis nuskendo, atsitrenkęs į San Lorenso uolas. Džonsonas ir Makeibas nuogutėliai sugebėjo išplaukti į krantą. Kaip šį nuotykį aprašo pats Bokononas:

Lyg audringos jūros
Išmesta žuvis
Blaškiausi ant kranto,
Kol tapau savim.

Jį pakerėjo padėties paslaptingumas: nuogas išlipo į nepažįstamos salos krantą. Todėl jis pasiryžo pasiduoti tam nuotykiui iki galo ir patirti, kaip toli gali nusigauti žmogus, be siūlelio ant kūno išniręs iš jūros.

Jis pasijuto gimęs iš naujo:

Kaip kūdikis būki –
Moko Biblija kiekvieną,
Tad kūdikis lieku
Dar ir šiandieną.

Bokonono vardą jis gavo labai paprastai. Salos gyventojai šitaip tardavo jo pavardę Džonsonas.

Šis tas apie vietinę tarmę.

San Lorenso tarmę lengva suprasti, bet sunku užrašyti. Sakydamas, kad ją lengva suprasti, turiu galvoje tik save. Kitiems ji pasi-

rodė taip pat sunkiai suvokiama, kaip ir baskų kalba, tad, ko gero, man padeda telepatija.

Savo knygoje Filipas Kaslis pateikia San Lorenso tarmės fonetinius ypatumus; jam labai pavyko perteikti jos skambesį. Pavyzdžiui jis pasirinko nemirtingą „Kur pažvelgsi“:

Kur pažvelgsi – visur balta,
Gal ir saulei kartais šalta?
O, kad ji atbėgtų čia –
Kailiniais apgaubčiau ją.

Pasak Kaslio, tas pats eilėraštis San Lorenso tarme skamba šitaip:

Ton karpaksi – teker voltu,
Var an sotei siran koltu?
Fe rag na parnartu sa –
Trentunais vardautau ka.

Beje, netrukus po to, kai Džonsonas tapo Bokononu, gelbėjimo valtis iš jo sudužusio burlaivio buvo rasta ant kranto. Vėliau tą valtį nudažė aukso spalva ir pavertė salos aukščiausiojo pareigūno lova.

„Bokononas sukūrė legendą, – rašė savo knygoje Filipas Kaslis, – kad atėjus pasaulio pabaigai auksinė valtis vėl išplauks.“

50. SIMPATINGAS LILIPUTAS

Skaityti Bokonono gyvenimo aprašymą man sutrukdė H. Lou Krosbio žmona Heizelė.

– Niekad nepatikėsite, – tarė jinai atsistojusi tarpueilyje šalia manęs, – bet aš ką tik aptikau šiame lėktuve dar du indianiškius.

– Kad aš skradžiai prasmegčiau!

– Jie gimė ne Indianoje, bet šiuo metu ten gyvena. Indianapolyje.

– Labai įdomu.

– Norite su jais susipažinti?

– Manot, kad man derėtų?

Mano klausimas ją suglumino.

– Betgi jie indianiškiai, kaip ir jūs!

– Kokios jų pavardės?

– Jinai – Koners, jisai – Hionikeris. Juodu brolis ir sesuo, jisai – liliputas. Bet simpatingas liliputas, – ji pamerkė akį. – Supratingas mažylis.

– Ar jis vadina jus motuše?

– Ko nepaprašiau, kad vadintų, bet paskui susilaikiau, pamaniusi, jog nemandagu prašyti liliputą tokio dalyko.

– Nesąmonė!

51. GERAI, MOTUŠE

Taigi nuėjau į lėktuvo paskuigalį pasišnekėti su Andžela Hioniker-Koners ir mažuoju Niutonu Hionikeriu, mano karaso nariais.

Išaiškėjo, kad Andžela esanti ta blondinė arklio veidu ir sidabro spalvos plaukais, kurią pastebėjau anksčiau.

Niutas išties buvo mažytis jaunuolis, tačiau ne groteskiškos išvaizdos. Savo ūgiu jis panėšėjo į brodingnagietį greta Guliverio, o ir laikėsi taip pat atsargiai ir apdairiai.

Rankoje jis laikė stiklą šampano, įeinančio į jo bilieto kainą. Stiklas jo rankoje atrodė taip, kaip normalaus ūgio žmogaus rankoje būtų atrodęs akvariumas, bet jis gurkšnojo iš jo elegantiškai ir laisvai, tarsi tinkamesnio derinio kaip jis ir tas stiklas negalėtų nė būti.

Tuo metu, kai skridome virš paties Dievo sutverto vandens telkinio – Karibų jūros – tas mažasis šunsnukis termose, keliaujančiame jo bagaže, turėjo ledo Nr. 9 kristalą; nelaimingoji jo sesuo taip pat.

Išspaudusi visą malonumą, kokį tik galėjo, iš to, kad supažindino indianiškius, Heizelė paliko mus vienus.

– Atminkite, – tarė ji prieš nueidama, – nuo šiol vadinkite mane motuše.

– Gerai, motuše, – atsakiau.

– Gerai, motuše, – atsakė Niutas. Jo balsas, kaip ir reikėjo tikėtis

iš menkučių jo gerklų, buvo laibas, bet jis sugebėjo suteikti jam neabejotinai vyrišką skambesį.

Andžela pabrėžtinai elgėsi su juo kaip su kūdikiu, o jis leidosi taip maloniai ir kilniadvasiškai, kad net nustebau, nesitikėdamas to iš tokio žmogeliuko.

Niutas ir Andžela prisiminė mane ir mano rašytus laiškus, tad pakvietė atsisėsti šalia į laisvą trečią kėdę jų eilėje.

Andžela atsiprašė neatsakiusi nė į vieną mano laišką.

– Negalėjau prisiminti nieko, kas sudomintų knygos skaitytoją. Galėjau ką nors prasimanyti apie tą dieną, bet pamaniau, kad jums to nereikia. Tiesą sakant, toji diena niekuo nebuvo ypatinga.

– O štai šis jūsų brolis parašė man labai gerą laišką.

Andžela nustebo.

– Niutas? Kaip Niutas galėjo ką nors prisiminti? – ji atsigręžė į brolį. – Brangusis, tu juk ničnieko neprisimeni apie tą dieną? Juk tu buvai visai dar kūdikis.

– Atsimenu, – nedrąsiai paprieštaravo jis.

– Gaila, kad nemačiau to laiško, – ji leido suprasti, kad Niutas tebėra pernelyg nesubrendęs, kad galėtų pats bendrauti su aplinkiniais. Andžela buvo be galo nejautri moteris ir visiškai nesuvokė, ką Niutui reiškia jo mažas ūgis.

– Brangusis, tu privalėjai parodyti man tą laišką, – barė ji brolį.

– Atleisk, – atsiprašė Niutas, – aš nepagalvojau.

– Neslėpsiu, – tarė man Andžela, – daktaras Brydas man sakė, kad neturėčiau jums talkinti. Pasak jo, jūs nesiekiate pavaizduoti tėtį tokį, koks jis buvo, – iš jos balso pajutau, jog dėl šios priežasties aš jai nemalonus.

Mažumą nuraminau ją, pasakęs, kad tos knygos aš, ko gero, niekad nebaigsiu, nes aiškiai nebeįsivaizduoju, ko aš ja siekiu ar ko turėčiau siekti.

– Na, jeigu jūs kada nors vis dėlto pabaigsite tą knygą, pasistenkite pavaizduoti tėtį šventuoju, nes jis toks ir buvo.

Pažadėjau padaryti visa, ką galėsiu, kad jis atrodytų toks, ir paklausiau, ar juodu su Niutu vykstą į San Lorensą susitikti su Franku – vėl pabūti visa šeima kartu.

– Frankas tuokiasi, – atsakė Andžela. – Mes skrendame į jo sužadėtuves.

– Nejaugi? Kas toji laiminga mergina?

– Aš jums parodysiu, – tarė Andžela, išsitraukdama iš rankinės piniginę, kurioje buvo kažkas panašaus į plastmasinę armoniką. Kiekvienoje klostėje buvo įkišta fotografija. Andžela pervertė nuotraukas, ir aš išvydau mažylį Niutą Kodo kyšulio paplūdimyje, dr. Hionikerį, atsiimantį Nobelio premiją, negražias pačios Andželos dvynukes ir Franką, laidantį virvute pririštą lėktuvo modelį.

Paskui ji parodė man nuotrauką merginos, kurią ketino vesti Frankas.

Pasijutau, lyg gavęs spyrį į tarpukojį.

Iš nuotraukos, kurią rodė, į mane žvelgė Mona Amons Monzano, moteris, kurią pamilau.

52. NEPAJUTĘS SKAUSMO

Kai Andžela išskleisdavo savo plastmasinę armoniką, ji nenorėdavo vėl jos suskleisti tol, kol pašnekovas neperžiūrės visų nuotraukų.

– Štai žmonės, kuriuos aš myliu, – pareiškė ji.

Taigi žiūrėjau į žmones, kuriuos ji mylėjo. Į organinį stiklą nelyginant gintaras prieštvaninius vabzdžius ji įklampino bemaž visų mūsų karaso narių atvaizdus. Šioje kolekcijoje stigo tik grandfalionerio.

Daug nuotraukų vaizdavo dr. Hionikerį, bombos, trijų vaikų ir ledo Nr. 9 tėvą. Žmogus, kurį kai kas manė esant liliputo ir milžinės tėvu, buvo nedidutis.

Andželos prieštvaninių gyvių kolekcijoje man labiausiai patiko nuotrauka, kurioje jis gynėsi nuo žiemos šalčio, susimuturiavęs į paltą, apsiavęs kaliošus, su šaliku ant kaklo ir megzta vilnone kepure su didžiuliu bumbulu ant viršugalvio.

Trūkčiojančiu nuo graudulio balsu Andžela paaiškino man, kad ši nuotrauka buvo padaryta Hajanyje gal tik kokios trys valandos prieš senuko mirtį. Vieno laikraščio reporteris atpažino, jog tai ne elfas, pasirodantis per Kalėdas, o tas didis žmogus.

– Jūsų tėvas mirė ligoninėje?

– Oi ne! Jis mirė mūsų vasarnamyje, sėdėdamas didžiuliame baltame pintame krėsle, atsuktame į jūrą. Niutas su Franku nuėjo pabraidžioti po sniegą paplūdimyje.

– Sniegas buvo labai šiltas, – prisiminė Niutas. – Atrodė, tarsi braidytum po apelsinų žiedus. Labai keistas jausmas. Kituose vasarnamiuose nebuvo nė vieno žmogaus...

– Mūsų vasarnamis vienintelis buvo šildomas, – paaiškino Andžela.

– Daugelio mylių atstumu – nė gyvos dvasios, – stebėdamasis prisiminė Niutas. – Mudu su Franku sutikome pajūryje tą didelį juodą Labradoro veislės šunį. Mes mėtėme į vandenyną pagalį, o šis jį parnešdavo.

– O aš tuo metu grįžau į kaimą, norėdama nupirkti daugiau lempučių eglutei, – tarė Andžela. – Mes visuomet puošdavome eglutę.

– O jūsų tėvui patikdavo kalėdinė eglutė?

– Jis niekada to nesakė, – tarė Niutas.

– Man atrodo, patikdavo, – atsakė Andžela. – Tiesiog jis nelabai mėgdavo rodyti savo jausmus. Kai kurie žmonės to nemėgsta.

– O yra tokių, kurie mėgsta, – tarė Niutas, vos pastebimai gūžtelėdamas pečiais.

– Šiaip ar taip, – pasakojo Andžela, – grįžę namo radome jį krėsle, – ji papurtė galvą. – Tikriausiai jis nepajuto jokio skausmo. Atrodė, kad jis tik miega. Jeigu būtų jautęs menkiausią skausmą, taip nebūtų atrodęs.

Ji praleido vieną įdomią šios istorijos dalį. Ji nepapasakojo man, kad kaip tik per tas Kūčias jinai, Frankas ir Niutas pasidalijo senuko ledą Nr. 9.

53. „FABRITEKO“ PREZIDENTAS

Andžela paragino mane peržiūrėti kitas nuotraukas.

– Nepatikėsite, bet čia aš, – ji parodė man metro aštuoniasdešimties centimetrų ūgio paauglę, vilkinčią Iliumo vidurinės mokyklos orkestro uniforma, su klarnetu rankose, susikišusią plaukus po kepuraite. Ji droviai, žvaliai šypsojosi.

Paskui Andžela, moteris, kuriai Dievas nedavė nieko, kas padėtų susigriebti vyrą, parodė man savo antrosios pusės nuotrauką.

– Tai čia – Harisonas K. Konersas, – pasakiau apstulbęs. Jos vyras buvo reto grožio, ir atrodė, tarsi pats tai žinotų. Jis buvo dabišius, o jo akys žvelgė su tingiu donžuanišku susižavėjimu.

– Kuo... kuo jis verčiasi? – paklausiau.

– Jis yra „Fabriteko“ prezidentas.

– Elektronika?

– Net jei žinočiau – jums nepasakyčiau. Tai labai slapta veikla vyriausybės užsakymu.

– Ginkluotė?

– Na, šiaip ar taip – karinė pramonė.

– Kaip judu susitikote?

– Jis dirbo asistentu tėvo laboratorijoje, – atsakė Andžela. – Paskui išvyko į Indianapolį ir įsteigė „Fabriteką“.

– Vadinasi, jūsų vedybos buvo laiminga ilgo romano pabaiga?

– Ne. Jis niekuo neparodydavo žinąs apie mano egzistavimą. Man jis ganėtinai patiko, bet jis atkreipė į mane dėmesį tik po tėčio mirties.

– Vieną dieną jis užsuko į Iliumą. Aš slampinėjau po tuos didžiulius senus namus, mąstydama apie tai, kad mano gyvenimas baigėsi... – ji papasakojo man apie baisias dienas ir savaites po tėvo mirties. – Mudu su Niutu – vieninteliai tuose didžiuliuose senuose namuose. Frankas buvo dingęs, o vaiduokliai keldavo dešimt kartų didesnį triukšmą nei mudu su Niutu. Visą savo gyvenimą paaukojau rūpinimuisi tėčiu: vežiodavau jį į darbą ir namo, apmuturiuodavau per šalčius, išrengdavau per karščius, valgydindavau, apmokėdavau jo sąskaitas. Staiga man nebeliko ką veikti. Artimų draugų neturėjau, be Niuto, nebuvo nė vieno žmogaus, kuriam galėčiau pasiguosti.

– Tuomet, – toliau pasakojo jinai, – kažkas pabeldė į duris. Atidariau – ogi Harisonas Konersas. Kaip gyva nebuvau mačiusi tokio gražaus vyro. Pakviečiau jį į vidų, ir mudu pasikalbėjome apie paskutines tėčio gyvenimo dienas bei šiaip apie senus laikus.

Andžela dabar ko neverkė.

– Už dviejų savaičių mes susituokėme.

54. KOMUNISTAI, FAŠISTAI, ROJALISTAI, PARAŠIUTININKAI IR VENGIANTIEJI KARINĖS TARNYBOS

Grįžęs į savo vietą lėktuvo salone, ėmiau toliau skaityti Filipo Kaslio rankraštį, jausdamasis gerokai prasčiau, kadangi Frankas paveržė iš manęs Moną Amons Monzano.

Susiradau rodyklėje „Monzano, Mona Amons“, ir rodyklė paliepė man žiūrėti įrašą „Amons, Mona“.

Taigi pasižiūrėjau „Amons, Mona“ ir radau bemaž tiek pat nurodytų puslapių, kaip ir prie paties Tėtušio Monzano pavardės.

Po „Amons, Mona“ ėjo „Amonsas, Nestoras“. Taigi atsiverčiau keletą puslapių, skirtų Nestorui, ir sužinojau, kad jis – Monos tėvas, suomis, gyvenęs San Lorense, architektas.

Per II-ąjį pasaulinį karą Nestorą Amonsą paėmė į nelaisvę rusai, paskui išvadavo vokiečiai. Užuot grąžinę į tėvynę, išvaduotojai privertė jį tarnauti vermachto inžineriniame dalinyje, kai šis buvo pasiųstas kautis su jugoslavų partizanais. Jį paėmė į nelaisvę četnikai, serbų partizanai rojalistai, o paskui partizanai komunistai, užpuolę četnikus. Nestorą išvadavo italų parašiutininkai, netikėtai užklupę komunistus, ir išsiuntė į Italiją.

Italai privertė jį projektuoti gynybinius įtvirtinimus Sicilijoje. Nestoras pasivogė Sicilijoje žvejų laivą ir nusigavo į neutralią Portugaliją.

Ten jis susipažino su karinės tarnybos vengiančiu amerikiečiu Džiulianu Kasliu.

Sužinojęs, kad Amonsas architektas, Kaslis pakvietė jį vykti kartu į San Lorenso salą ir suprojektuoti jam ligoninę, kuri vadinsis „Vilties ir gailestingumo namais džiunglėse“.

Amonsas sutiko. Jis suprojektavo tą ligoninę, vedė čiabuvę, vardu Silija, sugyveno su ja nuostabią dukrą ir pasimirė.

55. NIEKADA NESUDARINĖK RODYKLĖS SAVO KNYGAI PATS

Apie „Amons, Monos“ gyvenimą rodyklė pateikė siurrealistiškai padriką vaizdą: jai įtakos turėjo gausybė prieštaringų jėgų, o reagavo į jas Mona maišatingai.

„Amons, Mona, – rašė rodyklė, – įdukrinama Monzano, kad pakeltų jo populiarumą, psl. 149–9, 216; vaikystė „Vilties ir gailestingumo namų“ teritorijoje, psl. 63–81; vaikiškas romanas su F. Kasliu, psl. 72; tėvo mirtis, psl. 89; motinos mirtis, psl. 92; gėdijasi tapusi erotiniu šalies simboliu, psl. 80, 95, 166, 209, 247, 400–406, 566, 678; susižada su F. Kasliu, psl. 193; įgimtas naivumas, psl. 67–71, 80, 95, 116, 209, 274, 400–406, 566, 678; gyvena su Bokononu, psl. 92–8, 196–7; eilėraščiai apie ją, psl. 2, 26, 114, 119, 311, 316, 477, 501, 507, 555, 689, 718, 799, 800, 841, 846, 908, 971, 974; jos pačios eilėraščiai, psl. 89, 92, 193; grįžta pas Monzaną, psl. 199; grįžta pas Bokononą, psl. 197; pabėga nuo Bokonono, psl. 199, pabėga nuo Monzano, psl. 197; bando susibjauroti, kad nebebūtų erotinis simbolis čiabuviams, psl. 90, 95, 116, 209, 247, 400–406, 566, 678; mokosi pas Bokononą, psl. 63–80; rašo laišką Jungtinėms Tautoms, psl. 200; virtuoziškai groja ksilofonu, psl. 71.“

Parodžiau šį įrašą rodyklėje Mintonams, girdi, man jis skamba lyg kerinti meilės deivės per prievartą biografija – ką jie apie

tai maną? Netikėtai susilaukiau itin kvalifikuoto atsakymo – taip kartais nutinka gyvenime. Mat paaiškėjo, kad Klerė Minton kadaise buvo profesionali rodyklių sudarinėtoja. Lig tol nebuvau girdėjęs apie tokią profesiją.

Ji papasakojo man, kad iš pajamų, kurias ji gaudavo sudarinėdama rodykles, jos vyras kadaise sugebėjo baigti koledžą, kad šios profesijos žmonės gerai uždirba ir kad retas sugeba gerai atlikti šį darbą.

Pasak jos, tik nepaprastai mėgėjiškas rašytojas pats imasi sudarinėti rodyklę savo knygai. Paklausiau, ką ji mananti apie Filipo Kaslio darbo kokybę.

– Komplimentas autoriui, įžeidimas skaitytojui, – atsakė ji. – Pataikavimas sau, – pridūrė įžvalgaus, bet draugiškai nusiteikusio žinovo tonu. – Aš visuomet nesmagiai jaučiuosi matydama rodyklę, sudarytą paties autoriaus.

– Nesmagiai?

– Pats sudarydamas savo kūrinio rodyklę, autorius atskleidžia apie save daug dalykų, – paaiškino ji man. – Įgudusiai akiai tokia rodyklė – begėdiškas savęs išstatymas parodai.

– Iš rodyklės ji gali nusakyti sudarinėtojo charakterį, – tarė jos vyras.

– Nejaugi? – nustebau. – Ką jūs galite pasakyti apie Filipą Kaslį?

Ji šyptelėjo.

– Tokių dalykų aš nelinkusi pasakoti nepažįstamiems žmonėms.

– Atleiskite.

– Jis aiškiai įsimylėjęs Moną Amons Monzano, – tarė jinai.

– Kaip suprantu, tai galima pasakyti apie kiekvieną San Lorenso vyriškį.

– Jo jausmai savo tėvui dvilypiai, – aiškino ji.

– Tai galima pasakyti apie kiekvieną vyrą pasaulyje, – atsargiai raginau ją.

– Jis čia jaučiasi nesaugus.

– O koks mirtingasis jaučiasi kitaip? – paklausiau. Tuomet nežinojau, kad šis mano klausimas – labai bokononiškas.

– Jis niekada jos neves.

– Kodėl?

– Aš pasakiau visa, ką ketinau.

– Džiaugiuosi sutikęs rodyklių sudarinėtoją, kuri gerbia asmeninį kitų žmonių gyvenimą.

– Niekada nesudarinėkite rodyklės savo knygai pats, – pamokė ji.

Diuprasas, – aiškina mums Bokononas, – yra vertingas įnagis slėpiningos bekraštės meilės aplinkoje įgyti ir ugdyti įžvalgiems pastebėjimams, kurie gali atrodyti keisti, bet yra teisingi. Mintonų sugebėjimas tiek daug įžvelgti knygų rodyklėse neabejotinai patvirtino šį teiginį. Diuprasas, – sako mums Bokononas, – yra maloniai pasipūtęs junginys. Mintonų diuprasas nebuvo išimtis.

Kiek vėliau sutikau ambasadorių Mintoną lėktuvo tarpueilyje vieną, be žmonos, ir jis man leido suprasti, kad jam svarbu, jog aš rimtai žiūrėčiau į tai, ką jo žmona sugeba išsiaiškinti iš knygų rodyklių.

– Žinote, kodėl Kaslis niekuomet neves tos merginos, nors jisai ją myli, nors jinai jį myli, nors jie kartu užaugo? – sušnabždėjo jis.

– Ne, pone, nežinau.

– Todėl, kad jis – homoseksualas, – sukuždėjo Mintonas. – Jinai tai irgi mato iš rodyklės.

56. SAVIEIGIS VOVERĖS RATAS

Kai bangos išmetė Lajonelį Boidą Džonsoną ir kapralą Erlą Makeibą nuogus į San Lorenso krantą, perskaičiau aš, juos pasitiko žmonės, kurių būklė buvo kur kas prastesnė nei jų. Sanlorensiečiai neturėjo nieko, išskyrus ligas, kurias nežinojo ne tik kaip gydyti, bet netgi kaip pavadinti. Skirtingai nuo jų, Džonsonas ir Makeibas turėjo spindinčius lobius: buvo raštingi, ambicingi, smalsūs, įžūlūs, nepagarbūs autoritetams, turėjo humoro jausmą ir nemažai žinių apie išorinį pasaulį.

Dar kartą pacituosiu „Kalipsus“:

Ak, kokius varganus žmones
Išvydau čionai!
Engė juos negailestingai
Katalikų kunigai.
Kas yra muzika, jie nežinojo,
Ir kas yra alus,
Kur tik bandė įkelti koją –
Viešpatavo „Kaslio cukrus“.

Pasak Filipo Kaslio, čia pavaizduota turtinė diferenciacija išties atspindi padėtį San Lorense 1922 metais. Beje, „Kaslio cukraus“ korporaciją įsteigė Filipo Kaslio prosenelis. 1922 metais jai priklausė kiekvienas dirbamos žemės lopinėlis saloje.

„Kaslio cukraus“ korporacija San Lorense, – rašė jaunasis Kaslis, – niekados negavo pelno, tačiau, nieko nemokėdama darbininkams už jų triūsą, ji nepatirdavo ir nuostolių, sukrapštydama tiek pinigų, kad jų vargais negalais užtekdavo išmokėti atlyginimus darbininkų kankintojams.

Valdymo forma buvo anarchija, išskyrus ne itin gausius atvejus, kai „Kaslio cukraus“ korporacija užsimanydavo ką nors įsigyti ar ko nors pasiekti – tuomet įsigalėdavo feodalizmas. Salos aukštuomenę sudarė „Kaslio cukraus“ plantacijų prižiūrėtojai – iki dantų apsiginklavę baltieji iš svetur. Bajoriją sudarė svarbesni čiabuviai, kurie už smulkias dovanėles ir kvailas privilegijas viršininkų nurodymu žudydavo, žalodavo arba kankindavo savo gentainius. Dvasiniais poreikiais tautos, įkliuvusios į šį šėtonišką voverės ratą, rūpinosi saujelė išpampusių kunigų.

San Lorenso katedra, susprogdinta 1923 metais, visuotinai buvo laikoma vienu iš žmogaus rankomis sukurtų Naujojo pasaulio stebuklų“, – rašė Kaslis.

57. NEGERAS SAPNAS

Joks stebuklas, kad kapralas Makeibas ir Džonsonas sugebėjo perimti vadovavimą San Lorensui. Prieš juos daug kas tai darė, ir visi iki vieno įsitikino, jog vadovauti San Lorensui visai nesunku. O priežasties būta paprastos: be galo išmintingas Viešpats sutvėrė šią salą bevertę.

Ernanas Kortesas pirmasis raštiškai paskelbė užkariavęs San Lorensą, nors iš to negavo jokios naudos. 1519 metais jis su savo vyrais išlipo į krantą gėlo vandens, suteikė salai pavadinimą, pareiškė, kad ji priklauso imperatoriui Karoliui V, ir daugiau čia negrįžo. Paskesnės ekspedicijos atvykdavo čia ieškoti aukso, deimantų, rubinų ir prieskonių, bet, nieko neradusios, pramogai arba apskelbusios eretikais sudegindavo keletą čiabuvių ir plaukdavo toliau.

„Kai Prancūzija 1682 metais paskelbė, kad San Lorensas priklauso jai, – rašė Kaslis, – joks ispanas neprieštaravo. Kai Danija 1699 metais paskelbė, kad San Lorensas priklauso jai, neprotestavo nė vienas prancūzas. Kai 1704 metais Olandija paskelbė, kad San Lorensas jos, nė vienas danas dėl to nesiginčijo. Kai Anglija 1706 metais pareiškė, esą San Lorensas priklausąs jai, nepasipriešino nė vienas olandas. Kai Ispanija 1720 metais pareiškė susigrąžinanti San Lorensą, nė vienas anglas nepakėlė balso. Kuomet 1786 metais negrai, anglų gabenami iš Afrikos į vergiją, paėmė laivą į savo rankas, atplukdė jį

į San Lorensą ir paskelbė salą nepriklausoma valstybe, tiksliau tariant, imperija, valdoma imperatoriaus, nepaprieštaravo nė vienas ispanas.

Imperatorius Tum-bumva buvo vienintelis žmogus, manęs, kad salą verta ginti. Šiuo atžvilgiu Tum-bumva buvo tiesiog maniakas, tad jis privertė pastatyti San Lorenso katedrą ir fantastiškus gynybinius įtvirtinimus salos šiauriniame krante, kurių teritorijoje šiuo metu yra vadinamojo respublikos prezidento rezidencija.

Tų gynybinių įtvirtinimų niekas niekuomet nepuolė, negana to, nė vienas sveiko proto žmogus dar nėra nurodęs priežasties, dėl kurios reikėtų juos pulti, mat jie niekados nieko negynė. Sakoma, kad tūkstantis keturi šimtai žmonių padėjo galvas juos statydami. Maždaug pusė jų buvo viešai nubausti mirtimi už nepakankamai uolų darbą."

„Kaslio cukraus" korporacija pasirodė San Lorense 1916 metais, kai I-ojo pasaulinio karo metu kilo cukraus bumas. Jokios valdžios saloje tuo metu nebuvo. Bendrovės vadovai manė, kad esant tokioms aukštoms cukraus kainoms, cukrašvendres apsimokės auginti net molynuose ir žvirgždo karjeruose. Niekas jiems nepaprieštaravo.

Kai Makeibas ir Džonsonas 1922 metais pasirodė saloje ir pareiškė imą ją valdyti, „Kaslio cukraus" kompanija nuolankiai pasitraukė į šalį, tarsi išvydusi negerą sapną.

58. KITOKIA TIRONIJA

„Naujieji San Lorenso užkariautojai bent jau vienu aspektu nepanėšėjo į savo pirmtakus, – rašė jaunasis Kaslis. – Makeibas ir Džonsonas svajojo paversti San Lorensą Utopija.

Tam tikslui Makeibas iš pagrindų pakeitė šalies ekonomiką ir įstatymus.

Džonsonas sukūrė naują religiją.“

Kaslis dar sykį pacitavo „Kalipsus“:

Norėjau, kad viskas
Atrodytų prasminga,
Kad būtume ne rūškani,
O visi laimingi.
Tad prikūriau melų
Apie šviesų rytojų
Ir šį liūdną pasaulį
Aš paverčiau ro-ju-mi.

Man beskaitant kažkas timptelėjo už švarko rankovės. Pakėliau akis.

Tarpueilyje šalia manęs stovėjo mažasis Niutas.

– Pamaniau, – tarė jis, – gal pageidaujate grįžti į barą ir išlenkti keletą taurelių.

Taip ir padarėme, tad netrukus Niuto liežuvis tiek atsirišo, kad jis šį bei tą papasakojo man apie savo draugę liliputę, rusų šokėją. Savo meilės gūžtą, kaip jis man sakė, juodu susisuko jo tėvo vasarnamyje Kodo kyšulyje.

– Gal aš niekada nevesiu, bet užtat patyriau, kas yra medaus mėnuo.

Jis man papasakojo apie idiliškas valandas, kurias juodu su Zinka praleido vienas kito glėbyje, įsitaisę ant seno pinto Felikso Hionikerio krėslo, atgręžto į jūrą.

Zinka jam šokdavusi.

– Įsivaizduokite: moteris šoka man vienam.

– Matyt, jūs nieko nesigailite?

– Ji sudaužė man širdį. Tai man nelabai patiko. Bet tai kaina, kurią aš turėjau sumokėti. Šiame pasaulyje gauni tik tiek, už kiek sumoki.

Jis pasiūlė galantišką tostą.

– Už mylimąsias ir žmonas! – sušuko jis.

59. UŽSISEKITE SAUGOS DIRŽUS

Sėdėjau bare su Niutu, H. Lou Krosbiu ir pora nepažįstamų vyrų, kai iliuminatoriuose pasirodė San Lorensas. Krosbis kalbėjo apie šmikius.

– Jūs žinote, ką turiu galvoje, sakydamas „šmikis"?

– Šį žodį aš žinau, – atsakiau, – bet man jis aiškiai nekelia tokių ekscentriškų asociacijų, kaip jums.

Krosbis buvo užmynęs ant kamščio, tad kaip kiekvienas girtas žmogus tarėsi galįs kalbėti atvirai, bet neužgauliai. Jis atvirai ir neužgauliai kalbėjo apie Niuto ūgį – ligi tol nė vienas baro lankytojas apie jį neužsiminė.

– Aš turiu galvoje ne tai, kad žmogus mažas kaip šitas vaikinukas, – jis uždėjo platų lyg ližė delną Niutui ant peties. – Ne ūgis daro žmogų šmikiu, o jo mąstysena. Esu matęs vyrų, keturis kartus didesnių už šį mažą vaikinuką, kurie buvo šmikiai. Kita vertus, esu matęs nedidukų vyrų – tiesą sakant, kiek didesnių už šitą, bet vis tiek velniškai mažo ūgio, dievaži, kuriuos pavadinčiau tikrais vyrais.

– Dėkui, – maloniai tarė Niutas, net nedirstelėjęs į pabaisišką ranką, gulinčią ant peties. Kaip gyvas nebuvau matęs žmogaus, šitaip gerai prisitaikiusio prie tokio žeminančio fizinio trūkumo. Net krūptelėjau iš to susižavėjimo.

– Jūs kalbėjote apie šmikius, – priminiau Krosbiui, vildamasis, kad šis atitrauks Niutą prislėgusią ranką.

– Tiktai taip, po šimts pypkių, – išsitiesdamas tarė Krosbis.

– Kol kas jūs nepasakėte mums, kas yra šmikis, – priminiau.

– Šmikis yra tas, kuris tariasi esąs toks velniškai gudrus, kad negali nė sekundės pabūti užsičiaupęs. Kad ir ką kas pasakytų, jam būtinai reikia ginčytis. Pasakyk, kad tau kažkas patinka, ir, pamatysi, jis tau ims aiškinti, kodėl tai neturi tau patikti. Šmikis kiek įmanydamas stengiasi, kad tu visą laiką jaustumeisi esąs mulkis. Kad ir ką tu pasakytum, jis žino, jog yra kitaip.

– Ne itin patrauklus bruožas, – pasakiau.

– Mano duktė kartą norėjo ištekėti už šmikio, – niūriai tarė Krosbis.

– Tikrai?

– Aš sutraiškiau jį kaip utėlę, – Krosbis vožė kumščiu per barą, prisiminęs, ką anas šmikis sakė ir darė. – Dievuliau! – sušuko jis. – Juk mes visi baigėme koledžą!

Jo žvilgsnis vėl nukrypo į Niutą.

– O tu lankei koledžą?

– Kornelio, – atsakė Niutas.

– Kornelio! – nudžiugo Krosbis. – Dieve brangus, aš irgi lankiau Kornelį!

– Jis taip pat, – Niutas linktelėjo galvą į mano pusę.

– Trys Kornelio auklėtiniai viename lėktuve! – negalėjo patikėti Krosbis; artinosi dar viena grandfalioniška šventė.

Euforijai mažumą atslūgus, Krosbis paklausė Niutą, ką šis veikiąs.

– Darbuojuosi teptuku.

– Dažai namus?

– Tapau paveikslus.

– Kad aš skradžiai prasmegčiau, – tarė Krosbis.

– Prašom grįžti į savo vietas ir užsisegti saugos diržus, – paragino stiuardesė. – Mes skrendame virš Monzano oro uosto Bolivaro mieste, San Lorenso saloje.

– Vajėzau! Velniai griebtų, luktelk minutę, – tarė Krosbis, nuleidęs akis į Niutą. – Staiga man dingtelėjo, kad jau esu kažkur girdėjęs tavo pavardę.

– Mano tėvas sukūrė atominę bombą, – Niutas nepasakė, kad Feliksas Hionikeris buvo vienas iš atominės bombos kūrėjų. Jis pasakė, kad Feliksas sukūrė bombą pats vienas.

– Tikrai? – abejojo Krosbis.

– Tikrai.

– Aš galvojau apie kažką kitką, – tarė Krosbis. Jis įtemptai mąstė. – Ten buvo kažkas apie šokėją.

– Atrodo, mums reikia eiti į savo vietas, – su juntama įtampa tarė Niutas.

– Kažkas apie rusų šokėją, – nuo svaigalų Krosbis buvo tiek apkvaitęs, kad jam atrodė visai natūralu mąstyti balsu. – Pamenu, kažkokiame vedamajame straipsnyje rašė, kad toji šokėja, ko gero, buvo šnipė.

– Ponai, būkite malonūs, grįžkite į savo vietas ir užsisekite saugos diržus, – vėl paragino stiuardesė.

Niutas pakėlė nekaltas akis į H. Lou Krosbį.

– Jūs įsitikinęs, kad ten buvo minima Hionikerio pavardė? – ir kad, neduok Dieve, nebūtų palaikytas kuo kitu, jis paraidžiui ištarė savo pavardę Krosbiui.

– Gal aš ir suklydau, – nusileido dviračių gamintojas.

60. NUSKRIAUSTA TAUTA

Iš oro sala atrodė nuostabiai taisyklingas stačiakampis. Jūroje styrojo niekam nereikalingos šiurpios išvaizdos akmeninės adatos, apjuosusios salą ratu.

Pietiniame salos gale dunksojo Bolivaro uostas.

Vienintelis miestas saloje.

Šalies sostinė.

Jis buvo pastatytas pelkėtoje plokštikalnėje. Monzano oro uosto pakilimo-nusileidimo takai driekėsi palei vandenyną.

Į šiaurę nuo Bolivaro kilo statūs kalnai, nusėję likusią salos dalį šlykščiomis kupromis. Jie vadinosi Sangre de Kristo kalnagūbriu, bet man panėšėjo į kiaules, susigrūdusias prie lovio.

Praeityje Bolivaras buvo vadinamas įvairiai: Kaz-ma-kaz-ma, Santa Marija, Sent Luisu, Sent Džordžu, Port Gloriu ir kitaip. Dabartiniu vardu Simono Bolivaro, didžiojo Lotynų Amerikos idealisto ir didvyrio garbei, jį 1922 metais pavadino Džonsonas ir Makeibas.

Miestas, kurį pirmąsyk išvydo Džonsonas ir Makeibas, buvo pastatytas iš šakų, skardos, pintinių ir molio, o pamatus jam atstojo katakombos aitrioje purvo, atmatų ir nešvarumų tyrėje, po kurią lakstė trilijonai laimingų maitėdų.

Daugmaž tokį pat Bolivarą išvydau ir aš, tik iš vandenyno pusės visas tas landynes užstojo netikras veidas iš naujos architektūros pastatų.

Džonsonui ir Makeibui nepavyko ištraukti žmones iš skurdo ir mėšlo.

Nepavyko ir Tėtušiui Monzanui.

Niekam negalėjo pavykti, nes San Lorensas buvo toks pat bevaisis, kaip tokio pat dydžio plotas Sacharoje ar Šiaurės ašigalyje.

Tuo pat metu jo gyventojų tankumas buvo ne mažesnis negu bet kurioje kitoje šalyje, įskaitant Indiją ir Kiniją: kiekvienoje gyventi netinkamoje kvadratinėje mylioje spaudėsi keturi šimtai penkiasdešimt čiabuvių.

„Idealistinėje San Lorenso pertvarkos stadijoje Makeibas ir Džonsonas paskelbė, kad visos šalies pajamos bus paskirstytos po lygiai visiems suaugusiems šalies gyventojams, – rašė Filipas Kaslis. – Pirmą ir paskutinį kartą, kai tai buvo pabandyta padaryti, kiekvienas gavo tarp šešių ir septynių dolerių per metus."

61. KAPRALO VERTĖ

Monzano oro uosto muitinės pašiūrėje mums visiems buvo įsakyta pateikti apžiūrai savo bagažą ir iškeisti visus pinigus, kuriuos ketinome išleisti San Lorense, į vietinę valiutą – kapralus, – o vienas kapralas, Tėtušio Monzano teigimu, buvo vertas pusės Amerikos dolerio.

Pašiūrė buvo nauja ir tvarkinga, bet visos sienos jau buvo kreivai šleivai nukabinėtos skelbimais.

KIEKVIENAS, SUGAUTAS SAN LORENSE IŠPAŽĮSTANT BOKONONIZMĄ, – įspėjo vienas, – MIRS ANT KABLIO!

Kitas plakatas vaizdavo Bokononą – gyslotą juodaodį senį, rūkantį cigarą. Jis atrodė išmintingas, geraširdis ir pašaipus.

Po plakatu buvo parašyta: IEŠKOMAS GYVAS AR MIRĘS. PREMIJA – 10 000 KAPRALŲ!

Iš arčiau pažvelgiau į plakatą ir pamačiau, kad apačioje perspausdinta kažkokia policijos anketa, kurią jis gavo užpildyti dar 1929 metais. Matyt, ji buvo pridėta tam, kad Bokonono medžiotojai pamatytų jo pirštų atspaudus ir braižą.

Mane sudomino kitkas: kai kurie žodžiai, kuriuos nutarė įrašyti į anketą 1929-aisiais Bokononas. Visur, kur įmanoma, jis laikėsi transcendentalaus požiūrio, pavyzdžiui, atsižvelgė į tokius dalykus kaip gyvenimo trumpumas ir amžinybės ilgumas.

Skiltyje „Pašaukimas" jis parašė: „Būti gyvam".

Pagrindiniu užsiėmimu jis nurodė: „Būti mirusiam".

MŪSŲ ŠALIS KRIKŠČIONIŠKA! UŽ BET KOKIAS KOJYNES BUS BAUDŽIAMA KABLIU, – įspėjo kitas skelbimas. Man jis nieko nereiškė, nes dar nežinojau, kad dvasiškai bokononistai bendrauja suglausdami padus.

Pati didžiausia mįslė man buvo ši: kaip Bokononas, toks artimas kapralo Makeibo draugas, tapo nusikaltėliu. Mat nespėjau perskaityti visos Filipo Kaslio knygos.

62. KODĖL HEIZELĖ NEIŠSIGANDO

San Lorense iš lėktuvo išlipome septyniese: Niutas su Andžela, ambasadorius Mintonas su žmona, H. Lou Krosbis su pačia ir aš. Praėję pro muitinę, buvome išginti laukan ant paradinės pakylos.

Ten mes atsidūrėme prieš nebylią minią.

Į mus spoksojo ne mažiau kaip penki tūkstančiai sanlorensiečių. Čiabuviai buvo avižinių dribsnių spalvos gymio. Jie buvo labai liesi. Nesimatė nė vieno storulio. Kiekvienam stigo dantų. Dažno kojos buvo kreivos ar ištinusios.

Visų akys apsiblaususios.

Nuogos moterų krūtys buvo menkutės. Laisvi raiščiai, kuriais vyrai buvo prisidengę tarpukojus, prastai slėpė varpas, kurios kabojo it sieninio laikrodžio švytuoklės.

Šunų buvo gausu, bet nė vienas nelojo. Kūdikių irgi buvo apstu, bet nė vienas neverkė. Tai šen, tai ten minioje kas kosteldavo, bet daugiau jokio garso.

Prieš minią įsitempę stovėjo karinio orkestro muzikantai. Jie negrojo.

Už orkestro stovėjo garbės sargyba, iškėlusi dvi vėliavas – JAV dryžuotąją ir žvaigždėtąją bei San Lorenso. Šalies vėliava vaizdavo jūrų pėstininkų kapralo antsiuvus sodriai mėlyname fone. Vėjas nepūtė, tad vėliavos karojo nutįsusios.

Man pasirodė, kad tolumoje girdžiu, kaip kūjis tranko varinį būgną. Iš tikrųjų tokio garso nebuvo. Tiesiog lipnus varinis San Lorenso karštis atsiliepė mano sieloje.

– Visa laimė, kad čia krikščioniška šalis, – sukuždėjo savo vyrui Heizelė. – Antraip man būtų mažumą baugu.

Už mūsų stovėjo ksilofonas.

Ant jo žvilgėjo ženklas iš granatų ir krištolo.

Jisai skelbė: MONA.

63. IŠDIDI IR LAISVA

Į kairę nuo mūsų paradinės pakylos stovėjo išrikiuoti eilute šeši propeleriniai naikintuvai – karinė JAV pagalba San Lorensui. Ant kiekvieno lėktuvo fiuzelažo tarsi kokio kraujo ištroškusio vaiko ranka buvo nutapytas smauglys, bebaigiąs sutraiškyti šėtoną. Kraujas sruvo šėtonui iš ausų, nosies ir nasrų. Šakės sprūdo šėtonui iš raudonų nagų.

Priešais kiekvieną lėktuvą stovėjo avižinių dribsnių spalvos gymio lakūnas, taip pat neišleisdamas nė garso.

Paskui tą išpurtusią tylą sudrumstė įkyrus gaudesys, panašus į uodo zvimbimą – artinosi sirena. Sirena buvo įrengta ant žvilgančio juodo Tėtušio kadilako stogo.

Limuzinas sustojo prieš mus, net dūmai ėmė rūkti iš padangų.

Iš jo išlipo Tėtušis Monzanas, jo įdukra Mona Amons Monzano ir Franklinas Hionikeris.

Tėtušiui geibiai, bet įsakmiai mostelėjus ranka, minia užtraukė San Lorenso himną. Jo melodijai buvo panaudota daina „Namai prerijose“. Žodžius 1922 metais sukūrė Lajonelis Boidas Džonsonas – Bokononas. Štai kaip jie skambėjo:

Ak, kokia puiki mūs šalis,
Čia vyras narsus it ryklys,
O moterys tyros

Lyg baltos lelijos,
Vaikai visad seka
Tėvų pėdomis.
San, San Lorensai,
Laiminga, turtinga sala!
Joks priešas nepuls,
Nes tikrai jį sukuls
Išdidi ir laisva mūs tauta!

64. TAIKA IR GAUSA

Himną sugiedojus minioje vėl stojo kapų tyla.

Tėtušis, Mona ir Frankas atsistojo ant pakylos šalia mūsų. Kol jie ėjo, tratėjo vienas būgnas. Jis nuščiuvo, kai Tėtušis dūrė pirštu į būgnininko pusę.

Monzanas virš marškinių buvo pasikabinęs dėklą, į kurį įkišo chromuotą 45-to kalibro revolverį. Jis buvo labai senas, kaip ir dažnas mano karaso narys. Jo fizinė būklė buvo prasta. Ėjo jis mažais žingsneliais, vos vilkdamas kojas. Vis dar buvo storas, bet lašiniai sparčiai tirpo, nes paprasto kirpimo uniforma karojo ant jo lyg maišas. Rupūžiškų jo akių obuoliai buvo geltoni. Jo rankos drebėjo.

Jo asmens sargybinis buvo generolas majoras Franklinas Hionikeris, vilkįs balta uniforma. Laibarankis, siaurapetis Frankas panėšėjo į vaiką, kuriam neleidžia gultis, nors tokiu metu jis visada jau seniai miega. Jam ant krūtinės puikavosi medalis.

Juodu – Tėtušį ir Frankliną – mačiau neryškiai. Ne todėl, kad kas nors būtų juos užstojęs: negalėjau atplėšti akių nuo Monos. Mane apėmė jaudulys, linksmybė, pamišimas, man plyšo širdis. Mona įkūnijo visa, ko aš kada troškau iš moters savanaudiškose, neprotingai reikliose savo godose. Taikos ir gausos joje turėjo užtekti amžiams, telaimina Dievas jos šiltą kreminę sielą!

Toji mergina – o ji buvo viso labo aštuoniolikos – kerėjo savo ramybe. Rodės, ji viską supranta, ir tuo pat metu pati yra visa, ką reikia suprasti. „Bokonono knygose“ ji minima vardu. Štai ką vienoje vietoje rašo apie ją Bokononas: „Mona pasižymi visa ko paprastumu.“

Vilkėjo jinai balta graikiško stiliaus suknute.

Mažos rudos kojytės buvo apautos sandalais.

Šviesūs auksiniai jos plaukai buvo lygūs ir ilgi.

Jos šlaunys buvo išgaubtos it lyra.

O Viešpatie!

Taika ir gausa amžiams.

Ji buvo vienintelė graži mergina San Lorense. Ji buvo tautos brangenybė. Pasak Filipo Kaslio, Tėtušis įdukrino ją tam, kad mažumą prislopintų savo valdymo rūstybę angelišku švelnumu.

Ksilofonas buvo atridentas į pakylos priekį, ir Mona ėmė juo groti. Ji skambino „Vakarop“. Viskas buvo vieni tremolo – garsai ištvindavo, atslūgdavo, vėl ištvindavo.

Minia apgirto nuo to grožio.

Paskui atėjo metas Tėtušiui mus pasveikinti.

65. LABAI TINKAMAS METAS ATVYKTI Į SAN LORENSĄ

Tėtušis buvo savamokslis, tarnavęs liokajumi pas kapralą Makeibą. Jis nėsyk nebuvo išvykęs iš salos. Angliškai jis kalbėjo pusėtinai.

Visa, ką kuris nors iš mūsų, stovinčių ant pakylos, ištardavo, nuriaumodavo į minią pro milžiniškus garsiakalbius.

Visi garsai, išsklidę iš tų garsiakalbių, nugriaudėdavo plačiu, trumpu bulvaru, nusidriekusiu už minios, atsimušdavo į stiklinius trijų pastatų bulvaro gale fasadus ir atkvaksėdavo atgal.

– Sveiki atvykę, – pasveikino Tėtušis. – Jūs atkeliavote pas geriausius draugus, kokius tik kada yra turėjusi Amerika. Daug šalių nesupranta Amerikos siekių, bet tik ne mes, ponas ambasadoriau, – jis nusilenkė H. Lou Krosbiui, dviračių fabriko savininkui, palaikęs jį naujuoju pasiuntiniu.

– Žinau, kad jūsų šalis puiki, ponas prezidente, – atsakė Krosbis. – Visa, ką esu apie ją girdėjęs, man be galo patinka. Tik viena smulkmena...

– E?

– Aš nesu ambasadorius, – atsakė Krosbis. – Gaila, bet aš tik paprastas eilinis verslo žmogus, – jam buvo skaudu pasakyti, kas iš tikrųjų yra ambasadorius. – Štai šis vyriškis yra tas svarbus asmuo.

– A! – Tėtušis nusišypsojo iš savo klaidos. Staiga šypsena pra-

nyko. Jis susiraukė nuo kažkokio skausmo, susirietė ir užsimerkė. Iš visų jėgų jis stengėsi atsilaikyti prieš tą skausmą.

Frankas Hionikeris priėjo jam padėti – vangiai, nemokšiškai.

– Viskas gerai?

– Atleiskite, – sukuždėjo Tėtušis šiek tiek išsitiesdamas. Jo akyse žvilgėjo ašaros. Monzanas jas nusišluostė ir išsitiesė visu ūgiu. – Dovanokite.

Kurį laiką jis tarsi nesusigaudė kur esąs, ko susirinkusieji iš jo nori. Paskui prisiminė. Paspaudė ranką Horlikui Mintonui.

– Taigi jūs esate tarp draugų.

– Neabejoju, – maloniai atsakė Mintonas.

– Tarp krikščionių, – pridūrė Tėtušis.

– Puiku.

– Tarp antikomunistų, – tarė Tėtušis.

– Puiku.

– Čia nėra nė vieno komunisto, – pasigyrė Tėtušis. – Jie baisiausiai bijo kablio.

– Neabejoju, – atsakė Mintonas.

– Jūs tinkamu metu pas mus atvykote, – aiškino Tėtušis. – Rytoj – viena iš laimingiausių dienų mūsų šalies istorijoje. Rytoj – mūsų didžiausioji tautos šventė – Šimto demokratijos aukų diena. Be to, tą dieną susižadės generolas majoras Hionikeris ir Mona Amons Monzano – žmogus, pats brangiausias man, pats brangiausias visam San Lorensui.

– Linkiu jums daug laimės, panele Monzano, – šiltai tarė Mintonas. – Ir sveikinu jus, generole Hionikeri.

Jaunuoliai padėkodami linktelėjo galvas.

Dabar Mintonas prašneko apie vadinamąsias šimtą demokratijos aukų.

– Nerasi Amerikoje moksleivio, – begėdiškai melavo jis, –

kuris nežinotų, kokią kilnią auką II-ajame pasauliniame kare padėjo San Lorensas. Šimtas narsių sanlorensiečių, kurių atminimą rytoj pagerbsime, atidavė visa, ką gali atiduoti laisvę mylintys žmonės. Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas įpareigojo mane atstovauti jam rytojaus iškilmėse ir įmesti į jūrą gėlių vainiką – amerikiečių liaudies dovaną San Lorenso liaudžiai.

– San Lorenso liaudis dėkoja jums, jūsų prezidentui ir kilniajai Jungtinių Amerikos Valstijų liaudžiai už šitokį dėmesį, – tarė Tėtušis. – Mums bus didžiulė garbė, jei rytoj per sužadėtuves įmesite į jūrą gėlių vainiką.

– Tai man bus didžiulė garbė.

Tėtušis paprašė mūsų suteikti jam garbę savo dalyvavimu aukų pagerbimo ir sužadėtuvių iškilmėse. Pusiaudienį mes turį ateiti į jo rūmus.

– Ak, kokie bus šitos poros vaikai! – sušuko Tėtušis, ragindamas mus įsižiūrėti į Franką ir Moną. – Kokio kraujo! Kokio grožio!

Jį vėl suėmė skausmas.

Jis vėl užsimerkė, stengdamasis jį nugalėti.

Tėtušis laukė, kada skausmas nurims, bet jis nepraėjo.

Nepakeliamo skausmo draskomas, jis nusigręžė nuo mūsų, atsisuko į minią ir mikrofoną. Pabandė mostelėti miniai ranka, bet nepavyko. Pamėgino kažką jai pasakyti, bet nepavyko.

Paskui žodžiai vis dėlto išsiveržė jam iš burnos.

– Eikite namo, – suriko jis dusdamas. – Eikite namo!

Minia išsilakstė lyg skruzdės.

Tėtušis vėl atsigręžė į mus. Jo veidas iš skausmo vis dar buvo groteskiškai perkreiptas...

Ir susmuko.

66. GALINGIAUSIAS DALYKAS PASAULYJE

Jis nemirė.

Nors tikrai atrodė negyvas; jei ne kartais jį vis supurtydavę traukuliai, būtum neabejojęs, kad jis miręs.

Frankas garsiai ėmė klykti, girdi, Tėtušis nemirė, girdi, jis negali mirti. Jis kraustėsi iš proto.

– Tėtuši! – šaukė jis. – Tu negali numirti! Negali!

Frankas atsagstė Tėtušiui marškinius, ėmė trinti jam riešus.

– Duokite jam oro! Duokite Tėtušiui oro!

Naikintuvų lakūnai tekini atskuodė mums padėti. Vienam užteko proto iškviesti oro uosto greitosios pagalbos tarnybą.

Negavę įsakymo, orkestro ir garbės sargybos kariai ir toliau stovėjo taip įsitempę, kad net tirtėjo.

Apsidairęs Monos, pamačiau, kad ji, vis tokia pat rami, pasitraukė prie pakylos turėklų. Mirtis – jei mirtis čionai artinosi – jos netrikdė.

Šalia jos stovėjo lakūnas. Jis nežiūrėjo į ją, bet buvo išpiltas žvilgančių prakaito lašelių, kaip pamaniau – nuo jos artumo.

Tėtušis tarsi atgavo sąmonę. Delnu, kuris pleveno it sugauto paukščio sparnai, jis pamojo Frankui.

– Tu... – pralemeno jis.

Mes visi nuščiuvome, kad išgirstume, ką jis sako.

Jo lūpos krutėjo, bet mes girdėjome vien kažkokį vapesį.

Kažkam šovė mintis, kuri tuomet pasirodė nuostabi – dabar, tai prisiminus, ji atrodo klaiki. Kažkas, manding – vienas iš lakūnų, nuėmė nuo stovo mikrofoną ir prikišo jį prie vapančių Tėtušio lūpų, kad geriau girdėtume jo žodžius.

Nuo naujųjų pastatų atsimušė giltinės barškesiai ir visokiausi traukulingi rypavimai.

Paskui pasigirdo žodžiai.

– Tu, – prašvokštė jis Frankui, – tu – Franklinai Hionikeri – tu būsi naujas San Lorenso prezidentas. Mokslas – tu esi jo gavęs. Mokslas – galingiausias dalykas pasaulyje.

– Mokslas, – ištarė Tėtušis. – Ledas.

Geltoni jo akių obuoliai persivertė, ir jis vėl prarado sąmonę.

Pažvelgiau į Moną.

Jos mina nepakito.

Užtat šalia jos stovinčio lakūno veidas buvo visas suakmenėjęs, įsitempęs nuo nesutramdomo jaudulio – tarsi jam prie krūtinės būtų segę Kongreso garbės medalį.

Nuleidau akis ir išvydau tai, ko man nederėjo matyti.

Mona buvo nusiavusi vieną sandalą, tad smulkutė ruda jos kojytė buvo basa.

Ta kojyte ji be perstojo minkė – nepadoriai minkė – lakūno bato keltį.

67. KA-REM-PLYYYS!

Tėtušis nemirė – bent jau tada.

Jį išvežė dideliu raudonu oro uosto furgonu, kuriuo vežiodavo mėsą.

Mintonus nuvežė į jų pasiuntinybę amerikietišku limuzinu.

Niutą su Andžela nuvežė į Franko namus San Lorenso limuzinu.

Krosbius ir mane nuvežė į „Kaza Monos" viešbutį vieninteliu šalies taksi, į katafalką panašiu 1939 metų laidos kraisleriu su atlenkiamomis sėdynėmis. Ant jo šono buvo užrašyta: „Kaslio pervežimų korporacija". Jis priklausė Filipui Kasliui, „Kaza Monos" savininkui, sūnui visiškai nesavanaudiško žmogaus, paimti iš kurio interviu aš atvykau.

Krosbiai ir aš buvome sunerimę. Nerimą mums kėlė klausimai, atsakymus į kuriuos turėjome gauti tučtuojau. Krosbiams rūpėjo, kas toks Bokononas. Juos šiurpino mintis, kad kažkas gali būti nusistatęs prieš Tėtušį Monzaną.

O aš tučtuojau privalėjau gauti atsakymą į visai kitokį klausimą: kas buvo tas šimtas demokratijos aukų.

Krosbiai sulaukė atsakymo pirmi. Jie nesuprato sanlorensiečių tarmės, tad man teko vertėjauti. Pagrindinis Krosbio klausimas mūsų vairuotojui buvo šitoks: „Kas, velniai griebtų, tas šmikis Bokononas?"

– Labai blogas žmogus, – atsakė taksistas. Iš tikrųjų jis ištarė štai ką: „Lobu brodus zmanus“.

– Komunistas? – paklausė Krosbis, išgirdęs mano vertimą.

– Žinoma!

– Ar jis turi kokių sekėjų?

– Nesupratau, pone?

– Ar yra tokių, kurie mano, kad jo mintys yra geros?

– Oi, ne, – ko neišsigandęs atsakė vairuotojas. – Niekas nėra tiek pamišęs.

– Kodėl jo nesugauna? – rūsčiai paklausė Krosbis.

– Tą žmogų sunku surasti, – paaiškino taksistas. – Labai gudrus.

– Tikriausiai žmonės jį slepia ir maitina, antraip jis jau būtų pagautas.

– Niekas jo neslėpti, niekas jo nemaitinti. Visi pernelyg protingi, kad šitaip elgtųsi.

– Jūs tuo įsitikinęs?

– Žinoma, – atsakė vairuotojas. – Kiekvienas, kuris paslėpti tą seną pamišėlį ar leisti jam permiegoti, gaus kablį. Niekas nenori savo kailiu patirti, kas yra kablys.

Paskutinį žodį jis ištarė: „ka-rem-plyyys“.

68. SAN-TAS FOI-KŲ

Paklausiau vairuotojo, kas buvo tas šimtas demokratijos aukų. Mat pastebėjau, kad bulvaras, kuriuo dabar važiuojame, pavadintas Šimto demokratijos aukų vardu.

Taksistas papasakojo man, kad praėjus valandai po to, kai buvo užpultas Perl Harboras, San Lorensas paskelbė karą Vokietijai ir Japonijai.

San Lorensas surinko šimtą vyrų kautis už demokratiją. Juos susodino į laivą ir išsiuntė į JAV, kur jie turėjo būti apginkluoti ir parengti kariauti.

Vos tik išplaukusį iš Bolivaro prieplaukos laivą paskandino vokiečių povandeninis laivas.

– Ton žmonus, pone, – tarė jis, – an bovu san-tas daimo-princijos foi-kų.

Kitaip tariant, jis pasakė: „Tie žmonės, pone, ir buvo šimtas demokratijos aukų."

69. DIDŽIULĖ MOZAIKA

Krosbiai ir aš patyrėme įdomų dalyką: tapome pirmaisiais naujo viešbučio lankytojais. Mes pirmieji turėjome pasirašyti „Kaza Monos“ svečių knygoje.

Krosbiai pirmieji priėjo prie administratoriaus stalo, bet H. Lou Krosbį taip išgąsdino tuštutėlė knyga, kad jis negalėjo prisiversti pasirašyti. Jis turėjo apsispręsti.

– Pasirašykite jūs, – pasiūlė jis man ir, nepabūgęs, kad palaikysiu jį prietaringu, pareiškė norįs nufotografuoti vyrą, kuris dėliojo mozaiką ant ką tik nutinkuotos vestibiulio sienos.

Šešių metrų aukščio mozaika vaizdavo Moną Amons Monzano. Vyriškis, kuris ją dėliojo, buvo jaunas ir raumeningas. Jis sėdėjo ant kopėčių viršaus, vilkėdamas vien baltomis šiurkščios drobės kelnėmis.

Jis buvo baltaodis.

Dailininkas dėliojo iš aukso kruopelių plaukelius ant gulbiško Monos sprando.

Krosbis priėjo prie jo fotografuoti, bet netrukus grįžo ir pareiškė, esą tas vyras – didžiausias šmikis, kurį jis kada nors yra sutikęs. Krosbio veidas buvo pomidorų sulčių spalvos, kai mums pranešė tą žinią.

– Kad ir ką sakytum, jisai viską apverčia aukštyn kojom, – skundėsi jis.

Taigi tuomet aš priėjau prie dailininko, kurį laiką jį stebėjau, o paskui tariau:

– Aš jums pavydžiu.

– Visuomet žinojau, – atsiduso jis. – Jei tik pakankamai ilgai išlauksiu, kas nors prieis prie manęs ir ims pavydėti. Nuolatos kartoju sau: būk kantrus – pamatysi, anksčiau ar vėliau prieis koks pavyduolis.

– Jūs amerikietis?

– Man nusišypsojo tokia laimė, – atsakė jis ir lyg niekur nieko dirbo toliau. Jam net nerūpėjo pasižiūrėti, kaip aš atrodau. – Jūs irgi norite mane nufotografuoti?

– Turite ką nors prieš?

– Mąstau – vadinasi, esu – vadinasi, mane galima fotografuoti.

– Gaila, bet nepasiėmiau fotoaparato.

– Tai pasiimkite, dėl Dievo meilės! Jūs juk nesate iš tų, kurie pasikliauja savo atmintimi, ar ne?

– Nemanau, kad labai greitai pamiršiu tą veidą, kurį jūs dėliojate.

– Pamiršite, kai numirsite – kaip ir aš. Kai mirsiu, užmiršiu viską, – patariu ir jums taip pat pasielgti.

– Jinai jums pozavo tai mozaikai, ar jūs dirbote iš nuotraukos, ar kaip?

– Aš dirbu „iš ar kaip“.

– Kaip?

– Aš dirbu „iš ar kaip“, – jis pliaukštelėjo sau per smilkinį. – Viskas šioje pavydėtinoje mano galvoje.

– Jūs ją pažįstate?

– Man nusišypsojo tokia laimė.

– Frankas Hionikeris – laimingas žmogus.

– Frankas Hionikeris – šūdo krūva.

– Jūs tikrai atviras.

– Be to, turtingas.

– Malonu tai girdėti.

– Jeigu norite sužinoti gerai nusimanančio apie tuos dalykus žmogaus nuomonę, pinigai ne visada atneša žmonėms laimę.

– Ačiū už informaciją. Ką tik išvadavote mane nuo begalės rūpesčių – buvau beuždirbąs šiek tiek pinigų.

– Kokiu būdu?

– Rašydamas.

– Kadaise aš parašiau knygą.

– Kokiu pavadinimu?

– „San Lorensas: kraštas, istorija ir gyventojai."

70. BOKONONO AUKLĖTINIAI

– Tikriausiai, – pasakiau aš dailininkui, – jūs esate Filipas Kaslis, Džiuliano Kaslio sūnus.

– Man nusišypsojo tokia laimė.

– Aš atvykau čia susitikti su jūsų tėvu.

– Jūs komivojažierius, prekiaujantis aspirinu?

– Ne.

– Labai gaila. Tėvui baigiasi aspirinas. Tai gal prekiaujate stebuklingais vaistais? Tėvas labai mėgsta retkarčiais iškrėsti kokį stebuklą.

– Aš ne komivojažierius, prekiaujantis vaistais. Aš rašytojas.

– Kodėl jūs manote, kad rašytojas nėra komivojažierius, prekiaujantis vaistais?

– Sutinku. Pripažįstu, kad esu prasikaltęs tuo, kuo esu kaltinamas.

– Tėvui reikia kokios knygos, kurią jis galėtų paskaityti merdintiems ar tiems, kuriuos kamuoja baisūs skausmai. Kažin ar esate ką nors tokio parašęs.

– Kol kas ne.

– Man regis, už tokią knygą susisemtumėte krūvą pinigų. Štai jums dar vienas vertingas patarimas.

– Manding, galėčiau perdirbti „Dvidešimt trečiąją giesmę“ – taip pakeisti, kad niekas nesuprastų, jog tai ne originalus mano kūrinys.

– Bokononas jau bandė ją perdirbti, – atsakė jis man. – Įsitikino, kad joje neįmanoma pakeisti nė žodžio.

– Jūs jį pažįstate?

– Man nusišypsojo tokia laimė. Jis mane mokė, kai aš buvau mažas, – Kaslis jaunesnysis švelniai mostelėjo ranka į mozaikos pusę. – Jis ir Moną mokė.

– Jis buvo geras mokytojas?

– Mudu su Mona mokame skaityti, rašyti, atlikti paprastus aritmetikos veiksmus, – atsakė Filipas. – Jūs tai ir norėjote sužinoti?

71. LAIMĖ BŪTI AMERIKIEČIU

H. Lou Krosbis priėjo, norėdamas dar sykį įgelti šmikiui Kasliui.

– Kaip jūs pats save vadinate, – nusišaipė jis, – bytniku ar dar kaip nors?

– Aš vadinu save bokononistu.

– Šioje šalyje tai uždrausta įstatymu, ar ne?

– Man nusišypsojo laimė būti amerikiečiu. Aš prisipažįstu esąs bokononistas, kada tik užsimanau, po šimts pypkių, ir kol kas niekas dėl to nėra prie manęs prisikabinęs.

– Aš manau, kad žmogus privalo laikytis įstatymų tos šalies, kurioje atsidūrė.

– Nieko naujo jūs man nepasakėte.

Krosbis pasiuto iš pykčio.

– Pisau tave, Džoni!

– Pisau tave, Džekai, – lipšniu balsu atsakė Kaslis, – taip pat Motinos dieną ir Kalėdas.

Krosbis nužingsniavo vestibiuliu prie administratoriaus ir tarė:

– Aš noriu įduoti tą žmogų, tą šmikį, tą vadinamąjį dailininką valdžios organams. Jūsų graži mažytė šalis nori pritraukti čia turistų ir investuotojų į jos pramonę. Po to, kai šis žmogus šitaip su manim kalbėjo, aš nenoriu daugiau matyti San Lorenso – ir jeigu koks nors draugas paklaus manęs apie šią šalį, liepsiu laikytis nuo jos kiek

galima atokiau, kad ją kur velnias. Gal tas paveikslas ant sienos ir bus gražus, bet, dievaži, kaip gyvas nesu matęs tokio užgaulaus, atstumiančio šunsnukio kaip tas šmikis, kuris jį kuria.

Atrodė, kad administratoriui pasidarė bloga.

– Pone... – pralemeno jis.

– Sakykit, – netverdamas įtūžiu paliepė Krosbis.

– Pone, jis – šio viešbučio savininkas.

72. „ŠMIKIŲ HILTONAS“

H. Lou Krosbis su savo žmona išsirašė iš „Kaza Monos“. Krosbis pavadino šį viešbutį „šmikių hiltonu“ ir pareikalavo patalpų Amerikos pasiuntinybėje.

Taigi likau vienintelis svečias šimto kambarių viešbutyje.

Mano kambarys buvo malonus. Jo langai, kaip ir visų, išėjo į Šimto demokratijos aukų bulvarą, Monzano oro uostą ir už jo tyvuliuojančią Bolivaro prieplaukos įlanką. „Kaza Mona“ panėšėjo į knygų spintą: šoninės ir galinė sienos buvo masyvios, o priekis dengtas melsvai žaliu stiklu. Miesto lūšnynų ir šiukšlynų nebuvo matyti, nes jie buvo viešbučiui iš šonų ir už jo.

Mano kambaryje buvo įrengtas oro kondicionierius, tad jame buvo bemaž vėsu. Net nusičiaudėjau iš tvoskaus karščio įėjęs į šią vėsią patalpą.

Ant stalelio prie lovos stovėjo puokštė šviežių gėlių, bet lova buvo neklota. Net pagalvės pasigedau – ant lovos tegulėjo naujutėlis nuogas čiužinys. Spintoje nebuvo pakabų, o tualete – tualetinio popieriaus.

Taigi išėjau į koridorių ieškoti kambarinės, kuri aprūpintų mane trūkstamais dalykais. Jame nesimatė nė gyvos dvasios, bet tolimajame gale vienos durys buvo praviros, ir pro jas sklido vos girdimi garsai.

Priėjęs prie durų pamačiau už jų didžiulį kambarį, jo grindys buvo užklotos pigiu audeklu. Kambarys buvo pradėtas dažyti, bet abu dažytojai man pasirodžius nedirbo ką privalėjo. Jie sėdėjo ant palangės, kuri juosė visą stiklu dengtą sieną.

Nusiavę batus, jie užsimerkę sėdėjo vienas priešais kitą.

Jie buvo suglaudę savo basų kojų padus.

Vienas ir kitas laikė rankomis savo kulkšnis, kad suteiktų savo kūnui trikampio nepaslankumą.

Atsikrenkščiau.

Abu vyrai nusirito nuo palangės ir nukrito ant dažais aptašky- to audeklo. Jie nusileido keturpėsti ir liko tokioje pozoje: išrietę pasturgalius, įbedę nosis į grindis.

Jie pamanė, kad jiems dabar galas.

– Atleiskite, – pasakiau apstulbęs.

– Neišduokite, – gailiai ėmė maldauti vienas jų, – būkite geras, būkite geras – neišduokite.

– Ko neišduoti?

– Ką matėte!

– Aš nieko nemačiau.

– Jeigu jūs mus išduosite, – pasakė tas pats, prispausdamas skruostą prie grindų ir žvelgdamas į mane maldaujančiomis akimis, – mes mirsime ant ka-rem-plio.

– Klausykite, draugai, – tariau, – gal aš įėjau per anksti, o gal – per vėlai, bet, kartoju, aš nemačiau nieko, ką vertėtų kam nors pasakoti. Prašom keltis.

Jie atsikėlė, neatitraukdami akių nuo manęs. Jie tirtėjo ir gūžėsi iš baimės. Galop man vis dėlto pavyko juos įtikinti, kad aš niekad niekam nepapasakosiu ką matęs.

O mačiau aš, be abejo, bokononišką boko-maru – apsikeitimo sąmone – ritualą.

Mūsų, bokononistų, įsitikinimu, padinį artumą su kitu žmogumi įmanoma pasiekti tik tuomet, kai jį myli – na ir, aišku, abiejų žmonių padai turi būti švarūs ir gražiai prižiūrėti.

Kojynių ritualo esmę perteikia šis „Kalipsas“:

Tai suglausime padus,
Taip stipriai, kaip tik galim,
Taip mylėsime vieni kitus,
Kaip mylim motiną žemelę.

73. JUODOJI MIRTIS

Grįžęs į savo kambarį, pamačiau, kad Filipas Kaslis – dailininkas, istorikas, savo knygos rodyklės sudarinėtojas, šmikis ir viešbučio savininkas – deda tualetinio popieriaus ritinėlį tualete.

– Labai ačiū.

– Labai prašom.

– Štai kur, sakyčiau, viešbutis, pasitinkantis svečią tikrai nuoširdžiai. Kiek viešbučių savininkų patys šitaip rūpintųsi svečio patogumu?

– O kiek viešbučių savininkų turi iš viso vieną svečią?

– Dar neseniai turėjote tris.

– Geri laikai buvo.

– Žinot, gal aš pasakysiu ne itin malonų dalyką, bet man sunku suprasti, kaip jūsų interesų ir gabumų žmogus gali justi potraukį viešbučių verslui.

Jis sumišęs susiraukė.

– Aš nesielgiu su svečiai taip gražiai, kaip reikėtų, ar ne?

– Pažinojau keletą žmonių iš Kornelio viešbučių mokyklos, ir man kažkodėl atrodo, kad jie būtų elgęsi su Krosbiais šiek tiek kitaip.

Jis susigėdęs pritariamai linktelėjo.

– Žinau, žinau, – jis skėstelėjo rankomis. – Nors nušauk – nežinau, kam pasistatydinau šį viešbutį. Matyt, kad turėčiau kokį užsiėmimą. Kad nereikėtų dykinėti, kad nereikėtų jaustis vieni-

šam, – jis purtė galvą. – Aš galėjau tapti atsiskyrėliu arba atidaryti viešbutį – jokio kompromisinio pasirinkimo neturėjau.

– Kaip žinau, jūs išaugote tėvo ligoninėje?

– Taip. Kartu su Mona.

– O ar jums nekyla pagunda susitvarkyti savo gyvenimą taip, kaip savąjį susitvarkė tėvas?

Jaunasis Kaslis šyptelėjo.

– Tėvas – juokingas žmogus, – tarė jis, vengdamas tiesaus atsakymo. – Tikriausiai jis jums patiks.

– Tikiuosi. Tokių nesavanaudiškų žmonių kaip jis – reta.

– Kadaise, – prisiminė Filipas, – kai man buvo apie penkiolika, graikų laive, gabenančiame pintus baldus iš Honkongo į Havaną, kilo maištas. Maištininkai paėmė laivą į savo rankas, bet nemokėjo jo vairuoti ir sudaužė į uolas prie Tėtušio Monzano pilies. Visi iki vieno paskendo, į krantą išplaukė tik žiurkės ir pinti baldai.

Atrodė, kad Kaslis baigė savo pasakojimą, bet dėl visa ko paklausiau:

– Na ir kas?

– Ogi tas, kad kažkas nemokamai įsigijo baldų, o kažkas užsikrėtė buboniniu maru. Tėvo ligoninėje per dešimt dienų mirė tūkstantis keturi šimtai žmonių. Ar esate kada matęs žmogų, mirštantį nuo buboninio maro?

– Ši nelaimė mane aplenkė.

– Limfmazgiai kirkšnyse ir pažastyse ištinsta sulig arbūzu.

– Įsivaizduoju.

– Žmogui mirus jo kūnas pajuosta – nors sanlorensiečiai ir taip ne itin šviesaus gymio. Kai maras įsisiautėjo, „Vilties ir gailestingumo namai džiunglėse“ ėmė panėšėti į Aušvicą ar Buchenvaldą. Lavonų krūvos buvo tokios aukštos ir plačios, kad buldozeriai

klimpo, kai bandydavo nustumti juos į bendrą kapą. Tėvas daug dienų dirbo nesudėdamas bluosto, bet nedaug gyvybių jam pavyko išgelbėti.

Kraupią Kaslio istoriją pertraukė suskambęs telefonas.

– O Dieve, – nusistebėjo Filipas. – Aš net nežinojau, kad telefonai jau įjungti.

Pakėliau ragelį.

– Klausau.

Man skambino generolas majoras Franklinas Hionikeris. Jis atrodė uždusęs ir mirtinai išsigandęs.

– Klausykite! Jūs tučtuojau privalote atvykti į mano namus. Mums reikia pasikalbėti! Tas reikalas gali turėti didžiulės svarbos jūsų gyvenimui!

– Ar negalėtumėte bent jau užsiminti, koks tai reikalas?

– Ne telefonu, ne telefonu. Atvykite į mano namus. Tučtuojau! Prašau jūsų!

– Gerai.

– Aš nejuokauju. Šitas dalykas tikrai turės didelės reikšmės jūsų gyvenimui. Kaip joks kitas lig šiol, – ir jis padėjo ragelį.

– Kas čia tokio? – pasismalsavo Kaslis.

– Neturiu nė menkiausio supratimo. Frankas Hionikeris nori tučtuojau mane pamatyti.

– Neskubėkite. Nesinervinkite. Jisai yra idiotas.

– Jis sakė, kad reikalas svarbus.

– Iš kur jis gali žinoti, kas yra svarbu? Iš banano aš išdrožčiau geresnį vyrą nei jis.

– Šiaip ar taip, pabaikite savo pasakojimą.

– Kur aš sustojau?

– Ties buboniniu maru. Buldozeriai klimpo stumdami lavonus.

– A, taip. Žodžiu, vieną naktį nėjau gulti – laikiausi šalia dirbančio tėvo. Negalėjome rasti gyvo ligonio, kurį galėtume gydyti – lovose gulėjo vien numirėliai. Ir tėvas ėmė kikenti, – pasakojo toliau Filipas. – Jis negalėjo sustoti. Jis išėjo į lauką, pasišviesdamas tamsoje prožektoriumi. Jis vis dar kikeno. Prožektoriaus spindulį jis šokdino po lauke sukrautą lavonų krūvą. Jis uždėjo ranką man ant pakaušio – ir žinote, ką man pasakė tas įstabus žmogus? – paklausė Kaslis.

– Ne.

– „Sūnau, – pasakė man tėvas, – vieną gražią dieną visa tai bus tavo.“

74. „KATĖS LOPŠYS“

Nuvažiavau į Franko namus vieninteliu San Lorenso taksi.

Pravažiavome pro šlykščius lūšnynus. Pakilome Makeibo kalno šlaitu. Oras ten buvo vėsesnis. Tvyrojo ūkana.

Franko namai kadaise priklausė Nestorui Amonsui, Monos tėvui, „Vilties ir gailestingumo namų džiunglėse“ architektui.

Pastatą kadaise suprojektavo Amonsas.

Namas buvo apžergęs krioklį, nuo kurio kylančiame ūke kyšojo konsolių prilaikoma terasa. Namo konstrukciją sudarė gudriai perpinti lengvučiai plieno stulpai ir skersiniai, kurių tarpuose žiojėjo įvairių formų angos, žvilgėjo stiklai, vietinės uolienos ar plaikstėsi drobinės užuolaidos.

Namas kėlė įspūdį, kad jo paskirtis – ne tiek apsisaugoti nuo išorės, kiek skelbti, kad jo viduje darbuojasi įnoringa asmenybė.

Mane pasitiko mandagus tarnas ir pranešė, kad Frankas dar negrįžęs, bet tuoj turįs parsirasti. Jis nurodęs pasirūpinti, kad man nieko nestigtų ir kad patogiai jausčiausi. Aš turėsiąs pasilikti vakarienei, o paskui ten pernakvoti. Tarnas, prisistatęs kaip Stenlis, buvo pirmas mano sutiktas nutukęs sanlorensietis.

Stenlis nuvedė mane į man skirtą kambarį. Ėjome per namo „širdį“ natūralaus akmens laiptais, tarp kurių turėklų buvo įstatyti plieno stačiakampiai – vieni tušti, kiti užpildyti – be jokios tvarkos.

Mano lova buvo porolono lakštas, patiestas ant natūralaus akmens atbrailos. Mano kambario sienos buvo drobinės. Stenlis parodė man, kaip panorėjęs galiu jas susukti į viršų arba nuleisti.

Paklausiau Stenlio, ar namie yra dar kas nors, ir jis atsakė, kad vien tik Niutas. Liliputas esąs terasoje virš krioklio – tapąs paveikslą. Andžela, paaiškino jis, išėjusi pasižvalgyti po „Vilties ir gailestingumo namus džiunglėse“.

Nuėjęs į krioklį apžergusią svaiginančio aukščio terasą, pamačiau ten mažąjį Niutą, miegantį geltoname krėsle.

Jo tapomas paveikslas stovėjo ant molberto prie aliuminio turėklų. Rėmus jam atstojo ūkanotas dangus, jūra ir slėnis.

Niuto paveikslas buvo mažas, juodas ir gruoblėtas.

Jis užtepė storą, lipnų dažų sluoksnį ir pridarė jame brėžių. Tie brėžiai sudarė kažką panašaus į voratinklį, ir man dingtelėjo mintis, ar paveikslas nevaizduoja lipnių beprasmiškos žmogaus egzistencijos tinklų, džiūstančių tamsią, be mėnesienos naktį.

Nežadinau liliputo, sukūrusio šį šiurpų vaizdą. Rūkiau, klausydamasis įsivaizduojamų balsų krioklio šniokštime.

Niutą pažadino sprogimas kažkur žemai, toli nuo mūsų. Nugriaudėjęs slėnyje garsas nuskriejo į padangę. Patranka Bolivaro pakrantėje, paaiškino man Franko mažordomas. Ji, girdi, iššauna kiekvieną dieną penktą valandą.

Mažasis Niutas ėmė krutėti.

Pusiau pro miegus jis prikišo juodais dažais ištepliotas rankas prie burnos ir skruostų, tad ant jų liko juodos dėmės. Paskui pasitrynė delnais akis, ir aplink jas taip pat liko juodi dryžiai.

– Sveiki, – tarė jis man mieguistu balsu.

– Sveiki, – atsakiau. – Man patinka jūsų paveikslas.

– Ar suprantate, ką jis vaizduoja?

– Turbūt kiekvienas žiūrovas įžiūrės jame skirtingus dalykus.

– Čia – „katės lopšys".

– A, – pasakiau. – Puiku. Šitie brėžiai – tai virvelė, ar ne?

– Vienas iš seniausių žaidimų pasaulyje – „katės lopšys". Net eskimai jį moka.

– Nejaugi?!

– Gal šimtą tūkstančių metų ar daugiau suaugusieji kiša vaikams prieš akis suraizgytas virvutes.

– Uhu.

Niutas liko susirangęs ant savo kėdės. Jis išskėtė dažais išterliotus delnus, tarsi tarp jų būtų išraizgytas „katės lopšys".

– Nenuostabu, kad vaikai užauga pamišėliais. Tas „katės lopšys" tėra keli iksai tarp kažkieno delnų, o vaikučiai spokso, spokso, spokso į visus tuos iksus.

– Ir?

– Jokios, po velnių, katės, jokio, po velnių, lopšio.

75. PERDUOKITE MANO LINKĖJIMUS ALBERTUI ŠVEICERIUI

Tuomet Andžela Hioniker-Koners, išstypusi Niuto sesuo, įėjo į terasą su Džiulianu Kasliu, Filipo tėvu, „Vilties ir gailestingumo namų džiunglėse“ steigėju. Kaslis vilkėjo baltu lino kostiumu, kuris kabojo ant jo lyg maišas, ryšėjo siaurutį kaklaryšį iš virvelės. Ūsai irgi buvo siauručiai. Jis buvo plikas, liesas ir, manding, šventasis.

Jis prisistatė man ir Niutui. Kad nesugalvotume palaikyti jį šventuoju, jis kalbėjo lūpų kampučiu – kaip gangsteriai iš kino filmų.

– Kaip suprantu, jūs esate Alberto Šveicerio sekėjas, – kreipiausi į jį.

– Iš tolo... – jis banditiškai išsišiepė. – To pono aš nesu sutikęs.

– Jis tikriausiai žino apie jūsų veiklą, kaip ir jūs žinote apie jo.

– Gal žino, o gal ir ne. Ar esate kada jį matęs?

– Ne.

– Tikitės kada nors pamatyti?

– Galimas daiktas, kada nors pamatysiu.

– Ką gi, – tarė Džiulianas Kaslis, – jei kartais savo kelionių metu sutiktumėte daktarą Šveicerį, galite jam perduoti, kad jis nėra man didvyris, – jis užsirūkė didelį cigarą. Kai cigaras gerai įsidegė, jis parodė žėruojančiu galiuku į mano pusę.

– Galite jam perduoti, jog man jis ne didvyris, – tarė jis, – bet galite pridurti, kad jo dėka Jėzus Kristus pasidarė man didvyris.

– Aš manau, jis nudžiugs tai išgirdęs.

– Man nusišvilpti, ar jis nudžiugs, ar ne. Šitas dalykas rūpi tik mudviem su Jėzumi.

76. DŽIULIANAS KASLIS PRITARIA NIUTUI, KAD VISKAS YRA BEPRASMIŠKA

Džiulianas Kaslis ir Andžela priėjo prie Niuto paveikslo. Kaslis sulenkė smilių ir pro susidariusią skylutę prisimerkęs ėmė žiūrėti į paveikslą.

– Ką apie jį manote? – paklausiau.

– Juoda. Kas čia – pragaras?

– Jis reiškia tai, ką reiškia, – atsakė Niutonas.

– Vadinasi, pragaras, – suniurzgė Kaslis.

– Man ką tik sakė, kad čia „katės lopšys", – pasakiau.

– Saviškių informacija visuomet praverčia, – tarė Kaslis.

– Man jis neatrodo labai gražus, – pasiskundė Andžela. – Man jis atrodo šlykštus, bet aš ničnieko nenusimanau apie šiuolaikinį meną. Kartais pagalvoju, kad būtų gerai, jei Niutas privačiai pasimokytų tapybos – tuomet žinotų, ar sukuria ką nors vertingo, ar ne.

– Savamokslis? – paklausė Niuto Džiulianas Kaslis.

– Argi visi žmonės nėra savamoksliai? – atsakė tas.

– Puikus atsakymas, – pagarbiai tarė Kaslis.

Pamėginau atskleisti gilesnę „katės lopšio" prasmę, kadangi Niutas atrodė nenusiteikęs pakartoti tą savo tiradą.

– Taigi šis paveikslas vaizduoja visa ko beprasmybę! – nutaisęs išminčiaus miną ir linguodamas galvą atsakė Kaslis. – Visiškai pritariu!

– Jūs tikrai pritariate? – paklausiau. – Prieš minutę jūs sakėte kažką apie Jėzų.

– Apie ką? – neišgirdo Kaslis.

– Apie Jėzų Kristų.

– A, – numykė Kaslis, – apie jį.

Jis gūžtelėjo pečiais:

– Žmonės turi apie kažką kalbėti vien tam, kad jų kakarinės neužsitrauktų ir neapviltų, jei kartais kada nors prireiks pasakyti kažką išties prasminga.

– Aišku, – supratau, kad man bus nelengva parašyti apie jį straipsnį, kurį galėtų skaityti kiekvienas. Teks sutelkti visą dėmesį į šventajam pritinkančius poelgius, visiškai nepaisant šėtoniškų jo minčių ir pasisakymų.

– Galite pacituoti mano žodžius, – tarė jis: – „Žmogus yra niekingas; jis nesukuria nieko, ką vertėtų sukurti, nežino nieko, ką vertėtų žinoti."

Jis pasilenkė ir paspaudė Niutui dažais išteptą ranką.

– Teisingai?

Niutas pritariamai linktelėjo, nors atrodė, tarsi jo galvoje šmėstelėjo įtarimas, jog pasakyta kiek per stipriai.

– Teisingai, – sutiko jis.

Tuomet šventasis priėjo prie Niuto paveikslo ir nuėmė jį nuo molberto.

– Šlamštas – kaip ir visa kita, – tarė jis, plačiai šypsodamas mums visiems, ir sviedė paveikslą nuo terasos. Oro srauto pagautas jis nusklendė tolyn, stabtelėjo, grįžo atgal ir rėžėsi į kriokli.

Niutas negalėjo ištarti nė žodžio.

Andžela atsikvošėjo pirma.

– Brangusis, tavo veidas visas išteptas dažais. Eik nusiprausk.

77. ASPIRINAS IR BOKO-MARU

– Pasakykit man, daktare, – kreipiausi į Džiulianą Kaslį, – kokia Tėtušio Monzano sveikata?

– Iš kur aš galiu žinoti?!

– Aš pamaniau, kad jūs jį gydydavote.

– Mes nesikalbam... – Kaslis nusišypsojo. – Tiksliau sakant, jis su manim nesikalba. Paskutinį kartą su manim kalbėdamas – o tai buvo prieš kokius trejus metus – jis man pasakė, kad nuo kablio mane gelbsti vien tik JAV pilietybė.

– Kuo jam neįtikote? Jūs čia atvykote ir už savo pinigus įsteigėte ligoninę, joje nemokamai gydote žmones...

– Tėtušiui nepatinka, kaip mes elgiamės su sveiku pacientu, – atsakė Kaslis, – ypač su mirštančiu sveiku pacientu. Mat „Vilties ir gailestingumo namuose" mes suteikiame pageidaujantiems paskutinį patepimą pagal Bokonono bažnyčios kanonus.

– Kaip atrodo tos apeigos?

– Labai paprastai. Prasideda nuo klausimų ir atsakymų. Norite atsakinėti į mano klausimus?

– Atleiskite, bet aš dar nesu arti mirties.

Jis šiurpiai man pamerkė.

– Jūs išmintingai elgiatės, būdamas toks atsargus. Žmonės, gaunantys paskutinį patepimą, linkę numirti, kai jiems užsimenama

apie mirtį. Bet, mano galva, mes neleisime jums peržengti nebūties ribą, jei nesiliesime pėdomis.

– Pėdomis?

Jis papasakojo man apie bokononistų požiūrį į pėdas.

– Tuomet man aiškėja, ką aš mačiau viešbutyje, – aš papasakojau apie du dažytojus, susėdusius ant palangės.

– Žinot, tai padeda, – tarė jis. – Žmonės, praktikuojantys šį dalyką, iš tikrųjų geriau žiūri vienas į kitą ir visą pasaulį.

– Mmm.

– Boko-maru.

– Nesupratau, pone?

– Šitaip vadinamas tas pėdų sąlytis, – paaiškino Kaslis. – Jis padeda. Man džiugu, kai kas padeda žmogui. Žinia, tokių dalykų, kurie padeda, maža.

– Tikriausiai.

– Ko gero, jei ne aspirinas ir boko-maru, nesusitvarkyčiau toje savo ligoninėje.

– Kaip suprantu, – tariau, – šioje saloje vis dar yra vienas kitas bokononistas – nepaisant visų įstatymų, nepaisant ka-rem-plio?

Kaslis nusijuokė.

– Jūs dar nesupratote?

– Ko?

– San Lorense visi iki vieno yra atsidavę bokononistai, nepaisant ka-rem-plio.

78. PLIENINIS ŽIEDAS

– Prieš daugel metų ėmę vadovauti šiai nelaimingai šaliai, – pasakojo Džiulianas Kaslis, – Bokononas su Makeibu išvijo kunigus. Tuomet Bokononas sukūrė naują religiją – cinišką, bet ir žaismingą.

– Žinau.

– Taigi išaiškėjus, kad jokios valdžios aparato ar ekonomikos pertvarkos neišgelbės žmonių nuo to baisaus vargo, religija tapo vieninteliu vilties laidu. Tiesa pasidarė žmonėms priešas, nes ji buvo tokia baisi, tad Bokononas pasišovė teikti jiems vis gražesnių ir gražesnių melų.

– Kaip atsitiko, kad jis buvo paskelbtas už įstatymo ribų?

– Tai buvo jo paties sumanymas. Jis paprašė Makeibą paskelbti jį, o kartu ir jo religiją, už įstatymo ribų, idant suteiktų daugiau pikantiškumo ir paslaptingumo religiniam žmonių gyvenimui. Beje, jis parašė apie tai eilėraštuką.

Kaslis perskaitė tą kūrinėlį, neįtrauktą į „Bokonono knygas“:

Tad valdžiai aš tariau „sudiev“,
Galiu net pasakyt kodėl:
Gera religija, vaikinai, –
Taip pat tėvynės išdavimas.

– Bokononas taip pat pasiūlė kablį, kaip deramą bausmę bokononistams, – pasakojo jis. – Buvo jį matęs ponios Tiuso muziejaus siaubų kambaryje, – jis nemaloniai pamerkė akį. – Taip pat dėl pikantiškumo.

– Ar daug žmonių mirė ant kablio?

– Ne iš pradžių, ne iš pradžių. Ir pradžių tai buvo grynas akių dūmimas. Gudriai buvo skleidžiami gandai apie egzekucijas, bet niekas nepažinojo nė vieno šitaip mirusio žmogaus. Makeibas smaginosi, svaidydamas kraugeriškus grasinimus bokononistams, kitaip tariant, visiems. O Bokononas maloniai slapstėsi džiunglėse, – toliau pasakojo Kaslis, – kur visą dieną rašė, pamokslavo ir valgė skanėstus, atneštus jo mokinių. Makeibas sutelkdavo bedarbius – tai yra bemaž visus salos gyventojus – didelėms Bokonono medžioklėms. Maždaug kas pusmetį Makeibas triumfuodamas apskelbdavo, esą Bokononas apsuptas plieniniu žiedu, ir šis negailestingai traukiasi. O paskui to negailestingojo žiedo vadovai, dažną kurių iš apmaudo ištikdavo apopleksija, būdavo priversti pranešti Makeibui, kad Bokononas padarė tai, kas neįmanoma. Jis pabėgo, išgaravo, liko gyvas ir dar vieną dieną skaitys savo pamokslus. Stebuklas!

79. KODĖL SURAMBĖJO MAKEIBO SIELA

– Makeibui ir Bokononui nepavyko pakelti tai, ką priimta vadinti gyvenimo lygiu, – aiškino Kaslis. – Gyvenimas iš tiesų buvo toks pat trumpas, gyvuliškas ir niekingas, kaip ir anksčiau. Bet žmonėms nebereikėjo kreipti dėmesio į tą baisią tiesą. Gyvai legendai apie žiaurų tironą mieste ir geraširdį šventąjį džiunglėse plintant, augo ir žmonių laimė. Jie visi buvo nusamdyti etatiniais aktoriais vaidinime, kurį jie suprato, kurį suprasti pajėgė ir paploti už kurį galėjo kiekvienas žmogus.

– Taigi gyvenimas virto meno kūriniu, – nusistebėjau.

– Taip. Bet čia būta vieno negerumo.

– Kokio?

– Toji drama labai skaudžiai atsiliepė dviejų pagrindinių aktorių – Makeibo ir Bokonono – sieloms. Jauni būdami, jie labai panėšėjo kits į kitą: abu buvo pusiau angelai, pusiau piratai. Bet toji drama reikalavo, kad nunyktų piratiškoji Bokonono ir angeliškoji Makeibo pusės. Tad Makeibas ir Bokononas sumokėjo už liaudies laimę baisia kaina: Makeibas patyrė tirono kančias, Bokononas – šventojo. Juodu abu praktiniais sumetimais tapo pamišėliais.

Kaslis sulenkė kairės rankos smilių.

– O jau tuomet žmonės iš tikro ėmė mirti ant ka-rem-plio.

– Bet Bokonono taip ir nesugavo? – paklausiau.

– Makeibas šitiek neišprotėjo. Jis niekad rimtai nesistengė sučiupti Bokononą, nors tai būtų buvę lengva.

– O kodėl jo nesučiupo?

– Makeibui visuomet užteko proto suvokti: jei nebus šventojo, prieš kurį reikia kariauti, jis pats pasidarys nereikalingas. Tėtušis Monzanas irgi tai supranta.

– Ar žmonės vis dar miršta ant kablio?

– Pakabintojo laukia neišvengiama mirtis.

– Aš turėjau galvoje kitką: ar Tėtušis išties taiko žmonėms šią bausmę?

– Kas dveji metai jis įvykdo vienam mirties bausmę – taip sakant, kad puodas nenustotų viręs, – daktaras pažvelgė į temstantį dangų ir atsiduso. – Kruta, kruta, kruta.

– Nesuprantu, pone?

– Mes, bokononistai, šitaip sakome, – paaiškino jis, – kai jaučiame, jog aplinkui dedasi daug paslaptingų dalykų.

– Jūs taip pat bokononistas?! – apstulbau aš.

Jis ramiai pažvelgė į mane.

– Jūs irgi. Pamatysite.

80. KRIOKLIO KOŠTUVAI

Andžela su Niutu ir mudu su Džiulianu Kasliu sėdėjome terasoje virš krioklio ir gėrėme kokteilius. Nuo Franko vis dar negavome jokios žinios.

Paaiškėjo, kad ir Andžela, ir Niutas mėgsta išgerti. Kaslis man prisipažino praradęs vieną inkstą savo palaidūniško gyvenimo metais, tad, deja, esąs priverstas gerti vien imbierinį limonadą.

Išmaukusi kelias taureles Andžela ėmė skųstis, kaip pasaulis apgavęs jos tėvą.

– Jisai davė tiek daug, o gavo tiek mažai.

Paraginau ją pateikti pasaulio šykštumo pavyzdžių ir išgirdau keletą konkrečių skaičių.

– Bendroji lydinių kompanija mokėdavo jam keturiasdešimt penkių dolerių premiją už kiekvieną patentą, gautą jo darbo pagrindu, – pasakojo ji. – Tokio pat dydžio premiją, kaip ir kiekvienam kitam kompanijos darbuotojui, – ji graudžiai palingavo galvą. – Keturiasdešimt penkis dolerius, bet jūs tik pagalvokit, kokiems dalykams buvo skirti kai kurie iš tų patentų!

– Hm, – numykiau aš. – Manau, jis dar gaudavo ir atlyginimą?

– Didžiausias jo atlyginimas per visą gyvenimą buvo dvidešimt aštuoni tūkstančiai dolerių per metus.

– Sakyčiau, visai neblogai.

Ji baisiai įsižeidė.

– Žinote, kiek uždirba kino žvaigždės?

– Kartais labai daug.

– O jūs žinote, kad metinis daktaro Brydo atlyginimas buvo dešimčia tūkstančių dolerių didesnis negu tėčio?

– Tai tikrai buvo neteisinga.

– Man koktu nuo to neteisingumo.

Andžela buvo tokia suirzusi, kad aš pakeičiau temą. Paklausiau Džiuliano Kaslio, kas, jo manymu, ištiko paveikslą, kurį jis įmetė į krioklį.

– Apačioje yra kaimelis, – paaiškino jis man. – Gal penkios ar dešimt lūšnų. Beje, jame gimė Tėtušis Monzanas. Krioklys išplovė ten uolose didžiulį dubenį. Kaimiečiai užtiesė virš to dubens tankų vielos tinklą. Iš to dubens vanduo išteka į upelį.

– Jūs manote, kad Niuto paveikslas dabar tame tinkle? – paklausiau.

– Ši šalis labai neturtinga – jei kartais to nepastebėjote, – tarė Kaslis. – Tame tinkle niekas ilgai neužsibūna. Manau, Niuto paveikslas šiuo metu jau džiovinamas saulėje kartu su mano cigaro nuorūka. Keturios kvadratinės pėdos lipnios drobės, keturios tekintos porėmio lazdelės suleistais kampais, be to, keletas smeigtukų ir cigaras. Bendrai paėmus, neblogas laimikis kokiam nors labai neturtingam žmogeliui.

– Man kartais norisi klykti, – tarė Andžela, – kai imu galvoti, kiek daug moka kai kuriems žmonėms ir kiek mažai mokėdavo tėčiui – nors jis davė tiek daug, – rodės, ją tuoj ištiks isterija.

– Neverk, – švelniai prašė jos Niutas.

– Kartais negaliu susivaldyti.

– Eik atsinešk savo klarnetą, – paragino ją brolis. – Jis visuomet tau padeda.

Iš pradžių man šis pasiūlymas pasirodė gan juokingas, bet iš Andželos reakcijos supratau, kad jis rimtas ir naudingas.

– Kai mane apima tokia nuotaika, – paaiškino ji Kasliui ir man, – kartais niekas daugiau nepadeda.

Bet ji drovėjosi, tad iškart klarneto neatsinešė. Mums teko prisispyrus maldauti, kad mums pagrotų, o jai teko išgerti dar du kokteilius.

– Ji groja tiesiog nuostabiai, – pažadėjo mums Niutas.

– Be galo norėčiau išgirsti, kaip jūs grojate, – tarė daktaras.

– Gerai, – galop tarė Andžela, netvirtai atsistodama. – Gerai – pagrosiu.

Kai jinai nebegalėjo mūsų išgirsti, Niutas atsiprašė už jos elgesį.

– Pastaruoju metu jai buvo sunku. Jai reikia poilsio.

– Jinai serga? – paklausiau.

– Jos vyras velniškai bjauriai su ja elgiasi, – paaiškino Niutas. Jis parodė mums nekenčiąs jauno ir gražaus Andželos vyro, nepaprastai klestinčio Harisono Konerso, „Fabriteko“ prezidento.

– Jis retai kada parsiranda namo – o jei pareina, tai girtas ir visas išterliotas lūpdažiais.

– Iš jos kalbos aš supratau, kad jų santuoka labai laiminga, – pasakiau.

Mažasis Niutas sudėjo delnus penkiolikos centimetrų atstumu, išskėtė pirštus:

– Matot katę? Matot lopšį?

81. BALTAODĖ NUOTAKA GELEŽINKELIO STOTIES NEŠIKO SŪNUI

Nežinojau, kas pasigirs iš Andželos klarneto. Niekas negalėjo nė įsivaizduoti, kas iš jo pasigirs.

Tikėjausi kažko liguisto, bet nenumaniau, kad toji liga bus tokia gili, tokia nuožmi ir bemaž nepakeliamai graži.

Andžela suvilgė ir pašildė klarneto liežuvėlį, bet pasirengdama neišleido nė vieno garso. Jos akys apsiblausė, ilgi, kaulėti pirštai lakiojo po nebylius mygtukus.

Nekantriai laukdamas, prisiminiau, ką sakė Marvinas Brydas: nuo to nykaus gyvenimo su tėvu Andželą gelbėjo vien kambarys, kuriame užsirakinusi ji savo instrumentu pritardavo plokštelių muzikai.

Niutas uždėjo plokštelę ant didelio patefono, stovėjusio kambaryje šalia terasos, ir grįžo su tuščiu voku. Padavė jį man.

Plokštelėje buvo įrašyta fortepijono muzika, kurią skambino Midas Laksas Luisas; ji vadinosi „Kačių namų fortepijonas".

Norėdama labiau įsijausti, Andžela leido Luisui atlikti pirmąjį kūrinį vienam, neprisidėdama prie jo, tad perskaičiau, kas buvo parašyta apie pianistą plokštelės voke.

„Gimė Liusvilio mieste (Kentukio valstija) 1905 metais, – skaičiau. – Muzika susidomėjo tik po šešioliktojo gimtadienio, kai tėvas nupirko jam smuiką. Po metų jaunasis Luisas atsitiktinai

išgirdo Džimį Jansį skambinant fortepijonu. „Štai kur buvo tikroji muzika“, – prisimena Luisas. Luisas mokėsi skambinti fortepijonu bugivugio ritmus, visa, ką gali, perimdamas iš vyresnio už jį Jansio, kuris iki mirties liko jam artimas draugas ir garbinimo objektas. Kadangi Luiso tėvas buvo geležinkelio stoties nešikas, – skaičiau aš, – šeima gyveno prie geležinkelio. Netrukus traukinių judėjimo ritmas jaunajam Luisui įaugo į kraują, ir jis parašė kūrinį fortepijonui bugivugio ritmu, pavadintą „Ūkaujančio traukinio bliuzu“.

Atitraukiau akis nuo voko. Pirmasis plokštelės kūrinys baigėsi, ir patefono adata traškėdama iš lėto sukosi neįrašytu tarpu prie antrojo. Ant voko perskaičiau, kad antrasis kūrinys vadinasi „Drakoniškas bliuzas“.

Midas Laksas Luisas sugrojo keturis taktus vienas, o tuomet prie jo prisidėjo Andžela Hioniker.

Ji grojo užsimerkusi.

Aš buvau pritrenktas – ji grojo nuostabiai.

Ji improvizavo geležinkelio stoties nešiko sūnaus muziką; nuo tyro lyrizmo ji perėjo prie šaižaus goslumo, paskui ėmė blaškytis it išsigandęs vaikas, o galop jos melodija ėmė panėšėti į heroino sukeltą košmarą.

Jos *glissando* bylojo apie rojų ir pragarą bei visa, kas yra tarp vieno ir kito.

Toji muzika tegalėjo reikšti viena iš dviejų: moteris sirgo šizofrenija arba buvo šėtono apsėsta.

Man pasišiaušė plaukai, tarsi prieš mano akis Andžela raitytųsi ant grindų su drimbančiomis iš burnos putomis ir kuo sklandžiausiai vapėtų visomis Babelio bokšto kalbomis.

Muzikai pasibaigus suklykiau Džiulianui Kasliui, kuris irgi buvo apkerėtas:

– O Dieve – gyvenimas! Kas pajėgia suprasti vieną vienintelę jo minutę!

– Net nesistenkite, – patarė jis. – Apsimeskite, kad suprantate, ir gana.

– Labai... labai geras patarimas.

Aš visas suglebau.

Kaslis perskaitė dar vieną eilėraštį:

Tigras turi medžioti,
Paukštis turi skraidyti,
Žmogus – atsisėdęs mąstyti:
Kodėl? Kodėl? Kodėl?

Tigras turi numigti,
Paukštis – nutūpt ant šakų.
Žmogus turi tart sau:
Suprantu.

– Iš kur jisai? – paklausiau.

– Iš kur daugiau, jei ne iš „Bokonono knygų"?

– Mielai įsigyčiau egzempliorių.

– Sudėtinga, – atsakė Kaslis. – Jinai nespausdinama – ji perrašinėjama ranka. Aišku, tokio daikto, kaip pilnas egzempliorius, apskritai nėra – Bokononas kas dieną vis ką nors priduria.

– Religija! – paniekinamai sušnirpštė nosimi mažasis Niutas.

– Ką jūs norite pasakyti? – nesuprato Kaslis.

– Matot katę? – paklausė Niutas. – Matot lopšį?

82. ZA-MA-KI-BO

Generolas majoras vakarienės nepasirodė.

Jis paskambino ir prisispyrė kalbėti su manim ir nieku daugiau. Jis man pasakė budįs prie Tėtušio patalo – Monzanas mirštąs, kamuojamas baisaus skausmo. Frankas atrodė išsigandęs ir vienišas.

– Klausykit, – tariau, – kodėl man negrįžus į viešbutį? Mudu galėsime pasikalbėti, kai krizė baigsis.

– Ne, ne, ne. Pasilikite tenai! Man reikia, kad būtumėte tenai – kad galėčiau išsyk surasti! – jį apėmė panika, kad galiu išsprūsti jam iš nagų. Kadangi negalėjau suprasti to susidomėjimo manimi priežasties, irgi ėmiau panikuoti.

– Ar negalėtumėte man užsiminti, kodėl norite su manim pasimatyti?

– Ne telefonu.

– Kažkas susijusio su jūsų tėvu?

– Kažkas susijusio su jumis.

– Kažkas, ką aš padariau?

– Kažkas, ką jūs padarysite.

Išgirdau ragelyje kudakuojant vištą, paskui prasiveriant duris ir iš kažkokio kambario sklindančius ksilofono garsus. Melodija buvo ta pati – „Vakarop“. Paskui durys užsidarė, ir aš nieko nebegirdėjau.

– Būčiau labai dėkingas, jei bent iš tolo užsimintumėte, ko jūs iš manęs tikitės – kad galėčiau, taip sakant, nusiteikti.

– Za-ma-ki-bo.

– Kas?

– Tai bokononistų žodis.

– Aš nežinau jokių bokononistų žodžių.

– Džiulianas Kaslis su jumis?

– Taip.

– Paklauskite jo, – patarė Frankas. – Aš turiu eiti, – jis padėjo ragelį.

Tad paklausiau Džiuliano Kaslio, ką reiškia za-ma-ki-bo.

– Norite paprasto atsakymo ar išsamaus?

– Pradėkime nuo paprasto.

– Likimas. Neišvengiama lemtis.

83. DR. ŠLICHTERIS FON KIONIGSVALDAS BAIGIA LYGINTI REZULTATĄ

– Vėžys, – diagnozavo Džiulianas Kaslis per vakarienę, kai pasakiau jam, kad Tėtušis skausmingai miršta.

– Kieno vėžys?

– Bemaž visa ko. Sakot, šiandien jis susmuko ant pakylos?

– Kaip maišas, – patvirtino Andžela.

– Vaistų poveikis, – pareiškė Kaslis. – Dabar jo būklė tokia, kad vaistai ir skausmai maždaug atsveria vieni kitus. Daugiau vaistų jį pražudytų.

– Aš pats nusižudyčiau, – suniurnėjo Niutas. Jis sėdėjo ant aukštos sudedamos kėdės, kurią imdavo su savim eidamas į svečius. Ji buvo pagaminta iš aliuminio vamzdelių ir brezento. „Ant jos sėdėti nepalyginamai smagiau negu ant žodyno, atlaso ir telefono abonentų knygos“, – pasakė neūžauga, ją sudėdamas.

– Šitaip, žinia, pasielgė kapralas Makeibas, – tarė Kaslis. – Jis paskyrė liokajų savo įpėdiniu ir nusišovė.

– Irgi sirgo vėžiu? – paklausiau.

– Nesu įsitikinęs, bet manau, kad ne. Spėju, kad jį nukamavo nuolatinės piktadarystės. Bet tai nutiko prieš man čia atvykstant.

– Koks linksmas pokalbis! – nusišaipė Andžela.

– Galbūt visi sutiks su manim, kad laikai dabar labai linksmi, – tarė Kaslis.

– Ką gi, – pasakiau, – man rodos, jūs turite daugiau priežasčių būti linksmas nei dauguma žmonių – užsiimdamas šitokiais dalykais.

– Žinot, kadaise aš irgi turėjau jachtą.

– Nesuvokiu jūsų minties.

– Jei turi jachtą – taip pat gali būti linksmesnis nei dauguma žmonių.

– Jeigu nesate Tėtušio daktaras, – paklausiau, – tai kas jį gydo?

– Vienas iš mano darbuotojų, toks daktaras Šlichteris fon Kionigsvaldas.

– Vokietis?

– Daugmaž. Jis keturiolika metų tarnavo SS daliniuose. Šešerius iš jų išdirbo Aušvico koncentracijos stovyklos gydytoju.

– Atgailauja „Vilties ir gailestingumo namuose“?

– Taip, – atsakė Kaslis, – ir nepaprastai veiksmingai išsijuosęs gelbsti žmones nuo mirties.

– Šaunuolis.

– Taigi. Jeigu nesulėtins spartos ir dirbs ištisą parą, jo išgelbėtų žmonių skaičius ir skaičius tų, kuriuos pasiuntė myriop, susilygins 3010 metais.

Taigi dar vienas mano karaso narys – dr. Šlichteris fon Kionigsvaldas.

84. UŽGĘSTA ŠVIESA

Praėjus trims valandoms po vakarienės, Frankas dar nebuvo parėjęs. Džiulianas Kaslis atsiprašęs grįžo į „Vilties ir gailestingumo namus džiunglėse".

Andžela, Niutas ir aš sėdėjome terasoje virš krioklio. Apačioje gražiai švytėjo Bolivaro žiburiai. Virš Monzano oro uosto administracinio pastato stūksojo didžiulis iliuminuotas kryžius. Motoro varomas, jis iš lėto, su elektriniu pamaldumu suko ratus.

Į šiaurę nuo mūsų saloje buvo ir kitų apšviestų vietų. Kalnai jas užstojo, bet mes matėme danguje šviesos kamuolius. Paklausiau Stenlio, Franko Hionikerio liokajaus, kokios ten pašvaistės.

Jis parodė jas, vesdamas ranka prieš laikrodžio rodyklę:

– „Vilties ir gailestingumo namai džiunglėse", Tėtušio rūmai ir Jėzaus fortas.

– Jėzaus fortas?

– Mūsų karių rengimo stovykla.

– Ji pavadinta Jėzaus Kristaus garbei?

– Aišku. Kodėl gi ne?

Šiaurinėje pusėje greitai ėmė augti dar vienas šviesos kamuolys. Nespėjus man paklausti, iš kur jis, pamatėme, kad tai į kalną kylančių mašinų žibintų šviesos. Jos artinosi prie mūsų. Tai buvo karinių mašinų kolona.

Ją sudarė penki amerikiečių gamybos kariniai sunkvežimiai. Juose sėdėjo kulkosvaidininkai.

Kolona sustojo priešais Franko namus. Kareiviai tuoj pat išlipo, ir kiekvienas ėmė kasti sau apkasą ir lizdus kulkosvaidžiams. Mudu su liokajumi nuėję paklausėme kareiviams vadovaujančio karininko, kas čia darosi.

– Mums įsakyta saugoti naująjį San Lorenso prezidentą, – vietine tarme atsakė šis.

– Jo šiuo metu nėra, – pranešiau aš.

– Aš nieko nežinau. Man įsakyta čia apsikasti. Nieko daugiau nežinau.

Papasakojau apie šį pokalbį Andželai ir Niutui.

– Jūs manote, kad esama kokio tikro pavojaus? – paklausė manęs Andžela.

– Aš pats čia pirmą kartą.

Tuo metu įvyko elektros tinklų avarija, ir visos šviesos San Lorense užgeso.

85. KRŪVA FOMŲ

Franko tarnai atnešė mums žibalinių lempų ir paaiškino, kad San Lorense elektros tinklų avarijos dažnos, taigi mums nesą ko nerimauti. Vis dėlto man sunkiai sekėsi vyti nerimą šalin po to, kai Frankas užsiminė apie mano za-ma-ki-bo.

Nuo jo žodžių aš pajutau, kad mano paties valia yra tokia pat nereikšminga, kaip paršelio, atvežto į Čikagos skerdyklas.

Vėl prisiminiau akmeninį angelą Iliume.

Klausiausi kareivių kieme. Jie triūsė žvangindami kastuvais, dunksėdami kirtikliais, kažką niurnėdami.

Niekaip nepavyko sekti Andželos ir Niuto pokalbio gijos, nors tema buvo ganėtinai įdomi. Jie man pasakė, kad tėvas turėjo brolį dvynį, kaip du vandens lašai panašų į jį. Juodu nė karto nesusitiko. Dvynio vardas buvo Rudolfas. Kai paskutinį kartą gavo nuo jo žinią, jis gamino grojančias dėželes Šveicarijos mieste Ciūriche.

– Tėvas apie jį beveik neužsimindavo, – tarė Andžela.

– Tėvas apskritai apie jokį žmogų beveik neužsimindavo, – pareiškė Niutas.

Juodu man papasakojo, kad tėvas turėjęs ir seserį, vardu Silija. Niujorko Šelterio Ailendo rajone ji augindavusi didžiuosius šnaucerius.

– Ji visuomet atsiunčia mums kalėdinį atviruką, – pasakė Andžela.

– Su didžiojo šnaucerio atvaizdu, – pridūrė mažasis Niutas.

– Dievaži, keista, kokie skirtingi išauga žmonės skirtingose šeimose, – pastebėjo Andžela.

– Labai teisingai ir gerai pasakyta, – pritariau. Atsiprašiau šios žavingos kompanijos ir nuėjęs pas liokajų Stenlį paklausiau, ar kur nors namie kartais nėra „Bokonono knygų“ egzemplioriaus.

Stenlis apsimetė nesuprantąs, apie ką aš kalbu, paskui suniurnėjo, girdi, „Bokonono knygos“ – tai šlykštynė, tada tvirtai pareiškė, jog kiekvieną, kuris jas skaito, reikia bausti mirtimi ant kablio, o po kurio laiko atnešė man egzempliorių nuo stalelio prie Franko lovos.

Knyga buvo rašyta ranka, sunki, dydžio sulig nesutrumpintu žodynu. Nusitempiau ją į savo miegamąjį, ant porolono lakštu dengtos natūralios uolienos.

Rodyklės knygos gale nebuvo, tad man sunkiai sekėsi sužinoti, ką reiškia za-ma-ki-bo. Tiesą sakant, tą vakarą nieko nepešiau.

Sužinojau keletą dalykų, bet nauda iš jų buvo menka. Antai sužinojau apie bokononistinę kosmogoniją, pasak kurios, Mėnulis Pabu glamonėjęs Saulę Borazizę, tikėdamasis, kad toji pagimdys jam neapsakomai karštą kūdikį.

Bet vargšė Borazizė gimdė vien šaltus, nedegančius vaikus, ir Pabu pasidygėjęs juos išmesdavo. Vaikai – tai planetos, kurios laikosi atokiai nuo savo rūsčiojo tėvo.

Paskui Pabu išmetė ir pačią Borazizę, ir ši apsigyveno šalia savo mylimiausios dukters Žemės. Žemę ji labiausiai mylėjo todėl, kad joje gyvenę žmonės, o šie žvelgdavę į ją su meile ir užuojauta.

Na ir kokią išvadą iš savo paties kosmogonijos daro Bokononas?

„Fomos! Melagystės! – rašė jis. – Krūva fomų!“

86. DU TERMOSIUKAI

Sunku patikėti, kad aš užmigau, bet veikiausiai taip ir nutiko, kitaip nepaaiškinsi, kodėl pasijutau pažadintas trenksmų ir šviesos srauto.

Pirmam trenksmui pasigirdus, išsiritau iš lovos ir pasileidau į namų vidurį beprotiškos ugniagesio savanorio ekstazės genamas.

Šitaip galvotrūkčiais belėkdamas, ko neatsitrenkiau į Niutą ir Andželą, kurie irgi skuodė iš savo lovų.

Visi trys staiga sustojome ir sutrikę ėmėme aiškintis, iš kur tie košmariški garsai aplink mus, ir netrukus suvokėme, jog tai radijas, indų plovykla ir vandens siurblys, triukšmingai atgaivinti atsiradusios elektros.

Jau buvome tiek pakirdę, kad suvokėme savo padėties komizmą ir kad mūsų reakcija į tariamai mirtiną pavojų buvo žmogiška, bet ganėtinai juokinga. Norėdamas parodyti, kad esu iliuzinės savo lemties šeimininkas, išjungiau radiją.

Visi trys ėmėme kikenti.

Ir nenorėdami kvailai vienas prieš kitą pasirodyti, ėmėme varžytis, kuris iš mūsų yra geriausias žmogaus prigimties žinovas, kuris turi didesnį humoro jausmą.

Greičiausias pasirodę besąs Niutas. Jis garsiai pastebėjo, kad aš laikau rankose savo pasą, piniginę ir laikrodį. Neturėjau jokio

supratimo, ką pasigriebiau mirties akivaizdoje – nežinojau, kad apskritai kažką pasičiupau.

Aš linksmai atsikirtau, klausdamas Andželos ir Niuto, kodėl juodu abu laiko rankose vienodus maždaug puslitrio talpos termosus, dažytus raudonomis ir juodomis juostomis.

Tai, kad jie turi tuos termosus, jiems buvo naujiena. Jie apstulbo pamatę juos savo rankose.

Nuo aiškinimų juos išgelbėjo vėl pasigirdęs dunksėjimas lauke. Buvau pasiryžęs tuoj pat sužinoti, iš kur tas triukšmas, tad apsišarvavęs įžūlumu, tokiu pat nepateisinamu, kokia dar neseniai buvo mano panika, ėmiausi tirti ir aptikau Franką. Šis kieme krapštėsi prie generatoriaus, įtaisyto ant sunkvežimio.

Tas generatorius ir buvo naujasis mūsų elektros šaltinis. Jį sukantis benzininis variklis čiaudėjo ir rūko. Frankas bandė jį pataisyti.

Šalia jo buvo dieviškoji Mona. Ji stebėjo Franką kaip visada rimtu veidu.

– Kad žinotumėt, kokią naujieną jums turiu! – sušuko jis man ir nusivedė į namus.

Andžela su Niutu vis dar sukiojosi svetainėje, bet kažkaip jau spėjo kažkur nukišti savo keistus termosus.

Tuose termosuose jie laikė, žinia, dr. Felikso Hionikerio palikimo dalytes, mano karaso vampyterio dalytes – ledo Nr. 9 gabaliukus.

Frankas nusivedė mane į šalį.

– Ar jau visai pabudote?

– Esu budrus kaip visuomet.

– Tikiuosi, visai pakirdote iš miego, nes mudviem reikia tučtuojau pasikalbėti.

– Pradėkite.

– Susiraskime kokią nuošalią vietelę, – Frankas paliepė Monai patogiai įsitaisyti ir tarė: – Jei tavęs prireiks – pašauksime.

Visas apsalęs pažvelgiau į Moną. Dingtelėjo mintis, kad man niekad nereikėjo nė vieno žmogaus taip, kaip jos.

87. MANO IŠVAIZDA

Franklinas Hionikeris... Šitas sutrauktveidis vaikiščias kalbėjo ėriuko balsu ir su tokiu pat pasitikėjimu savimi. Armijoje girdėjau sakant, kad toks ir toks kalba taip, tarsi jo tiesioji žarna būtų popierinė. Generolas Hionikeris kaip tik toks ir buvo. Vargšas Frankas bemaž neturėjo bendravimo su žmonėmis patirties, nes vaikystėje jų vengdavo – buvo „slaptasis agentas X-9".

Dabar, stengdamasis pasirodyti nuoširdus ir mane įtikinti, jis kalbėjo familiariomis frazėmis, pvz., „man patinka jūsų išvaizda" ar „noriu pasikalbėti su jumis be jokių užuolankų, kaip vyras su vyru!"

Jis nusivedė mane į savo „urvą", kaip jį kad pavadino, kad galėtume „...pasišnekėti be jokių pagražinimų – o skiedros tegul sau lekia, kur joms patinka".

Taigi uoloje iškirstais laiptais nusileidome į tikrų tikriausią urvą, ėjusį po kriokliu. Čia stovėjo pora braižymo lentų, trys šviesios, niekuo neuždengtos kėdės, knygų lentyna su architektūros knygomis vokiečių, prancūzų, suomių, italų ir anglų kalbomis.

Viskas buvo apšviesta elektros lempučių, kurios mirksėjo į taktą generatoriaus pukšėjimui.

Įdomiausia, kad urvo sienos buvo ištapytos paveikslais, kurių autorius su darželinuko drąsa jiems panaudojo monotoniškas pirmykščio žmogaus spalvas – molio, žemės ir anglies. Man nereikė-

jo klausti Franko, kiek metų šiems urviniams paveikslams – jų amžių aš nustačiau iš to, ką jie vaizdavo. O vaizdavo jie ne mamutus, ne kardadančius tigrus ar urvinius lokius su išpampusiomis varpomis.

Įvairiausiais rakursais jie vaizdavo Moną Amons Monzano, kai ji buvo maža mergytė.

– Čia... čia dirbdavo Monos tėvas? – paklausiau.

– Taip. Jis buvo tas suomis, kuris suprojektavo „Vilties ir gailestingumo namus džiunglėse“.

– Žinau.

– Bet aš jus atvedžiau čia pasikalbėti ne apie tai.

– O apie jūsų tėvą?

– Apie jus, – Frankas uždėjo delną man ant peties ir pažvelgė man į akis. Pasijutau nesmagiai. Frankas norėjo pasirodyti bičiuliškas, bet jo galva, panaši į keistą šviesos apakintą pelėdžiukę, tupinčią ant aukšto balto stulpo, kėlė man nemalonų įspūdį.

– Ar negalėtumėte pereiti prie reikalo?

– Nepilstysime iš tuščio į kiaurą, – tarė jis. – Aš neblogai nutuokiu apie žmones – nesvarbu, kad aš pats tai sakau, – o jūsų išvaizda man patinka.

– Ačiū.

– Mano manymu, mudu galėtume neblogai sutarti.

– Neabejoju.

– Mes papildome vienas kitą.

Apsidžiaugiau, kai jis nuėmė delną man nuo peties. Jis sunėrė pirštus kaip dantračius. Tikriausiai viena ranka vaizdavo jį, kita – mane.

– Mudu reikalingi vienas kitam, – jis pakrutino sunertus pirštus, parodydamas, kaip veikia dantračiai.

Tylėjau, bet savo išore rodžiau jam draugišką nusiteikimą.

– Ar suprantate, ką noriu pasakyti? – pagaliau paklausė Frankas.

– Jūs ir aš... mudu kartu kažką darysime?

– Būtent! – Frankas suplojo delnais. – Jums daugiausia tenka bendrauti su žmonėmis, su plačia auditorija, aš daugiausia susiduriu su technika, mechanizmais. Aš įpratęs, taip sakant, būti užkulisiuose – rūpintis, kad viskas eitųsi sklandžiai.

– Iš kur jūs galit žinoti, koks aš žmogus? Mes ką tik susipažinome.

– Iš jūsų drabužių, iš kalbos manieros, – jis vėl uždėjo delną man ant peties. – Man patinka jūsų išvaizda!

– Jau sakėt.

Frankas karštligiškai troško, kad pabaigčiau jo mintį ir kad padaryčiau tai su entuziazmu, bet aš vis dar buvau pasimetęs.

– Ar aš turiu suprasti, kad... kad jūs siūlote man kažkokias pareigas čia, San Lorense?

Jis pliaukštelėjo delnais. Jis netvėrė džiaugsmu.

– Tikrai taip! Kaip jūs žiūrite į šimtą tūkstančių dolerių per metus?

– Dieve brangus! – sušukau. – Ką man reikės daryti už tokius pinigus?

– Beveik nieko. Užtat kiekvieną vakarą gersite iš auksinių taurių, valgysite iš auksinių lėkščių ir turėsite nuosavus rūmus.

– Kokios tai pareigos?

– San Lorenso Respublikos prezidento.

88. KODĖL FRANKAS NEGALĖJO BŪTI PREZIDENTAS

– Aš? Prezidentas? – netekau žado.

– O kas dar gali juo būti?

– Niekai!

– Nesakykite „ne“, kol rimtai nepagalvojote, – Frankas įdėmiai mane stebėjo.

– Ne!

– Jūs rimtai nepagalvojote.

– Pakankamai, kad suprasčiau, jog tai beprotybė.

Frankas vėl sunėrė krumplius.

– Mudu dirbsime kartu. Aš visą laiką jums talkinsiu.

– Puiku. Taigi jei mane nukneckins, tai ir jus kartu.

– Nukneckins?

– Nušaus! Nužudys!

Frankas sutriko.

– Kodėl kažkas turėtų jus nušauti?

– Kad taptų prezidentu.

Frankas papurtė galvą.

– San Lorense niekas nenori būti prezidentu, – tikino jis. – Jų religija tai draudžia.

– O jūsų religija irgi draudžia? Manding, jūs ketinote būti naujuoju prezidentu?

– Aš... – pralemeno jis ir užsikirto. Atrodė, tarsi jį slėgtų kažkokios mintys.

– Jūs ką? – paklausiau.

Jis atsisuko į vandens čiurkšlę, kuri urvui atstojo užuolaidas, ir tarė man:

– Mano supratimu, branda ateina tuomet, kai imi suprasti savo trūkumus.

Panašiai brandą apibrėžė ir Bokononas. Pasak jo, „Branda – tai skaudus nusivylimas, nuo kurio nėra vaistų, nebent juokas išties viską gydo."

– Aš žinau turįs trūkumų, – toliau aiškino Frankas. – Paveldėjau juos iš tėvo.

– Kokių?

– Man kyla aibės puikių sumanymų, visai kaip kadaise tėvui, – pasakė man ir krioKliui Frankas, – bet jis visiškai sutrikdavo prieš auditoriją. Aš taip pat sutrinku.

89. DAFLIS

– Ar imsitės šių pareigų? – susirūpinęs paklausė Frankas.

– Ne, – atsakiau.

– Ar nepažįstate ko nors, kas galėtų jų norėti? – Frankas pateikė klasikinę iliustraciją to, ką Bokononas vadina dafliu. Bokononistams daflis – tai likimas tūkstančių žmonių, atsidūrusių stapo rankose. Stapas – tai rūke pasimetęs vaikas.

Nusijuokiau.

– Kažkas juokinga?

– Nekreipkite dėmesio, kai aš juokiuosi, – paprašiau. – Šiuo atžvilgiu garsėju kaip iškrypėlis.

– Jūs juokiatės iš manęs?

Papurčiau galvą.

– Ne.

– Garbės žodis?

– Garbės žodis.

– Žmonės visuomet iš manęs šaipydavosi.

– Tikriausiai jūs tai tik įsivaizduodavote.

– Jie net šaukdavo man. To aš tikrai neišsigalvojau.

– Kartais žmonės būna negeri kitiems patys to nenorėdami, – šio savo teiginio garbės žodžiu nebūčiau patvirtinęs.

– Žinot, kaip mane užkabinėdavo?

– Ne.

– Man šaukdavo: „Ei, X-9, kur eini?"

– Nieko baisaus čia nematau.

– Mane šitaip vadindavo, – niūriai prisiminė Frankas, – „slaptuoju agentu X-9".

Neprisipažinau tai žinąs.

– „Kur eini, X-9?", – pakartojo Frankas.

Įsivaizdavau, kas buvo tie pašaipūnai, ir kur galop nuginė juos lemtis. Šmaikštuoliai, kadaise užkabinėdavę gatvėje Franką, be abejo, buvo gražiai įsitaisę lavonui pritinkančiose tarnybose Iliumo Bendrojoje lydinių, Elektros energijos ir Telefonų kompanijose.

O štai čia – kad aš skradžiai prasmegčiau – „slaptasis agentas X-9", generolas majoras, siūlo padaryti mane karaliumi... urve, užuolaidas kuriam atstojo tropinis krioklys.

– Jie būtų ne juokais nustebę, jei būčiau sustojęs ir pasakęs, kur einu.

– Jūs norite pasakyti, kad turėjote kažkokią nuojautą galop atsidursiąs čia? – mano klausimas būtų tikęs bokononistui.

– Aš eidavau į „Džeko laisvalaikio pramogų krautuvę", – atsakė Frankas, bet netikėtos atomazgos aš nepajutau.

– A...

– Jie visi žinojo, kad einu ten, bet jie nenujautė, kas ten dėdavosi. Jie būtų labai nustebę – ypač mergaitės – sužinoję, kas ten iš tikrųjų dėdavosi. Mergaitės manė, kad apie jas ničnieko neišmanau.

– O kas ten iš tikrųjų dėdavosi?

– Aš kiekvieną dieną barškindavau Džeko žmoną. Todėl mokykloje amžinai užmigdavau per pamokas. Todėl mano gabumai iki galo taip ir neatsiskleidė.

Jis nuvijo šalin tuos atgrasius prisiminimus.

– Liaukitės spyriotis. Būkite San Lorenso prezidentas. Jūsų asmenybė tokia, kad jums tikrai gerai seksis. Būkite geras!

90. VIENINTELIS KEBLUMAS

Ir nakties metas, ir urvas, ir krioklys – ir akmeninis angelas Iliume...

Ir 250 tūkstančių cigarečių, ir trys tūkstančiai litrų svaigalų, ir dvi žmonos, ir nė vienos žmonos...

Ir niekur manęs nelaukia jokia meilė...

Ir nykus rašaluoto rašeivos gyvenimas...

Ir mėnulis Pabu, ir saulė Borazizė, ir jų vaikai...

Visi jie susimokę sudarė vieną kosminį vin-ditą, vieną galingą stumtelėjimą bokononizmo link, į tikėjimą, kad Dievas tvarko mano gyvenimą ir kad jis numatęs man užduotį.

Ir viduje aš susarūninau, tai yra tylomis nusileidau, regimiems mano vin-dito reikalavimams.

Viduje aš sutikau tapti naujuoju San Lorenso prezidentu.

Išoriškai aš likau atsargus ir įtarus.

– Čia kažkur vis tiek turi būti pakastas kažkoks šuo! – bandžiau išsisukinėti.

– Nieko panašaus.

– Bus rinkimai?

– Dar niekados nebuvo. Mes pranešime, kas naujasis prezidentas, ir tiek.

– Ir niekas neprieštaraus?

– Niekas niekam neprieštarauja. Jiems nerūpi. Jiems į viską nusispjaut.

– Koks nors keblumas vis tiek turi būti!

– Vienas lyg ir yra, – pripažino Frankas.

– Taip ir maniau! – ėmiau trauktis nuo savo vin-dito. – Koks? Koks tas keblumas?

– Tiesą sakant, čia ne visai keblumas – jeigu nenorite to daryti, galite nedaryti. Bet sumanymas neblogas.

– Nagi išklausykime tą gerąjį sumanymą.

– Na, jeigu jūs ketinate būti prezidentu, manau, jums reikėtų vesti Moną. Bet jeigu nenorite – nebūtina. Jūsų balsas čia lemiamas.

– O ji norės už manęs tekėti?

– Jeigu sutinka tekėti už manęs, sutiks ir už jūsų. Jums tereikia jos paprašyti.

– O kodėl ji turėtų sutikti?

– „Bokonono knygose" išpranašauta, kad ji ištekės už būsimojo San Lorenso prezidento, – paaiškino Frankas.

91. MONA

Frankas atvedė Moną į jos tėvo urvą ir paliko mudu vienus.

Iš pradžių man buvo sunku su ja kalbėtis – drovėjausi.

Jos suknutė buvo permatoma. Dangaus žydrumo. Ji buvo paprasto sukirpimo, per juosmenį perrišta siaurute juostele. Visam kitam formą suteikė pati Mona. Jos krūtys panėšėjo į granatus, jei taip norite, bet labiausiai – į jaunos merginos krūtis.

Ji buvo bemaž basa. Jos kojų nagai buvo be galo rūpestingai prižiūrėti. Auksiniai sandalai beveik nedengė kojų.

– La... laba diena, – pasisveikinau. Širdis pašėlusiai daužėsi krūtinėje, ausyse užvirė kraujas.

– Klaidos padaryti neįmanoma, – patikino ji mane.

Nežinojau, kad šitaip bokononistai sveikinasi su droviu žmogumi, tad ėmiau karštligiškai balsu svarstyti – įmanoma padaryti klaidą ar neįmanoma.

– Dievuliau, jūs neįsivaizduojate, kokią gausybę klaidų jau esu pridaręs! Prieš jus – klaidų darymo pasaulio čempionas! – pliurpiau aš šitaip ir panašiai. – Ar jūs nujaučiate, ką Frankas man ką tik pasakė?

– Apie mane?

– Apie viską, bet ypač apie jus.

– Jis pasakė jums, kad jeigu panorėsite, aš būsiu jūsų.

– Taip.

– Tai tiesa.

– Aš... aš... aš...

– Taip?

– Nežinau, ką toliau sakyti.

– Boko-maru padės, – pasiūlė ji.

– Kas?

– Nusiaukite batus, – paliepė Mona, ir pati be galo grakščiai nusiavė sandalus.

Esu vėtytas ir mėtytas; sykį paskaičiavau turėjęs daugiau kaip penkiasdešimt tris moteris. Galiu pasakyti, kad esu matęs moteris išsirengiant visais įmanomais būdais. Daugel kartų uždanga prasiskleisdavo man bežiūrint, ir aš išvysdavau įvairiausius šio baigiamojo akto variantus.

Bet dabar aš pirmąsyk nevalingai ėmiau aistringai šnopuoti vien todėl, kad moteris nusiavė sandalus.

Pamėginau nusiauti batus. Dar nė vienam jaunavedžiui taip prastai nesisekė. Vieną batą nusispyriau, bet antrojo raišteliai tvirtai susimazgė – nusiplėšiau nykščio nagą, bandydamas jį atmazgyti, bet galop nuroviau batą jo neatrišęs.

Nusimečiau kojines.

Mona jau sėdėjo ant grindų, ištiesusi kojas, sunėrusi putlias rankas už nugaros atramai, atlošusi galvą, užsimerkusi.

Niekas nebetrukdė man atlikti savo pirmąjį... savo pirmąjį... savo pirmąjį – Dieve brangus...

Boko-maru.

92. POETAS APDAINUOJA SAVO PIRMĄJĮ BOKO-MARU

Žemiau pateikti žodžiai ne Bokonono. Jie mano.

Mielas klajūne,
Neregimas... ūke.
Aš...
Mano siela...
Kaip seniai kankina klajūną meilė,
Kaip seniai jis vienišas blaškos.
Jau kadai sakiau,
Kur gali susitikt dvi sielos –
Bet klydau.
Mano padai, mano padai!
Mano siela, mano siela,
Keliauk tenai,
Mieloji siela;
Bučiuoju.
Ooooooooo.

93. KAIP AŠ VOS NEPRARADAU SAVO MONOS

– Ar dabar tau lengviau su manim kalbėtis? – paklausė Mona.

– Tarsi pažinočiau tave tūkstantį metų, – prisipažinau. Man norėjosi verkti. – Aš myliu tave, Mona.

– Aš myliu tave, – pasakė ji paprastai.

– Koks kvailys buvo Frankas!

– Kodėl?

– Kad tavęs išsižadėjo.

– Jis manęs nemylėjo. Jis ketino mane vesti vien todėl, kad to norėjo Tėtušis. Jis myli kitą.

– Ką?

– Moterį, kurią pažinojo Iliume.

Ta laimingoji tikriausiai buvo „Džeko laisvalaikio pramogų krautuvės“ savininko žmona.

– Jis tau pasisakė?

– Šiąnakt, kai pranešė, kad esu laisva ir galiu tekėti už tavęs.

– Mona?

– Ką?

– Ar... ar tavo gyvenime yra dar kas nors?

Ji sumišo.

– Daug kas, – pagaliau atsakė.

– Kuriuos tu myli?

– Aš myliu visus.

– Taip pat kaip mane?

– Taip, – rodės, jai nė į galvą neateina, kad tai man kelia susirūpinimą.

Atsikėliau nuo grindų, atsisėdau ant kėdės ir ėmiau autis kojines ir batus.

– Kaip suprantu, tu... atlieki... darai tai, ką prieš kelias akimirkas darei... ir su kitais?

– Boko-maru?

– Boko-maru.

– Žinoma!

– Noriu, kad nuo šiol tai darytum vien su manim, – pareiškiau.

Ašaros suplūdo jai į akis. Ji nepaprastai mėgo kaitalioti partnerius, ir ją supykdė, kad aš stengiuosi ją sugėdinti.

– Aš darau žmones laimingus, – teisinosi ji. – Mylėti – gerai, mylėti nėra blogai.

– Kadangi aš tavo vyras, noriu, kad visą savo meilę atiduotum man.

Ji spoksojo į mane, ir akys jai ėmė šokti ant kaktos iš nuostabos.

– Sin-vatas!

– Kas tai tokio?

– Sin-vatas! – sušuko jinai. – Žmogus, kuris nori visos kito meilės. Tai labai negeras dalykas.

– Santuokoje, mano manymu, tai labai geras dalykas. Kitaip nė negali būti.

Ji vis dar sėdėjo ant grindų, aš, apsiavęs kojines ir batus, stovėjau. Jaučiausi labai aukštas, nors toks nesu, ir labai stiprus, nors toks nesu. Jutau pagarbą savo balsui, kurio nebepažinau. Jame buvo justi negirdėtos šaižios, įsakmios gaidelės.

Šitaip bekalbėdamas valdingu tonu, staiga suvokiau, kas darosi – kas jau darosi. Aš jau pradėjau valdyti.

Pasakiau Monai matęs, kaip ji atlieka kažkokį vertikalų boko-maru su lakūnu ant garbės pakylos netrukus po to, kai atvykau į San Lorensą.

– Žiūrėk, kad daugiau su juo nebendrautum! – paliepiau. – Kuo jis vardu?

– Aš net nežinau, – sušnabždėjo jinai, nudelbusi akis.

– O jaunasis Filipas Kaslis?

– Tu turi galvoje, ar mes užsiiminėjome boko-maru?

– Aš turiu galvoje viską. Kaip suprantu, judu kartu augote?

– Taip.

– Judu abu mokė Bokononas?

Prisiminusi ji visa vėl nušvito.

– Tikriausiai tais laikais dažnai užsiiminėdavote boko-maru?

– O taip! – nudžiugo jinai.

– Su juo nuo šiol taip pat nesimatysi, aišku?

– Ne.

– Ne?

– Už sin-vato aš netekėsiu.

– Vadinasi, sudiev? – visos mano viltys žlugo.

– Bokononas sako, kad labai negerai nemylėti visų žmonių vienodai. O kaip moko tavo religija?

– Aš... aš netikintis.

– O aš – tikinti.

Lioviausi valdęs.

– Aš jau supratau, – atsakiau.

– Sudiev, bedievi, – ji pasuko prie uolienoje iškaltų laiptų.

– Mona...

Ji stabtelėjo.

– Ką?

– Jeigu panorėsiu – ar galėsiu perimti tavo tikėjimą?

– Žinoma.

– Aš to noriu.

– Gerai. Aš tave myliu.

– Ir aš tave myliu, – atsidusau aš.

94. AUKŠČIAUSIAS KALNAS

Taigi auštant aš susižadėjau su gražiausia pasaulio moterimi. Ir sutikau tapti San Lorenso prezidentu.

Tėtušis dar nemirė, tad Frankas nutarė, kad man derėtų gauti jo palaiminimą – jeigu tai įmanoma. Taigi kai saulė Borazizė patekėjo, mudu su Franku nuvažiavome džipu, kurį pasiėmėme iš prezidentą saugančių kareivių, į Tėtušio rūmus.

Mona pasiliko Franko namuose. Nekaltai ją pabučiavau, ji nekaltai nuėjo miegoti.

Mudu su Franku važiavome kalnais, pro laukinius kavamedžius, o mums iš dešinės žėravo saulė.

Aukščiausiojo salos kalno – Makeibo viršukalnės – didybė atsiskleidė, visa savo banginiška didybe prisistatė man kaip tik saulei tekant. Savo dydžiu kalnas kėlė baimę – tarp kitų jis tikriausiai atrodė kaip mėlynasis banginis tarp savo gentainių; stebino tik keistas akmeninis kaištis pačioje jo viršūnėje. Savo proporcijomis jis prilygo žeberklo nuolaužai, kyšančiai iš banginio nugaros, ir jis taip netiko šitam kalnui, kad paklausiau Franko, ar jis ne žmogaus pastatytas.

Jis man paaiškino, jog šis atsikišimas susidarė savaime. Jis dar pasakė, kad nė vienas žmogus lig šiol neįkopė į Makeibo viršūnę.

– Neatrodo, kad būtų labai sunku į ją įkopti, – kilo man mintis po jo žodžių. Iki pat to akmeninio kaiščio šlaitų galėjai lipti ne ką

sunkiau negu laiptais. Beje, pats tas kaištis buvo su įdubomis ir įkirtimais – tarsi tam, kad būtų patogiau lipti.

– Gal jis šventas ar kas nors tokio? – paklausiau.

– Kada nors gal ir buvo. Bet tikrai ne nuo Bokonono laikų.

– Tai kodėl niekas nėra į jį įkopęs?

– Niekam nekilo toks noras.

– Gal aš į jį įkopsiu.

– Prašom. Niekas jums nekliudo.

Paskui važiavome tylėdami.

Po kurio laiko paklausiau:

– O kas yra šventa bokononistams?

– Mano žiniomis, net Dievas nėra jiems šventas, – pagalvojęs atsakė jis.

– Vadinasi, nieko švento?

– Išskyrus vieną dalyką.

Pabandžiau atspėti:

– Vandenyną? Saulę?

– Žmogų, – atsakė Frankas. – Žmogų, ir tiek.

95. PAMATAU KABLĮ

Pagaliau privažiavome rūmus.

Jie buvo žemi, juodi, šiurpios išvaizdos.

Senoviškos patrankos vis dar pūpsojo dantytoje sienoje. Atsikišę bokšteliai buvo apaugę vijokliais, ambrazūrose paukščiai susisuko lizdus.

Šiaurinis parapetas sudarė tęsinį klaikios prarajos, kuri leidosi du šimtus metrų į drungną jūrą.

Žvelgiant į tokias akmenų sąvartas visuomet kyla klausimas: kaip menkučiai žmogeliai pernešė tokius didžiulius akmenis? Tos akmenų sąvartos pačios ir atsako į šį klausimą: tuos didžiulius akmenis pernešė bukas siaubas.

Tie rūmai buvo pastatyti vykdant valią Tum-bumvos, San Lorenso imperatoriaus, pamišėlio, pabėgusio vergo. Sako, Tum-bumva jų projektui panaudojęs paveiksliuką, kurį aptiko iliustruotoje vaikiškoje knygelėje.

Knygelės tikriausiai būta šiurpios.

Prieš pat rūmų vartus mus pasitiko paprasta arka iš dviejų telefono stulpų, sujungtų balkiu.

Per balkio vidurį kabojo didžiulis geležinis kablys. Jame buvo išraižytas kažkoks užrašas.

„Šis kablys, – skelbė užrašas, – paliktas pačiam Bokononui."

Dar sykį atsigręžęs pažvelgiau į kablį, ir tas geležinis daiktas aštriu smaigaliu priminė man, kad aš išties valdysiu šalį. Aš pasiryžau nugriauti tą statinį.

Ir gloščiau savimeilę, įtikinėdamas save, kad būsiu griežtas, bet teisingas ir geraširdis valdovas ir kad mano liaudis klestės.

Fata morgana.

Miražas!

96. VARPELIS, KNYGA IR VIŠTA DĖŽĖJE NUO SKRYBĖLĖS

Mums su Franku iškart neleido pamatyti Tėtušio. Dr. Šlichteris fon Kionigsvaldas, jį gydantis daktaras, suniurnėjo, esą mums teks kokį pusvalandį palaukti.

Taigi mudu su Franku laukėme Tėtušio apartamentų prieškambaryje, belangėje patalpoje. Kambarys buvo kvadrato formos, dešimties metrų ilgio ir pločio, apstatytas keliais nelygiais suolais ir kortų staleliu. Ant stalelio stovėjo elektrinis ventiliatorius. Kambario sienos buvo akmeninės, ant jų nekabojo jokie paveikslai ar papuošalai, tik dviejų metrų aukštyje kas trejetą žingsnių buvo pritaisyti geležiniai žiedai. Paklausiau Franko, ar kadaise čia nebuvo kankinimų kambarys.

Jis patvirtino, kad buvo, ir pridūrė, kad liuko dangtis, ant kurio stoviu, veda į požeminį kalėjimą.

Prieškambaryje nuobodžiavo sargybinis, be to, sėdėjo kunigas, pasirengęs pasirūpinti dvasiniais Tėtušio poreikiais, jei tokių atsirastų. Ant suolo greta savęs jis buvo pasidėjęs žalvarinį varpelį, dėžę nuo skrybėlės su pragręžiotomis skylėmis, Bibliją ir mėsininko peilį.

Jis man pasakė, kad dėžėje – gyva višta. Jinai nekudakuojanti, nes palesinęs ją raminamaisiais vaistais.

Kaip ir visi vyresni nei dvidešimt penkerių metų amžiaus sanlorensiečiai, kunigas atrodė mažų mažiausiai šešiasdešimties. Jis prisistatė

kaip daktaras Vox Humana; savo vardą jis gavo nuo vargonų manualo, kuris pataikė į jo motiną, kai 1923 metais buvo susprogdinta San Lorenso katedra. Jis nesigėdydamas prisipažino nežinąs, kas jo tėvas.

Paklausiau jo, kokiai konkrečiai krikščionių Bažnyčiai jis atstovauja ir atvirai pastebėjau, kad neteko girdėti, jog krikščionys savo apeigose naudotų vištą ir mėsininko peilį.

– O štai varpelį, – komentavau, – mano supratimu, būtų galima labai sėkmingai panaudoti.

Išaiškėjo, kad kunigas išsilavinęs žmogus. Daktaro disertaciją, kurią perskaityti jis man pasiūlė, apsigynė Litl Roko miesto Arkanzaso valstijoje Biblijos universitete. Jis man pasisakė, kad užmegzti santykius su universitetu jam padėjęs reklaminis skelbimas žurnale „Populiarioji mechanika". Pasak jo, universiteto devizas tapęs jo paties devizu; jis paaiškina ir vištos bei mėsininko peilio prasmę. O skamba tas universiteto devizas štai kaip:

ĮKVĖPKIME RELIGIJAI GYVYBĘ!

Jis paaiškino privaląs laikytis krikščioniškų dogmų, nes katalikybė ir protestantizmas, kaip ir bokononizmas, paskelbti už įstatymo ribų.

– Taigi, jeigu šitokiomis sąlygomis noriu išlikti krikščionis, privalau prasimanyti daugybę naujų dalykų.

Tik jo žodžiai nuskambėjo kiek kitaip:

– Toku, jondi širakumos sarandumis korpu sarikti karumponis, parbarau dosnybę nompų karykų.

Iš Tėtušio apartamentų išėjo dr. Šlichteris fon Kionigsvaldas – tikras be galo pavargęs vokietis.

– Galite užeiti pas Tėtušį.

– Mes pasistengsime jo neišvarginti, – pažadėjo Frankas.

– Jeigu galėtumėte jį pribaigti, – tarė fon Kionigsvaldas, – manau, jis būtų labai dėkingas.

97. DVOKIANTIS KRIKŠČIONIS

Negailestingos ligos kamuojamas Tėtušis Monzanas gulėjo lovoje, padarytoje iš paauksuotos gelbėjimo valties. Visos jos dalys – vairalazdė, irklų įvorės, grandinė priekyje – buvo išpuoštos auksu. Taigi lovą jam atstojo Bokonono senojo laivo „Kurpaitė“ gelbėjimo valtis, kadaise atgabenusi jį su kapralu Makeibu į San Lorensą.

Kambario sienos buvo baltos, bet nuo Tėtušio sklido toks karštas ir ryškus skausmas, kad jos atrodė pasruvusios piktu raudoniu.

Tėtušis gulėjo iki pusės nuogas. Žvilgantis gumbų nusėtas jo pilvas tirtėjo it vėjo plaikstoma burė.

Jam ant kaklo kabojo grandinėlė su šovinio gilzės dydžio cilindrėliu vietoje medaliono. Spėjau, kad cilindrėlyje buvo koks amuletas. Klydau: jame Tėtušis laikė ledo Nr. 9 kruopelę.

Monzanas vos galėjo kalbėti. Dantys jam barškėjo, kvėpavo jis neritmingai.

Skausmų varstoma galva atlošta gulėjo valties pirmagalyje.

Šalia lovos stovėjo Monos ksilofonas. Matyt, ji išvakarėse bandė guosti Tėtušį muzika.

– Tėtuši! – sukuždėjo Frankas.

– Sudiev, – žioptelėjo Tėtušis. Išvirtusios jo akys atrodė lyg neregio.

– Aš atsivedžiau draugą.

– Sudiev.

– Jis bus naujasis San Lorenso prezidentas. Iš jo išeis kur kas geresnis prezidentas, nei galėtų išeiti iš manęs.

– Ledo! – inkštė Tėtušis.

– Jis prašo ledo, – tarė fon Kionigsvaldas, – bet kai atnešame, jam jo nebereikia.

Tėtušis pervertė akis, atpalaidavo sprandą, kad kūno svoris nepersiduotų į viršugalvį, bet tuoj pat vėl jį išrietė.

– Nesvarbu, – pralemeno jis, – kas bus San Lorenso...

– Prezidentas? – pabaigiau už jį.

– Prezidentas, – pritarė jis, vargais negalais išspaudė perkreiptą šypseną ir sukarkė: – Sėkmės!

– Ačiū, pone, – padėkojau.

– Nesvarbu. Bokononą. Sučiupk Bokononą.

Į paskutinius jo žodžius bandžiau atsakyti labai gudriai, mat prisiminiau, kad žmonių džiaugsmui Bokononas turi būti nuolatos medžiojamas, bet niekad neturi būti sugautas.

– Aš jį sučiupsiu.

– Perduok jam...

Pasilenkiau arčiau, norėdamas išgirsti, ką Tėtušis nori perduoti Bokononui.

– Perduok jam, kad aš gailiuosi jo neužmušęs, – tarė Tėtušis.

– Perduosiu.

– Tu jį užmušk.

– Klausau, pone.

Tėtušis sugebėjo suvaldyti savo balsą, suteikti jam įsakmų skambesį.

– Aš rimtai to noriu.

Į šiuos žodžius nieko neatsakiau. Aš netroškau nieko žudyti.

– Jis skleidžia žmonėms melagystes, vien tik melagystes. Užmušk jį ir skleisk jiems tiesą.

– Klausau, pone.

– Judu su Hionikeriu – skleiskite jiems mokslą.

– Klausau, pone, – mes taip ir darysime, – pažadėjau.

– Mokslas – tai stebuklai, kurie padeda.

Jis nuščiuvo, atsipalaidavo ir užsimerkė, o paskui sukuždėjo:

– Paskutinį patepimą.

Fon Kionigsvaldas pakvietė daktarą Vox Humana. Dr. Humana ištraukė iš skrybėlės dėžės raminamųjų vaistų prigirdytą vištą, rengdamasis suteikti paskutinį patepimą pagal krikščioniškus kanonus, kaip juos įsivaizdavo.

Tėtušis pramerkė vieną akį.

– Tik jau ne tu, – nusišaipė jis iš daktaro Humana. – Nešdinkis!

– Nesupratau, pone? – sutriko dr. Humana.

– Aš priklausau Bokonono tikėjimui, – prašvokštė Tėtušis. – Nešdinkis iš čia, tu dvokiantis krikščioni!

98. PASKUTINIS PATEPIMAS

Taigi man teko garbė pamatyti, kaip bokononistai atsisveikina su mirštančiuoju.

Pabandėme surasti tarp kareivių ir tarnų žmogų, kuris prisipažintų mokąs šias apeigas ir suteiktų paskutinį patepimą Tėtušiui. Savanorių neatsirado. Nieko nuostabaus: kablys ir požemio kalėjimas buvo čia pat.

Taigi dr. fon Kionigsvaldas pasakė turėsiąs pamėginti pats. Lig tol jis dar niekam nebuvo suteikęs paskutinio patepimo, bet šimtą kartų buvo matęs Džiulianą Kaslį tai darant.

– Jūs – bokononistas? – paklausiau jo.

– Aš pritariu vienai Bokonono minčiai. Aš irgi manau, kad visos religijos, tarp jų ir bokononizmas, yra ne kas kita, kaip melagystės.

– O jums, mokslininkui, – paklausiau, – nebus nesmagu atlikti šias apeigas?

– Aš labai prastas mokslininkas. Aš pasirengęs padaryti visa, kad žmogus geriau jaustųsi, net jeigu tai nemoksliška. Nė vienas mokslininkas, vertas šio vardo, negalėtų to pasakyti.

Ir jis įlipo į auksinę valtį pas Tėtušį. Atsisėdo paskuigalyje, bet čia buvo taip ankšta, kad gavo pasikišti auksinę vairalazdę po pažastimi.

Daktaras buvo basnirčia įsispyręs į sandalus, kuriuos dabar nusiavė. Paskui nuklojo paklodę, atidengdamas basas Tėtušio kojas, ir prispaudė savo padus prie jo – nutaisė klasikinę boko-maru pozą.

99. GEIVAS PATPĖRĖ BARVĮ

– Diefas sukūrė purfą, – sukarkė dr. fon Kionigsvaldas.

– Geivas patpėrė barvį, – pakartojo Tėtušis Monzanas.

Juodu pasakė: „Dievas sukūrė purvą“ – kiekvienas savąja tarme. Toliau pateiksiu litaniją ne tarmiškai.

– Dievas pasijuto vienišas, – tarė dr. fon Kionigsvaldas

– Dievas pasijuto vienišas.

– Tad Dievas paliepė purvo krūvelei: „Atsisėsk!“

– Tad Dievas paliepė purvo krūvelei: „Atsisėsk!“

– „Pažvelk į visa, ką aš sukūriau, – tarė Dievas, – į kalnus, jūrą, dangų, žvaigždes.“

– „Pažvelk į visa, ką aš sukūriau, – tarė Dievas, – į kalnus, jūrą, dangų, žvaigždes.“

– Aš ir buvau toji purvo krūvelė, kuriai buvo liepta atsisėsti ir apsidairyti.

– Aš ir buvau toji purvo krūvelė, kuriai buvo liepta atsisėsti ir apsidairyti.

– Man pasisekė, purvui pasisekė.

– Man pasisekė, purvui pasisekė, – Tėtušio skruostais nusirito ašaros.

– Aš, purvas, atsisėdau ir pamačiau, kaip šauniai pasidarbavo Dievas.

– Aš, purvas, atsisėdau ir pamačiau, kaip šauniai pasidarbavo Dievas.

– Šaunuolis, Dieve!

– Šaunuolis, Dieve! – kuo nuoširdžiausiai pakartojo Tėtušis.

– Be Tavęs niekas kitas nebūtų to padaręs, Dieve! Bent jau aš tikrai nebūčiau sugebėjęs.

– Be Tavęs niekas kitas nebūtų to padaręs, Dieve! Bent jau aš tikrai nebūčiau sugebėjęs.

– Šalia Tavęs aš jaučiuosi visai menkas.

– Šalia Tavęs aš jaučiuosi visai menkas.

– Tik mintis apie visą purvą, kuris net neatsisėdo ir neapsidairė, mane guodžia, kad esu šio to vertas.

– Tik mintis apie visą purvą, kuris net neatsisėdo ir neapsidairė, mane guodžia, kad esu šio to vertas.

– Aš gavau tiek daug, o didžiuma purvo gavo tiek mažai.

– Aš gavau tiek daug, o didžiuma purvo gavo tiek mažai.

– Ašiū tau uf futeiktą karpę! – sušuko fon Kionigsvaldas.

– Osu kau as katrintą karvę! – sušvokštė Tėtušis.

Juodu pasakė: „Ačiū Tau už suteiktą garbę!“

– Dabar purvas gulasi ir užmiega.

– Dabar purvas gulasi ir užmiega.

– Yra ką prisiminti purvui!

– Yra ką prisiminti purvui!

– Kokių įdomių sėdinčio purvo atmainų aš sutikau!

– Kokių įdomių sėdinčio purvo atmainų aš sutikau!

– Man be galo patiko visa, ką aš pamačiau!

– Man be galo patiko visa, ką aš pamačiau!

– Labanakt!

– Labanakt!

– Dabar aš keliausiu į dangų.

– Dabar aš keliausiu į dangų.

– Laukiu nesulaukiu...

– Laukiu nesulaukiu...

– Kada sužinosiu, kas buvo mano vampyteris...

– Kada sužinosiu, kas buvo mano vampyteris...

– Ir kas buvo mano karase...

– Ir kas buvo mano karase...

– Ir visus gerus darbus, kuriuos Tavo pageidavimu nuveikė mūsų karasas.

– Ir visus gerus darbus, kuriuos Tavo pageidavimu nuveikė mūsų karasas.

– Amen.

– Amen.

100. FRANKAS LEIDŽIASI Į POŽEMINĮ KALĖJIMĄ

Bet Tėtušis nemirė ir nenukeliavo į dangų – bent jau ne tuomet.

Paklausiau Franko, koks metas būtų tinkamiausias pranešti apie tai, kad esu paaukštintas į prezidentus. Iš jo nesulaukiau jokios pagalbos: jis neturėjo jokių sumanymų ir šį klausimą paliko spręsti man vienam.

– O aš maniau, kad jūs ketinote man padėti, – pasiskundžiau.

– Visuose techniniuose dalykuose, – griežtai atkirto Frankas. Girdi, nereikalauk iš manęs, kad būčiau daugiau negu technikas, kad kiščiausi kur man nepriklauso.

– Supratau.

– Man nė motais, kaip jūs norite elgtis su žmonėmis. Už tai atsakote jūs.

Mane pritrenkė ir supykdė šis netikėtas Franko nusišalinimas nuo visų žmogiškų reikalų, tad norėdamas pasišaipyti iš jo, paklausiau:

– Aš nemalonėtumėte pasakyti man kaip technikas, kas suplanuota šiai didžiai iškilmingai dienai?

Sulaukiau tikro techninio atsakymo:

– Sutaisyti elektros jėgainę ir surengti oro paradą.

– Puiku! Vadinasi, vienas iš mano kaip prezidento pirmųjų žygdarbių bus elektros grąžinimas mano liaudžiai.

Frankui tai atrodė visai nejuokinga. Jis atidavė man pagarbą.

– Stengsiuos, pone. Dėl jūsų padarysiu visa, ką galėsiu, pone. Tik nežinau, kiek laiko prireiks, kol grąžinsime elektrą.

– Man to ir reikia – elektrifikuotos šalies.

– Padarysiu visa, ką galėsiu, pone, – Frankas vėl atidavė man pagarbą.

– O oro paradas? – paklausiau. – Kas čia per daiktas?

Vėl sulaukiau be galo oficialaus atsakymo.

– Šiandien pirmą valandą, pone, šeši San Lorenso karinių oro pajėgų lėktuvai praskris pro štai šiuos rūmus ir apšaudys taikinius vandenyje. Tai vienas iš renginių, skirtų Šimto demokratijos aukų dienai paminėti. Be to, Amerikos pasiuntinys ketina įmesti į jūrą vainiką.

Pradžiai, nutariau, liepsiu Frankui paskelbti apie mano išaukštinimą tuoj pat po vainiko ceremonijos ir oro parado.

– Kaip jūs manote? – paklausiau Franko.

– Jūs čia viršiausias, pone.

– Turbūt man reikėtų parengti kalbą, – tariau. – Be to, reikėtų kažkokio prisaikdinimo, kad viskas atrodytų iškilmingai ir oficialiai.

– Jūs čia viršiausias, pone, – atrodė, tarsi šie jo žodžiai kaskart atsklinda vis iš toliau, lyg Frankas leistųsi kopėčiomis į kažkokią gilią šachtą, o aš būčiau priverstas likti viršuje.

Ir mane apėmė liūdesys, supratus, kad sutikdamas būti viršiausiuoju, atrišau Frankui rankas daryti tai, kas jam labiausiai patinka, tai, ką darydavo tėvas: susigriebti laurus ir žemiškąsias gėrybes, tuo pat metu nusikratyti savo, kaip žmogaus, atsakomybės. To jis siekė leisdamasis į požeminį dvasios kalėjimą.

101. KAIP IR MANO PIRMTAKAI SKELBIU BOKONONĄ UŽ ĮSTATYMO RIBŲ

Taigi parašiau savo kalbą apskritame, tuščiame kambaryje pilies apačioje. Vieninteliai baldai jame buvo stalas ir kėdė. Mano kalba irgi išėjo nugludintais kampais, tuščia, be daugelio esminių dalykų.

Užtat ji buvo viltinga. Ir kukli.

Išaiškėjo, kad negaliu nepasikliauti Dievu. Jo pagalbos man lig tol nėsyk neprireikė, tad niekada netikėjau, kad jos įmanoma sulaukti.

Dabar pamačiau turįs ja tikėti – ir įtikėjau.

Be to, man reikės žmonių paramos. Paprašiau iškilmėse dalyvausiančių svečių sąrašo ir pamačiau, kad Džiulianas Kaslis su sūnumi nepakviesti. Nieko nelaukęs išsiunčiau tarnus jų pakviesti, kadangi juodu žinojo apie mano liaudį daugiau nei kas kitas, išskyrus Bokononą.

Jei kalbėti apie Bokononą:

Svarsčiau, ar nevertėtų pakviesti jį į savo vyriausybę ir šitokiu būdu priartinti savo liaudžiai Aukso amžių. Dar galvojau duoti įsakymą tarnams tuoj pat nukabinti tą klaikų kablį anapus pilies vartų ir taip sukelti visiems nepaprastą džiaugsmą.

Bet netrukus supratau, kad Aukso amžius turės duoti žmonėms kažką daugiau nei šventąjį valdžios viršūnėse – kad visiems dar turi užtekti gardaus maisto, kad kiekvienas privalo turėti gerą

pastogę prisiglausti, kad vaikai turi mokytis gerose mokyklose, kad niekas neturi sirgti ir kad visi turi smagiai gyventi, o visi, kas nori, privalo turėti darbą... – šių dalykų nei Bokononas, nei aš negalėjome užtikrinti.

Taigi gėris bei blogis ir toliau turėjo likti atskirti, pirmasis – klajoti džiunglėse, antrasis – tūnoti rūmuose. Šitokios padėties teikiama pramoga buvo bemaž visa, ką mes galėjome duoti žmonėms.

Pabeldė į duris tarnas ir pranešė, kad pradeda rinktis svečiai.

Taigi įsikišau savo kalbą į kišenę ir ėmiau lipti įvijais savo rūmų laiptais. Užlipau į aukščiausiąjį savo pilies kuorą ir nužvelgiau savo svečius, savo tarnus, savo uolą ir savo drungną jūrą.

102. LAISVĖS PRIEŠAI

Mąstydamas apie visus tuos žmones savo aukščiausiame kuore, nejučia prisimenu Bokonono „Šimtas devynioliktą kalipsą“, kuriame jis ragina dainuoti kartu su juo:

Aš kartą girdėjau nuliūdėlį klausiant:
„Kur dingo senieji draugai?“
Tad kužtelėjau tyliai aš jam į ausį:
„Jie iškeliavo – negrįžtamai“.

Tarp svečių buvo ambasadorius Horlikas Mintonas su pačia; H. Lou Krosbis, dviračių gamintojas, su žmona Heizele; daktaras Džiulianas Kaslis, humanitaras ir filantropas, taip pat jo sūnus Filipas Kaslis, rašytojas ir viešbučio savininkas; mažasis Niutonas Hionikeris, tapytojas, ir muzikalioji jo sesuo ponia Harison Koners; mano dieviškoji Mona; generolas majoras Franklinas Hionikeris ir dvidešimt įvairių San Lorenso valdininkų ir kariškių.

Negyvi – bemaž visi jau negyvi.

Kaip mus moko Bokononas: „Niekada neapsiriksi taręs „sudiev“.

Mano kuore stovėjo vaišių stalas, nukrautas vietiniais skanėstais: keptais strazdais dubenėliuose, padarytuose iš jų pačių melsvai žalsvų plunksnų; rausvais sausumos krabais, kuriuos virėjai iškrapštė iš kiautų, sumalę iškepė kokosų aliejuje ir vėl sukišo atgal į kiautus;

bananų tyre kimštomis nedidutėmis barakudomis ir virto albatroso kubeliais, patiektais ant kukurūzinių papločių, iškeptų be mielių ir jokių prieskonių.

Man paaiškino, jog albatrosą nušovė iš to paties sargybinio bokštelio, kuriame stovėjo vaišių stalas.

Svečiams buvo pasiūlyti du gėrimai, abu neatšaldyti: pepsikola ir vietinis romas. Pepsikolą pilstė į plastmasines stiklinaites su užrašu „Pilzeno alus“. Romą pilstė į kokosų riešutų kevalus. Niekaip negalėjau suprasti, kuo kvepia romas, nors kažkodėl jis man priminė paauglystę.

Frankas man vis dėlto pasakė, kieno tai kvapas.

– Acetono.

– Acetono?

– Naudojamo lėktuvų modelių klijuose.

Romo aš negėriau.

Ambasadorius Mintonas išsijuosęs sveikino svečius kaip priderėjo gurmanui ir tokio rango diplomatui: modamas savo kokoso riešuto kiautu, apsimesdamas, kad jam be galo patinka visi žmonės ir visi skysčiai, kurie neleidžia jiems mirti nuo troškulio. Tačiau geriant aš jo nemačiau. Beje, ambasadorius buvo pasiėmęs man lig tol nematytą nešulį. Jis panėšėjo į dėklą valtornai; išaiškėjo, kad jame guli vainikas, kuris turėjo būti įmestas į jūrą.

Vienintelis žmogus, kurį mačiau geriant romą, buvo H. Lou Krosbis, kuris aiškiai neturėjo uoslės. Jam buvo nepaprastai smagu gerti acetoną iš kokoso riešuto kiauto, atsisėdus ant patrankos ir užstojant mums visą vaizdą savo storu užpakaliu. Jis žvelgė į jūrą pro didžiulius japoniškus žiūronus. Jį sudomino taikiniai, pritaisyti virš plūdurų, kurie pritvirtinti sūpavosi ant bangų atviroje jūroje.

Taikiniai buvo kartoninės žmonių figūros.

Į juos turėjo šaudyti ir mesti bombas šeši San Lorenso lėktuvai, demonstruodami šalies karinių oro pajėgų galią.

Kiekvienas taikinys vaizdavo karikatūrą kokios istorinės asmenybės, kurios pavardė buvo užrašyta abiejose taikinio pusėse.

Pasiteiravau, kas nupiešė karikatūras, ir sužinojau, kad daktaras Vox Humana, krikščionių kunigas. Jis stovėjo greta manęs.

– Nežinojau, kad turite gabumų ir šioje srityje.

– O taip. Jaunystėje man buvo labai sunku apsispręsti, kuo tapti.

– Mano manymu, jūs pasirinkote teisingai.

– Aš meldžiau Aukščiausiąjį, kad parodytų man kelią.

– Jis atsakė į jūsų maldą.

H. Lou Krosbis perdavė žiūronus žmonai, taręs:

– Arčiausiai antai draugužis Džo Stalinas, o visai šalia prikabintas draugužis Fidelis Kastro.

– Ir dar draugužis Hitleris, – nepaprastai nudžiugusi sukikeno Heizelė, – ir draugužis Musolinis, ir kažkoks draugužis japonas.

– Ir draugužis Karlas Marksas.

– Ir draugužis kaizeris Bilis – su spygliuotu šalmu ir visa kita, – ulbavo Heizelė. – Niekad nesitikėjau dar sykį jį pamatyti.

– Ir draugužis Mao. Matai draugužį Mao?

– Tai bent siurprizo susilauks! – džiaugėsi Heizelė. – Kaip gyvas nėra gavęs tokio! Baisiai smagu nuo tos minties.

– Jie susirinkę ten beveik visus visų laikų laisvės priešus, – pareiškė H. Lou Krosbis.

103. MEDIKO NUOMONĖ APIE RAŠYTOJŲ STREIKO PADARINIUS

Nė vienas iš šių svečių dar nežinojo, kad aš tapsiu prezidentu. Nė vienas nežinojo, kaip arti mirties Tėtušis. Frankas oficialiai pranešė, esą Tėtušis be jokio rūpesčio ilsisi; jis siunčiąs visiems geriausius linkėjimus.

Frankas paskelbė iškilmių tvarką: ambasadorius Mintonas mesiąs į jūrą vainiką šimtui aukų pagerbti, paskui lėktuvai numušią taikinius jūroje, o galiausiai jis, Frankas, tarsiąs keletą žodžių.

Jis nepasakė susirinkusiesiems, kad po jo kalbos žodį tarsiu aš.

Taigi visi į mane žiūrėjo kaip į svetimšalį žurnalistą, nieko daugiau, o aš mažumą nekaltai grandfalionijau.

– Sveika, motuše, – užkalbinau aš Heizelę Krosbi.

– Ėgi mano vaikinas! – Heizelė prisispaudė mane prie kvepalais persigėrusios suknios ir pranešė visiems: – Šis vaikinas – indianiškis!

Tėvas ir sūnus Kasliai laikėsi atokiai nuo visų. Kadangi Tėtušio rūmuose jie seniai buvo nepageidaujami, jiems magėjo sužinoti, kodėl staiga juos pasikvietė.

Jaunasis Kaslis nutarė vadinti mane „reporteriu“.

– Labas rytas, reporteri! Kas naujo žodžių žaidime?

– To paties galėčiau paklausti jūsų, – atšoviau.

– Ketinu paskelbti visuotinį rašytojų streiką, kol žmonija pagaliau atsipeikės. Paremsite?

– Argi rašytojai turi teisę streikuoti? Įsivaizduokite, kad policininkai ar ugniagesiai atsisako išeiti į darbą – tai tapatūs dalykai.

– Arba koledžų dėstytojai.

– Arba koledžų dėstytojai, – pritariau jam. – Ne, manau, kad man sąžinė neleistų paremti tokį streiką, – atsakiau papurtęs galvą. – Manding, tapdamas rašytoju, žmogus prisiima šventą įsipareigojimą kiek įmanoma sparčiau kurti gėrį, šviesti žmones ir teikti jiems paguodą.

– Man neišeina iš galvos mintis, kaip visi pakirstų iš to savo snaudulio, jei staiga nebebūtų naujų knygų, naujų spektaklių, naujų istorijos vadovėlių, naujų eilėraščių...

– O jūs ar labai didžiuotumėtės, jei žmonės imtų mirti kaip musės? – paklausiau apsimestai griežtu balsu.

– Man atrodo, jie mirtų veikiau kaip pasiutę šunys – urgzdami, bandydami sugriebti vienas kitą dantimis, kandžiodami patys sau uodegas.

Atsigręžiau į vyresnįjį Kaslį.

– Pone, kaip miršta žmogus, iš kurio atimta literatūros teikiama paguoda?

– Viena iš dviejų, – atsakė šis. – Jam supūva širdis arba atrofuojasi nervų sistema.

– Mano galva, nei viena, nei kita nėra iš maloniųjų, – spėjau.

– Taigi! – patvirtino vyresnysis Kaslis. – Dėl Dievo meilės – abu rašykite toliau, maldauju!

104. SULFATIAZOLIS

Mano dangiškoji Mona nepriėjo prie manęs nei švelniu žvilgsniu nepakvietė prieiti prie jos. Užtat ji ėmėsi šeimininkės vaidmens ir pristatė Andželą su Niutu sanlorensiečiams.

Dabar, kai mąstau apie tą merginą, prisimindamas, kokia abejinga ji liko Tėtušiui susmukus ar susižadėjusi su manim, net nežinau, kaip ją vertinti – garbinti ar niekinti už vulgarumą.

Gal ji įkūnijo aukščiausią moteriško dvasingumo formą?

O gal ji buvo bejausmė, atbukusi – šalta žuvis, narkomanė, apspangusi nuo ksilofono, grožio kulto ir boko-maru?

Niekados to nesužinosiu.

Bokononas mums sako:

Pamilęs – melagis,
Meluoja net sau jis.
Teisuolis nemyli,
Jo akys – kaip austrės!

Taigi man duoti nurodymai lyg ir aiškūs. Aš privalau prisiminti savo Moną kaip dievišką būtybę.

– Sakykit, – kreipiausi į jaunąjį Filipą Kaslį tą Šimto demokratijos aukų dieną, – ar jūs šiandien kalbėjotės su savo draugu ir garbintoju H. Lou Krosbiu?

– Jis nepažino manęs, nes vilkiu kostiumu, esu pasirišęs kaklaryšį ir aviu batais, – atsakė jaunasis Kaslis. – Mes jau maloniai pasikalbėjome apie dviračius. Galimas daiktas, dar sykį pasišnekučiuosime.

Pajutau, kad Krosbio noras gaminti dviračius San Lorense man nebekelia šypsenos. Būdamas aukščiausiasis salos pareigūnas dabar labai troškau dviračių fabriko. Staiga pajutau pagarbą H. Lou Krosbio ketinimams ir galimybėms.

– Kaip, jūsų manymu, sanlorensiečiai pažiūrės į industrializaciją? – paklausiau abiejų Kaslių.

– San Lorenso liaudį domina viso labo trys dalykai, – atsakė tėvas, – žūklė, lytiniai santykiai ir bokononizmas.

– O jums neatrodo, kad juos gali sudominti pažanga?

– Jie jau šiek tiek jos ragavę. Juos nuoširdžiai jaudina vienintelis pažangos vaisius.

– Koks?

– Elektrinė gitara.

Atsiprašiau jų ir nuėjau prie Krosbių.

Frankas Hionikeris tuo metu jiems aiškino, kas yra Bokononas ir prieš ką jis nusiteikęs.

– Prieš mokslą.

– Kaip sveiko proto žmogus gali būti nusistatęs prieš mokslą? – nesuvokė Krosbis.

– Jeigu ne penicilinas, manęs šiandien nebūtų, – tarė Heizelė. – Mano motinos taip pat.

– Kiek metų jūsų motinai? – paklausiau.

– Šimtas šeši. Ar ne stebuklas?

– Tikrai stebuklas, – pritariau.

– Be to, būčiau našlė, jei ne tie vaistai, kurių jie tąsyk davė mano vyrui, – tarė Heizelė. Jai prireikė paklausti vyro tų vaistų pavadinimo.

– Brangusis, kaip vadinosi tas dalykas, kuris tau tąsyk išgelbėjo gyvybę?

– Sulfatiazolis.

Tuomet aš padariau klaidą: paėmiau sumuštinį su albatrosu nuo padėklo, kurį tarnas nešė pro šalį.

105. ANALGETIKAS

Taip jau atsitiko, „Taip jau turėjo atsitikti“, – pasakytų Bokononas, kad albatroso mėsa baisiausiai nepatiko mano skrandžiui ir mane supykino tą pačią akimirką, kai nurijau pirmąjį sprangų kąsnelį. Gavau nušuoliavęs įvijais akmeniniais laiptais ieškoti tualeto. Pasinaudojau tuo, kuris buvo šalia Tėtušio apartamentų.

Kai mažumėlę geriau pasijutęs iš jo išsliūkinau, susitikau dr. fon Kionigsvaldą, einantį iš Tėtušio miegamojo. Jis atrodė pamišęs. Sugriebęs mane už rankų, jis ėmė klausinėti:

– Kas ten buvo? Ką jis ten buvo pasikabinęs ant kaklo?

– Atleiskite, nesuprantu?

– Jis išgėrė tą daiktą! Tėtušis išgėrė tai, kas buvo tame cilindre, ir mirė!

Prisiminiau cilindriuką, kabojusį Tėtušiui ant kaklo, ir pamėginau atspėti, kas jame buvo. Atsakymas atrodė akivaizdus:

– Kalio cianidas?

– Kalio cianidas? Nuo jo žmogus per sekundę pavirsta akmeniu?

– Akmeniu?

– Marmuru! Plienu! Kaip gyvas nesu matęs taip sustingusio lavono. Suduok į kurią nori vietą, ir pasigirsta marimbos garsas! Eime, pasižiūrėsite! – fon Kionigsvaldas nusitempė mane į Tėtušio miegamąjį.

Šiurpas apėmė pamačius tą, kuris gulėjo lovoje – auksinėje gelbėjimo valtyje. Tėtušis buvo negyvas, bet apie jį tikrai nebūtum galėjęs pasakyti: „Pagaliau ilsisi“.

Tėtušio galva buvo atkraginta iki galo. Visas kūnas laikėsi ant jo pakaušio ir padų, nes liemuo buvo išlinkęs it tiltas. Kūnas buvo pasagos formos.

Akivaizdžiai matėsi, kad jis numirė nuo to, kas buvo cilindriuke, kabojusiame ant kaklo: viena ranka gniaužė cilindriuką nusuktu dangteliu, kitos nykštys ir smilius lindėjo tarp dantų, tarsi ką tik būtų įdėjęs kažko žiupsnelį į burną.

Dr. fon Kionigsvaldas ištraukė plieninį irklą iš auksinės gelbėjimo valties įvorės ir pliaukštelėjo juo numirėliui per pilvą. Tėtušis išties suskambo lyg marimba.

O Tėtušio lūpas, šnerves ir akių obuolius aptraukė melsvas šerkšnas.

Dievas paliudys: šis sindromas dabar nebe naujiena. Bet tuo metu jis tikrai niekam nebuvo žinomas. Tėtušis Monzanas buvo pirmas žmogus istorijoje, miręs nuo ledo Nr. 9.

Fiksuoju šį faktą jo neinterpretuodamas.

„Viską užrašinėkite“, – liepia mums Bokononas. O iš tikrųjų jis, aišku, sako mums, kad rašyti istoriją ar ją skaityti – beprasmiška. „Jei tiksliai neaprašysime praeities, kaip galime tikėtis, kad vyrai ir moterys išvengs rimtų klaidų ateityje?“ – pašaipiai klausia jis.

Taigi kartoju: Tėtušis Monzanas buvo pirmasis žmogus istorijoje, miręs nuo ledo Nr. 9.

106. KĄ PRIEŠ NUSIŽUDYDAMI SAKO BOKONONISTAI

Dr. fon Kionigsvaldas, humanistas, kurio gerumo sąskaitoje gulėjo ta baisi Aušvico skola, antras mirė nuo ledo Nr. 9.

Jis kalbėjo apie *rigor mortis* – aš užvedžiau apie tai kalbą.

– Numirėlis nesustingsta per kelias sekundes, – pareiškė jis. – Aš akimirkai nusisukau nuo Tėtušio. Jis kliedėjo...

– Apie ką? – paklausiau.

– Apie skausmą, ledą, Moną – žodžiu, apie viską. Paskui Tėtušis tarė: „Aš sunaikinsiu visą pasaulį."

– Ką jis turėjo galvoje?

– Bokononistai visuomet šitaip sako rengdamiesi nusižudyti, – fon Kionigsvaldas priėjo prie dubens su vandeniu, ketindamas nusiplauti rankas.

– Kai į jį atsigręžiau, – pasakojo man gydytojas, ištiesęs rankas virš dubens, – jis buvo negyvas, sustingęs kaip statula – toks, kokį jį dabar matote. Perbraukiau pirštais jam per lūpas – jos pasirodė man tokios keistos.

Jis panėrė rankas į vandenį.

– Kokia cheminė medžiaga galėjo... – klausimas liko neužbaigtas.

Fon Kionigsvaldas pakėlė rankas, ir vanduo iš dubens pakilo kartu. Tačiau tai buvo nebe vanduo, o ledo Nr. 9 rutulys.

Daktaras prikišo liežuvio galiuką prie tos paslaptingos melsvos medžiagos. Jo burna apšerkšnijo, jis visas sustingo, susvyravo ir su trenksmu išsitiesė ant grindų.

Melsvasis rutulys subyrėjo į šipulius, ir jie išsilakstė po visas grindis.

Priėjau prie durų ir ėmiau kriokti pagalbos.

Tekini atlėkė kareiviai ir tarnai.

Įsakiau jiems tučtuojau atvesti į Tėtušio kambarį Franką, Niutą ir Andželą.

Pagaliau aš išvydau ledą Nr. 9!

107. PASIGROŽĖKITE!

Įleidau tris daktaro Hionikerio vaikus į Tėtušio Monzano miegamąjį, uždariau duris ir užrėmiau jas nugara. Mane apėmė apmaudas ir didybės pojūtis. Dabar aš pamačiau, ko vertas ledas Nr. 9. Lig tol daugel kartų jį sapnavau.

Nekilo abejonių, kad ledą Nr. 9 Tėtušiui davė Frankas. O jeigu Frankas galėjo dalyti šią medžiagą, vadinasi, Andžela su Niutu taip pat galėjo.

Taigi ėmiau visus tris koneveikti, ragindamas prisiimti kaltę už klaikų nusikaltėlišką elgesį. Pasakiau, girdi, jų dainelė sudainuota - aš viską žinąs apie ledą Nr. 9. Bandžiau gąsdinti juos, kad ledas Nr. 9 galįs pražudyti visą gyvybę Žemėje. Kalbėjau taip įtaigiai, kad jiems nė nekilo mintis paklausti, iš kur aš sužinojau apie tą ledą Nr. 9.

– Pasigrožėkite! – paraginau.

Pasak Bokonono, „Dievas kaip gyvas nėra parašęs geros pjesės." Bet šįsyk scenai Tėtušio kambaryje bent jau nestigo vaizdingos butaforijos ir intrigos, be to, mano įžanginė kalba pasisekė.

Deja, visą tą didingą sceną sugadino pirmasis vieno iš Hionikerių atsakymas.

Mažasis Niutas susivėmė.

108. FRANKAS SAKO MUMS, KĄ REIKIA DARYTI

Tuomet mes visi ko nesusivėmėme.

Niutas tikrai padarė tai, ko reikalavo situacija.

– Visiškai jums pritariu, – pasakiau Niutui ir drėbiau Andželai su Franku: – Dabar, kai Niuto nuomonę jau žinome, norėčiau išgirsti, ką judu galite pasakyti.

– Ek, – susigūžusi žagtelėjo Andžela, balta kaip drobė.

– Ir jūsų nuomonė tokia pat? – paklausiau Franko. – „Ek?“ Jūs tai sakote?

Frankas buvo prašiepęs kietai sukąstus dantis, pro kuriuos tankiai švilpčiodamas kvėpavo.

– Kaip tas šuo, – suniurnėjo mažasis Niutas, žvelgdamas į fon Kionigsvaldą, tysantį ant grindų.

– Koks šuo?

Niutas sukuždėjo atsakydamas – beveik be garso. Bet šio kambario akmens sienoms akustika buvo tokia puiki, kad mes išgirdome tą jo kuždesį taip aiškiai kaip krištolo varpelio skambtelėjimą.

– Per Kūčias, kai mirė tėvas.

Niutas kalbėjo su savim, nes kai paklausiau, kas nutiko tam šuniui tą vakarą, kai mirė jo tėvas, jis pažvelgė į mane taip, tarsi būčiau įsibrovęs į jo sapną. Jame aš buvau pašalinis.

O štai jo brolis ir sesuo tame sapne tiko. Tad šitame savo košmare jis kreipėsi į savo brolį:

– Tu jam davei jį. Taip ir gavai tą prašmatnią tarnybą? – paklausė jis Franko su nuostaba. – Ką tu jam pasakei – turįs šį tą geriau už vandenilinę bombą?

Frankas nuleido jo klausimą negirdomis. Jis įdėmiai dairėsi po kambarį, viską mintyse fiksuodamas. Jo žandikauliai atsileido, dantys ėmė tankiai barškėti, ir sulig kiekvienu jų barkštelėjimu jis sumirksėdavo. Jo veidas ėmė atgauti spalvą.

– Klausykit, – pasakė jis, – mes turim sutvarkyti šitą jovalą.

109. FRANKAS GINASI

– Generole, – pasakiau Frankui, – turbūt retas generolas majoras taip įtikinamai yra pasisakęs šiais metais. Būdamas mano patarėjas technikos klausimais, kaip jūs patartumėte „sutvarkyti šį jovalą", kaip jūs taip vykusiai pasakėte?

Frankas atsakė man tiesmukiškai: spragtelėdamas pirštais. Mačiau, kad jis atsiriboja nuo šio jovalo priežasčių, su augančiu pasididžiavimu ir energija priskirdamas save prie pasaulio gelbėtojų, vaduotojų ir tvarkdarių.

– Šluotų, samtelių šiukšlėms, lituoklį, viryklę, kibirų, – įsakinėjo jis, be perstojo spragsėdamas pirštais.

– Jūs siūlote apsvilinti lavonus lituokliu? – paklausiau.

Mintys apie techninius dalykus suteikė Frankui tiek energijos, kad jis bemaž šoko stepą į taktą savo pirštų spragsėjimui.

– Tuos stambesnius gabalus sušluosime nuo grindų ir išlydysime ant viryklės. Paskui lituokliu perbrauksime visas grindis iki menkiausio lopinėlio – jei kartais užsiliktų koks mikroskopinis kristalas. Lavonus – ir lovą – mes... – jam teko mažumą susimąstyti.

– Laidotuvių laužas! – sušuko jis velniškai patenkintas savimi. – Įsakysiu sukrauti šalia kablio didžiulį didžiulį laidotuvių laužą, o paskui liepsime įmesti į jį lavonus ir lovą.

Jis buvo beišeinąs įsakyti tarnams krauti laužo ir atnešti tai, ko reikėjo kambariui sutvarkyti.

Andžela jį sulaikė.

– Kaip tu galėjai?! – užsipuolė jinai.

Frankas blausiai jai šyptelėjo.

– Viskas bus gerai.

– Kaip tu galėjai duoti jo tokiam žmogui kaip Tėtušis Monzanas? – neatlyžo sesuo.

– Pirmiausiai sutvarkykime šį jovalą, pasikalbėti galėsime vėliau.

Andžela laikė jį už rankų, neketindama paleisti.

– Kaip tu galėjai?! – papurtė ji brolį.

Frankas išsivadavo iš sesers gniaužtų. Vangi jo šypsena pranyko, ir akimirką jis pasidarė šlykščiai sarkastiškas, kai, sutelkęs visą savo panieką, iškošė jai:

– Aš nusipirkau pareigas, lygiai kaip tu nusipirkai mergišių vyrą, lygiai kaip Niutas nusipirko sau savaitę Kodo kyšulyje su lilipute ruse!

Jo lūpose vėl pasirodė ta blausi šypsena.

Frankas išėjo ir trenkė durimis.

110. „KETURIOLIKTOJI KNYGA“

„Kartais pul-pa, – aiškina mums Bokononas, – būna tokia stipri, kad atima žmogui žadą.“ Vienoje „Bokonono knygų“ vietoje autorius žodį „pul-pa“ verčia kaip „šūdaudrė“, kitoje – kaip „Dievo rūstybė“.

Iš to, ką prieš trenkdamas durimis pasakė Frankas, supratau, kad ledo Nr. 9 turėjo ne vien San Lorenso Respublika ir trys Hionikeriai. Tikriausiai jo taip pat turėjo Jungtinės Amerikos Valstijos ir Sovietų Sąjunga. JAV įsigijo jo per Andželos vyrą, kurio gamyklą Indianapolyje saugojo elektros tvora ir vokiečių aviganiai, pasiruošę perkrimsti gerklę kiekvienam nekviestam svečiui. O Sovietų Rusija įsigijo jo per Niuto mažylę Zinką, tą žavingą Ukrainos baleto trolį.

Man atėmė žadą.

Nulenkiau galvą ir užsimerkiau laukdamas, kada grįš Frankas su tais paprastais įnagiais, reikalingais sutvarkyti vienam miegamajam – vieninteliam iš viso pasaulio miegamųjų, užterštų ledu Nr. 9.

Lyg pro rūką išgirdau Andželą kažką man sakant. Ji nesiteisino. Ji teisino mažąjį Niutą.

– Niutas tai jo nedavė. Jinai pati pavogė.

Manęs jos atsakymas visai nesudomino.

„Ko gali viltis žmonija, – pamaniau, – kai esama tokių žmonių, kaip Feliksas Hionikeris, kurie dalija tokius žaisliukus, kaip ledas

Nr. 9, tokiems trumparegiams vaikams, kokie yra beveik visi suaugę vyrai ir moterys?“

Ir aš prisiminiau „Keturioliktąją Bokonono knygą“, kurią išvakarėse perskaičiau visą iki galo. Toji knyga vadinasi: „Ko gali pageidauti žmonijai mąstantis žmogus, turint galvoje pastarojo milijono metų patirtį?“

„Keturioliktajai knygai“ perskaityti daug laiko nereikia. Ją sudaro vienas žodis ir taškas.

Štai kas joje parašyta:

„Nieko.“

111. PERTRAUKĖLĖ

Frankas grįžo nešinas šluotomis ir samteliais šiukšlėms, lituokliu, žibaline virykle, paprastu mielu kibiru ir guminėmis pirštinėmis.

Apsimovėme pirštines, kad nesusiteptume rankų ledu Nr. 9. Frankas ant dangiškosios Monos ksilofono pastatė žibalinę viryklę ir užkaitė tą mielą paprastą kibirą.

O mes surinkome stambesnius ledo Nr. 9 gabalus nuo grindų, sumetėme juos į tą paprastą kibirą ir ištirpdėme. Jie virto mielu paprastu tikru vandeniu.

Mudu su Andžela šlavėme grindis, Niutas tikrino, ar nepalikome ledo Nr. 9 po baldais, o Frankas mums iš paskos valė viską lituoklio liepsna.

Mus apėmė ramybė, kurią jaučia valytoja ar kiemsargis, kai be jokios minties galvoje vėlų vakarą kuopiasi. Visas pasaulis buvo apšnerkštas, o mes bent jau švarinomės savo kamputyje. Nė pats nepajutau, kaip kviesdamas pasišnekučiuoti, paprašiau Niuto, Andželos ir Franko papasakoti apie tas Kūčias, per kurias mirė tėvas, ir apie tą šunį.

Vaikiškai įsitikinę, kad apsišvarindami viską atitaisys, Hionikeriai man papasakojo tą istoriją.

O buvo ji štai kokia:

Per tas lemtingas Kūčias Andžela nuėjo į kaimą lempučių eglutei, o Niutas su Franku – pasivaikščioti po apsnigtą paplūdimį, kur

nebuvo nė gyvos dvasios. Broliai susitiko juodą Labradoro veislės šunį, draugišką kaip ir visi jo giminaičiai. Šuo nusekė paskui Franką ir mažąjį Niutą į namus.

Kol vaikai buvo išėję, Feliksas Hionikeris mirė – mirė, sėdėdamas ant savo balto pinto krėslo, atgręžto į jūrą. Visą dieną senukas erzino vaikus užuominomis apie ledą Nr. 9 – rodė jiems buteliuką, ant kurio etiketės nupiešė kaukolę su sukryžiuotais kaulais, užrašęs: „Atsargiai! Ledas Nr. 9! Laikyti sausoje vietoje!"

Ištisą dieną senukas kibo prie vaikų, žvaliai klausinėdamas: „Nagi pasukite mažumėlę smegenis. Sakiau: jo lydymosi temperatūra – 40 laipsnių Celsijaus, o susideda jis – vien iš vandenilio ir deguonies. Koks gali būti paaiškinimas? Truputėlį pagalvokite! Nebijokite pasukti smegeninės – ji neplyš!"

– Jis visuomet liepdavo mums pasukti smegenis, – prisiminė tuos senus laikus Frankas.

– Aš lioviausi sukusi galvą, kai man buvo nė nebežinau kiek metų, – prisipažino Andžela, pasirėmusi šluotkočiu. – Aš net negalėjau pakęsti, kai jis kalbėdavo apie mokslo dalykus. Aš tik pritariamai linksėdavau, apsimesdama sukanti savo smegenis, bet apie mokslo dalykus galvojant jos, vargšelės, įsitempdavo ne daugiau negu senas korsetas.

Matyt, prieš atsisėsdamas ant savo pinto krėslo ir numirdamas, senukas žaidė su vandeniu ir ledu Nr. 9, pilstydamas į puodus bei prikaistuvius virtuvėje, kur prilaistė daug balų. Jis tikriausiai vertė vandenį ledu Nr. 9, ir atvirkščiai, nes visi iki vieno puodai ir prikaistuviai buvo ištraukti ir išdėlioti ant stalų ir spintelių. Termometras irgi buvo ištrauktas: matyt, senukas matavo temperatūrą.

Senukas ketino tik valandžiukę atsipūsti ant savo krėslo, nes virtuvėje paliko baisiausią netvarką. Nesutvarkė jis ir prikaistuvio, kurį

paliko pilną ledo Nr. 9. Jis aiškiai ketino jį ištirpdyti, sumažindamas tos melsvos medžiagos atsargas pasaulyje iki žiupsnelio, kuris vėl tilptų buteliuke, – po nedidelės pertraukėlės.

Bet, kaip mus moko Bokononas, „Kiekvienas žmogus gali paprašyti pertraukėlės, bet nė vienas negali pasakyti, kiek ji truks."

112. NIUTO MOTINOS RANKINUKAS

– Vos tik įėjusi turėjau suprasti, kad jis negyvas, – pasakojo Andžela, vėl pasiremdama ant šluotkočio. – Iš to pinto krėslo neskli-do nė garso, nors jisai visuomet girgždėdavo beveik žmogaus balsu, kai tėvas ant jo sėdėdavo – netgi kuomet miegodavo.

Tačiau Andžela nusprendė, kad tėtis miega, ir toliau puošė eglutę.

Tuo metu parėjo Niutas ir Frankas su tuo Labradoro veislės šu-nim. Broliai nuėjo į virtuvę paieškoti ko nors ėdamo šuniui ir pa-matė senuko prilaistytas balas.

Niutas paėmė pašluostę, išvalė balą ant grindų ir šveitė ją ant spintutės.

Taip jau nutiko, kad toji permirkusi pašluostė pataikė į prikais-tuvį su ledu Nr. 9.

Frankas pamanė, kad prikaistuvyje kažkoks glajus, tad atkišo jį Niutui, rodydamas, ką šis pridarė neatsargiai nutrenkęs pašluostę.

Niutas atplėšė pašluostę ir pamatė, kad ji kažkokia keistai vingri, tarsi būtų iš tankaus auksinio tinklelio.

– Sakau „auksinio tinklelio“, – Tėtušio miegamajame aiškino ma-žasis Niutas, – kadangi jinai iškart man priminė mamos rankinu-ką – jį palytėjęs patirdavai tokį pat pojūtį.

Andžela sentimentaliai paaiškino, kad mažas būdamas, Niutas be galo brangino auksinį motinos rankinuką. Supratau, kad tai buvo mažytis rankinukas prie vakarinės suknios.

– Joks kitas paliestas daiktas nesukeldavo tokio keisto pojūčio, – aiškino Niutas, stengdamasis suprasti, kodėl kadaise taip mėgo tą rankinuką. – Įdomu, koks likimas jį ištiko?

– Man įdomu, koks likimas ištiko daug ką, – tarė Andžela. Jos klausimas aidu nusirito į praeitį – graudus, pasimetęs.

Na, bent jau pašluostei, kuri palytėta atrodė panaši į rankinuką, nutiko tai, kad Niutas ištiesė ją šuniui, ir šis ją palaižė. Šuo bemat sustingo.

Niutas nuėjo papasakoti tėčiui apie sustingusį šunį ir pamatė, kad tėvas taip pat sustingęs.

113. ISTORIJA

Pagaliau baigėme tvarkyti Tėtušio kambarį.

Bet lavonus dar reikėjo išnešti ant laidotuvių laužo. Nutarėme, kad tai padaryti reikia pompastiškai, pasibaigus iškilmėms šimto demokratijos aukų garbei.

Paskiausiai pastatėme fon Kionigsvaldą ant kojų, norėdami nukenksminti tą vietą, kurioje jis gulėjo, o po to stačią paslėpėme jį Tėtušio drabužių spintoje.

Gerai nežinau, kodėl jį paslėpėme. Ko gero, tam, kad liktų mažiau to gyvo paveikslo dekoracijų.

Priėjęs prie paties nusikaltimo smulkmenų, Niutas, Andžela ir Frankas įstrigo ties ta vieta, kai jie per Kūčias dalijosi pasaulines ledo Nr. 9 atsargas. Hionikeriai negalėjo prisiminti, kad kuris nors būtų ką nors pasakęs pasiteisindamas, kodėl pasisavina ledą Nr. 9. Jie šnekėjo apie tos medžiagos ypatybes, prisiminė, kaip tėvas sugalvodavo visokių klausimų, kad jie „pasuktų smegenis", bet apie dorovinius aspektus neužsiminė.

– Kas padalijo ledą? – paklausiau aš.

Trys Hionikeriai taip rūpestingai ištrynė iš atminties tą nutikimą, kad mano paprašyti negalėjo prisiminti net šios esminės smulkmenos.

– Ne Niutas, – pagaliau atsakė Andžela. – Aš tuo neabejoju.

– Arba aš, ar tu, – įtemptai mąstydamas, balsu svarstė Frankas.

– Tu nuėmei nuo virtuvės lentynos tris stiklainius, – prisiminė Andžela. – Tik kitą dieną mes įsigijome tris termosiukus.

– Teisingai, – pritarė Frankas. – Paskui tu paėmei kirtikliuką ledui ir suskaldei ledą Nr. 9 tame prikaistuvyje.

– Teisingai, – atsakė Andžela, – aš suskaldžiau. O paskui kažkuris iš mūsų atnešė iš miegamojo pincetą.

Niutas pakėlė savo rankytę.

– Aš atnešiau.

Andžela su Franku apstulbo prisiminę, kaip nuovokiai pasielgė mažasis Niutas.

– Tai aš išdėliojau ledo gabalėlius į termosus, – aiškiai didžiuodamasis prisiminė Niutas.

– O kur jūs padėjote šunį? – neryžtingai paklausiau.

– Įkišome į krosnį, – atsakė man Frankas. – Kitos išeities neturėjome.

„Istorija! – rašo Bokononas. – Skaitai ir verki!“

114. KAI PAJUTAU KULKĄ PERVERIANT MAN ŠIRDĮ

Taigi dar sykį užlipau įvijais laiptais į savo bokštą, dar sykį nusigavau į aukščiausią savo pilies kuorą ir dar sykį nužvelgiau savo svečius, savo tarnus, savo uolą ir savo drungną jūrą.

Hionikeriai buvo greta. Mes užrakinome Tėtušio miegamojo duris ir paskleidėme tarp namiškių girdą, esą Monzanas jaučiasi kur kas geriau.

Kareiviai šalia kablio jau krovė laidotuvių laužą, nežinodami, kam jis skirtas.

Toji diena buvo kupina paslapčių.

Kruta, kruta, kruta.

Nutariau, kad galima pradėti iškilmes, tad liepiau Frankui pasiūlyti ambasadoriui Horlikui Mintonui pasakyti kalbą.

JAV pasiuntinys priėjo prie bokštelio jūros pusėje, nešinas vainiku, lig šiol neišimtu iš dėklo, ir pasakė nuostabią kalbą šimto demokratijos aukų garbei. Jis pašlovino žuvusiuosius, jų tėvynę ir gyvenimą, kuris jiems baigėsi, žodžius „šimtas demokratijos aukų" pasakydamas vietine tarme. Tie žodžiai iš jo lūpų nuskambėjo sklandžiai ir grakščiai.

Likusi kalbos dalis buvo angliškai. Mintonas buvo ją susirašęs – tikriausiai įmantriais, pompastiškais žodžiais, bet, pamatęs,

kad reikės kalbėti saujelei žmonių, kurių dauguma – jo tautiečiai, jis įsikišo tą oficialią kalbą į kišenę.

Vėjelis nuo jūros kedeno retėjančius jo plaukus.

– Aš pasielgsiu, kaip visiškai nepridera ambasadoriui, – pareiškė jis. – Aš papasakosiu jums tai, ką iš tikrųjų jaučiu.

Gal Mintonas persiuostė acetono, o gal nujautė, kas nutiks visiems, išskyrus mane. Šiaip aš taip, jis pasakė nepaprastai bokononišką kalbą.

– Mes susirinkome čia, draugai, – kalbėjo jis, – pagerbti sanžtą daimo-prin-cijos foi-kų, mirusių vaikų, nebegyvų, žuvusių kare. Tokiomis dienomis įprasta vadinti tokius prarastus vaikus vyrais. Negaliu vadinti jų vyrais dėl tos paprastos priežasties, kad tame pačiame kare, kuriame žuvo san-tas daimo-prin-cijos foi-kų, padėjo galvą ir mano sūnus.

Mano siela įsako: gedėk ne vyro, o vaiko.

Nesakau, kad vaikai per karą miršta kitaip nei vyrai, jei jiems lemta žūti. Amžinai jų garbei ir amžinai mūsų gėdai jie išties miršta kaip vyrai, todėl mes šitaip vyriškai ir pažymime tautines šventes.

Vis dėlto jie yra nužudyti vaikai.

Tad aš siūlau: jeigu ketiname nuoširdžiai pagerbti šimtą vaikų, kurių neteko San Lorensas, geriausiai tiktų šią dieną paskirti paniekai tam, kas juos pražudė – žmonijos kvailumui ir sugedimui.

Ko gero, prisimindami karus, mes turėtume išsirengti ir, išsidažę mėlynai, repečkoti keturiomis, kriuksėdami kaip kiaulės. Tai tikrai labiau priderėtų negu kilnios kalbos bei vėliavų ar gerai suteptų patrankų demonstravimas.

Nenoriu sumenkinti to gražaus karinio parado, kurį netrukus pamatysime – o jis tikrai bus jaudinantis... – pasiuntinys pažvelgė mums visiems į akis, o paskui kalbėjo toliau, nuvijęs į šalį

kažkokią atėjusią į galvą mintį. – Jaudinantys paradai, sakyčiau, – puikus dalykas.

Mums teko įtempti ausis, kad išgirstume, ką Mintonas pasakė paskiau.

– Bet jeigu ši diena išties skirta šimtui kare nužudytų vaikų pagerbti, ar dera per ją rengti jaudinančius paradus? Atsakymas – taip, bet su viena išlyga: mes, švenčiantieji, privalome sąmoningai ir nenuilstamai stengtis, kad mes ir visa žmonija taptume mažiau kvaili ir ne tokie sugedę.

Ambasadorius atšovė dėklo užraktus.

– Matot, ką aš atsinešiau? – paklausė jis mūsų ir, atidaręs dėklą su ryškiai raudonu pamušalu, parodė mums auksinį vainiką – vielinį karkasą, apipintą lauro lapais, apipurkštais dažais radiatoriams. Per visą vainiko ilgį ėjo šilkinis kreminis kaspinas su užrašu „PRO PATRIA“.

Tuomet Mintonas perskaitė eilėraštį iš Edgaro Ly Masterso „Spūn Riverio antologijos“, eilėraštį, kurio tikriausiai nesuprato atėję į iškilmes sanlorensiečiai – taip pat H. Lou Krosbis ir jo Heizelė bei Andžela su Franku.

Buvau pirmasis Mišeneri Ridž mūšio vaisius.
Kai pajutau kulką perveriant man širdį,
Pasigailėjau: užuot pasilikęs namuos ir sėdęs į kalėjimą
Už tai, kad vogiau kiaules iš Kerlo Trenario,
Pabėgau ir užsirašiau į armiją.
Tūkstantį kartų geriau tupėt už grotų,
Negu gulėt po šita sparnuota marmurine figūra
Ir po šituo granito pjedestalu
Su užrašu: „Pro Patria“.
Beje, ką reiškia šie žodžiai?

– Beje, ką jie reiškia? – pakartojo ambasadorius Horlikas Mintonas. – Jie reiškia: „Už tėvynę“.

Už bet kokią šalį, – sumurmėjo jis.

Vainikas, kurį atsinešiau, – vienos šalies piliečių dovana kitos šalies piliečiams. Nesvarbu, kokios tai šalys. Galvokime apie jų piliečius...

Ir vaikus, nužudytus per karą...

Ir apie kokią nors šalį.

Galvokime apie taiką.

Galvokime apie brolišką meilę.

Galvokime apie skalsą.

Galvokime apie tai, koks rojus būtų mūsų žemėje, jei visi žmonės būtų geri ir protingi.

Kad ir kokie kvaili ir nedori žmonės – ši diena yra nuostabi, – tarė ambasadorius Horlikas Mintonas. – Aš, kaip žmogus ir taiką mylinčios Jungtinių Amerikos Valstijų liaudies atstovas, visa širdimi gailiuosi santo daimo-prin-cijos foi-kų, nes šią nuostabią dieną jų nėra tarp gyvųjų.

Ir Mintonas paleido vainiką sklęsti nuo kuoro.

Ore pasigirdo burzgesys. Artinosi šeši San Lorenso ginkluotųjų oro pajėgų lėktuvai, čiuoždami drungnos mano jūros paviršiumi. Jie ketino sušaudyti kartonines figūras tų, kuriuos H. Lou Krosbis pavadino „beveik visais visų laikų laisvės priešais“.

115. TAIP JAU NUTIKO

Mes priėjome prie kuoro, žvelgiančio į jūros pusę, pasižiūrėti oro parado. Lėktuvai atrodė ne didesni už pipirų grūdelius. Pastebėjome juos tik todėl, kad – taip jau nutiko – paskui vieną jų vilkosi dūmų kamuolys.

Mes pamanėme, kad tie dūmai numatyti iškilmių scenarijuje.

Aš stovėjau greta H. Lou Krosbio, kuris, taip jau nutiko, valgė albatrosą, užgerdamas vietiniu romu. Pro lūpas, žvilgančias nuo albatroso riebalų, jis iškvėpė klijų lėktuvų modeliams kvapą, ir į jį bežiūrint, mane vėl apėmė šleikštulys.

Vienas nuėjau prie kuoro, atgręžto į salos pusę, godžiai traukdamas į krūtinę orą. Nuo visų susirinkusiųjų mane skyrė dvidešimties metrų pločio akmens grindinys.

Pamačiau, kad lėktuvai praskris žemai, palei pilies pamatus ir kad reginio nepamatysiu, bet šleikštulys nustelbė smalsumą. Atsigręžiau į tą pusę, iš kurios jie riaumodami artinosi. Pradėjus kalenti jų kulkosvaidžiams, vienas iš lėktuvų, tas, iš kurio rūko dūmai, staiga liepsnos apimtas apsisuko pilvu į viršų.

Paskui jis vėl pranyko man iš akių ir tuoj pat rėžėsi į uolą, ant kurios stovėjo pilis. Lėktuvo gabentos bombos ir jo kuro bakai sprogo.

Sveikieji lėktuvai nuskrido tolyn, ir netrukus jų motorų gausmas buvo ne garsesnis už uodo zvimbimą.

Tuomet pasigirdo griūvančių uolų trenksmas, ir vienas didelis Tėtušio pilies bokštas, netekęs atramos, nubildėjo į jūrą.

Žmonės, stovintys ant kuoro jūros pusėje, apstulbę žvelgė į ertmę, kur ką tik dunksojo bokštas. Po kurio laiko išgirdau, kaip uolos vienur didesniais, kitur mažesniais gabalais ima ristis žemyn, pasišnekėdamos garsais, panašiais į orkestro skambėjimą.

Tas jų pašnekesys vyko labai greitai, ir netrukus į jį įsiterpė nauji garsai: pilies sijos skundėsi neišlaikančios savo naštos.

Tuomet bokštą it žaibas perskrodė plyšys, atsivėręs už trejeto metrų nuo mėšlungio sutrauktų mano padų.

Plyšys atskyrė mane nuo mano gentainių.

Pilis ėmė dejuoti ir balsu verkti.

Žmonės suvokė, koks pavojus jiems iškilo: netrukus kartu su tonomis akmenų jie pasistūmės į šoną, o paskui nugarmės žemyn. Nors plyšys tebuvo pėdos pločio, jie striksėjo per jį milžiniškais šuoliais.

Tik savimi pasitikinti mano Mona įveikė šį plyšį jokių ypatingų pastangų nepareikalavusiu žingsneliu.

Plyšys girgždėdamas užsivėrė, bet išsyk šnairuodamas prasižiojo plačiau. Tuose pasvirusiuose mirtinuose spąstuose vis dar buvo H. Lou Krosbis su savo Heizele ir ambasadorius Horlikas Mintonas su savo Klere.

Mes su Filipu Kasliu ir Franku ištiesėme rankas virš tos prarajos ir padėjome Krosbiams nusigauti į mūsų pusę, kur pavojus negrėsė, o paskui atkišome rankas Mintonams, maldaudami pereiti pas mus.

Jie lipšniai žvelgė į mus. Aš galiu tik spėti, kokios mintys sukosi jų galvose. Manau, kad juodu mąstė, jog svarbiausia – išlikti oriems ir nepasiduoti emocijoms.

Jie manė, kad jiems nepritinka pulti į paniką. Nemanau, kad jie manė, jog jiems pritinka žudytis, bet gražios manieros juos pražudė,

nes pasmerktasis pilies pusmėnulis dabar atitolo nuo mūsų lyg atsišvartavęs okeaninis laineris.

Matyt, į šią kelionę išsirengusiems Mintonams irgi kilo mintis apie kruizą, nes jie pamojo mums – vangiai, bet draugiškai.

Juodu susikibo rankomis.

Atsigręžė į jūrą.

Jie nutolo nuo mūsų, o paskui nudardėjo žemyn su ta visa pasiglemžiančia griūtimi ir pranyko!

116. DIBYSIS „BUM“

Dantyti užmaršties nasrai dabar buvo už pusės sprindžio nuo mėšlungio sutrauktų mano padų. Pažvelgiau žemyn. Mano drungna jūra prarijo viską. Tingi dulkių skraistė – vienintelis pėdsakas viso, kas nugarmėjo, – sklido jūros link.

Pilis, netekusi savo masyvios į jūrą žvelgusios kaukės, išsišiepė šiaurei it raupsuotasis atsikišusiais, į visas puses styrančiais dantimis. Tie dantys buvo supleišėję sijų galai. Man po kojomis atsivėrė didžiulė menė, o jos grindys netikėtai šovė į erdvę tarsi tramplinas, nuo kurio sportininkai šoka į vandenį.

Mintyse pamačiau, kaip nušoku ant to bokšto, atsispiriu ir kvapą gniaužiančia „kregždute“, sudėjęs rankas ant krūtinės, neriu žemyn į tą kraujo šiltumo amžinybę, neištėkšdamas nė menkiausio purslelio.

Iš šio akimirką trukusio sapno mane pažadino virš galvos purptelėjusio paukščio klyksmas. Atrodė, tarsi jis klaustų manęs, kas nutiko – „Pu-ti-vyt?“

Mes visi pažvelgėme į paukštį, paskui vienas į kitą.

Išsigandę atsitraukėme nuo prasivėrusios prarajos. Kai nulipau nuo akmens, kuris mane laikė, jis ėmė siūbuoti, visas klebantis lyg sūpuoklės, ir pavirto į priekį.

Akmuo nudardėjo ant to šuolių bokšto, paversdamas jį lataku, kuriuo nušliuožė visos dekoracijos, dar likusios toje menėje.

Pirmiausia nulėkė ksilofonas, striksėdamas ant savo mažyčių ratukų. Paskui prie guolio stovėjęs stalelis, pamišėliškai rungtyniaudamas su šuoliuojančiu lituokliu. Stengdamosi neatsilikti pasipylė kėdės.

Ir kažkur toje menėje po mūsų kojomis itin nenoriai ėmė judėti kažkoks daiktas.

Jis atšliuožė iki latako, ir pagaliau mes išvydome auksines lenktas lentas – tai buvo nosis valties, kurioje gulėjo negyvas Tėtušis.

Valtis nušliuožė iki latako galo, jos nosis nusviro ir vartydamasi ore ji nukrito žemyn.

Išsviestas iš valties, Tėtušis nukrito atskirai.

Užsimerkiau.

Pasigirdo garsas, tarsi kažkas būtų atsargiai užvėręs vartus, dydžio sulig dangumi, tarsi kažkas būtų tyliai užvėręs didžiąsias duris į dangų – didelis „bum“.

Atsimerkiau. Visa jūra buvo virtusi ledu Nr. 9.

Rasota žalioji žemė buvo virtusi melsvu perlu.

Dangus aptemo. Saulė Borazizė pavirto šleikščiu geltonu kamuoliu, mažyčiu, šiurpiu.

Danguje knibždėjo kirminai. Tai siautė viesulai.

117. PRIEGLOBSTIS

Pakėliau akis į dangų, kur ką tik skrido paukštis. Tiesiai virš galvos kabojo milžiniškas kirminas violetiniais nasrais, zvimbdamas it bičių spiečius. Kirminas siūbavo į šalis ir, skleisdamas nepadorius garsus žarnose, traukė į save orą.

Mes, žmonės, išsiskirstėme, pabėgome nuo sudaužytų kuorų ir paknopstomis pasileidome žemyn laiptais iš salos pusės.

Tylomis, tik H. Lou Krosbis ir jo Heizelė šaukė: „Amerikiečiai! Amerikiečiai!“, tartum viesulams rūpėjo, iš kokių grandfalionų jų aukos.

Krosbių aš nemačiau – jie nulipo kitais laiptais. Prislopintus jų šauksmus, bėgančiųjų šnopavimą ir žingsnius girdėjau iš kito pilies koridoriaus galo. Mane lydėjo vien tik mano dangiškoji Mona, be garso sekanti iš paskos.

Kai suabejojau, kur bėgti, ji šmurkštelėjo į priekį ir atidarė duris į Tėtušio apartamentų priemenę, iš kurios liko vien grindys – sienos ir lubos buvo dingusios. Grindų viduryje dangčiu buvo uždengtas liukas į požeminį kalėjimą. Kirmėlėms knibždant danguje, mirksinčioje violetinėje šviesoje, sklindančioje iš mus praryti nusiteikusių viesulų nasrų, nukėliau liuko dangtį.

Požeminio kalėjimo stemplėje buvo įtaisyti geležiniai laipteliai. Įlindau į liuką, grąžinau dangtį į vietą, ir mudu su Mona ėmėme leistis žemyn.

Laiptų apačioje aptikome valstybinę paslaptį. Tėtušio Monzano nurodymu čia buvo įrengta jauki slėptuvė su vėdinimo anga ir ventiliatoriumi, varomu stacionariai pritvirtintu dviračiu. Sienos įduboje stovėjo bakas su vandeniu. Vanduo buvo gėlas ir šlapias – dar neužterštas ledu Nr. 9. Be to, slėptuvėje buvo biologinis tualetas, trumpųjų bangų imtuvas, „Sears, Roebuck“ prekių katalogas, dėžės su gardumynais, gėrimais ir žvakėmis bei įrišti dvidešimties pastarųjų metų Nacionalinės geografų draugijos žurnalai.

Be to, „Bokonono knygų“ komplektas.

Ir dvi vienodos lovos.

Uždegiau žvakę. Atidariau skardinę tirštos amerikietiškos vištienos sriubos ir užkaičiau ją ant žibalinės krosnelės. Pripyliau du stiklus romo, pagaminto Virdžinijos salose.

Mona atsisėdo ant vienos lovos, aš – ant kitos.

– Pasakysiu tai, ką ne vienas vyras jau tikriausiai yra sakęs moteriai, – pranešiau aš jai. – Tik nemanau, kad tie žodžiai kada nors yra turėję tokią gilią prasmę kaip dabar.

– Ką gi?

– Štai mūsų namai, – pasakiau, išskėtęs rankas.

118. GELEŽINĖ MERGELĖ IR POŽEMINIS KALĖJIMAS

Šeštoji „Bokonono knygų“ dalis skirta skausmui, ypač kaip žmonės kankina vieni kitus. „Jeigu kada nors mane nubaus mirtimi, pakabinę ant kablio, – įspėja mus Bokononas, – žinokite, kad aš elgsiuosi labai žmogiškai.“

Paskui jis aprašo, kaip žmonėms išsukinėdavo sąnarius, pakabinę ant virvės už surištų už nugaros rankų, kaip uždarydavo į geležinę mergelę arba supūdydavo požeminiame kalėjime.

Nori nenori – vis tiek ašarosi,
Bet tik požemio kalėjime
Prieš mirtį gerai pagalvosi.

Taip buvo ir mudviejų su Mona uolinėse įsčiose. Mes bent jau galėjome galvoti. Be kita ko, galvojau apie tai, kad žemiškos gėrybės, laikomos šiame požemio kalėjime, menkai teslepia tą faktą, kad esi įkištas į belangį požemio kalėjimą.

Pirmąją parą požemyje viesulai daugelį kartų per valandą barškindavo liuko dangtį mums virš galvų, ir kaskart slėgis mūsų landoje staiga krisdavo, ausyse imdavo spengti, o galvose gausti.

Iš radijo sklido vien atmosferinių trukdžių traškesys ir šnypštimas – per visus trumpųjų bangų diapazonus neišgirdau nė vieno

žodžio, nė vieno telegrafisto pyptelėjimo. Jeigu kai kur dar buvo likusių gyvų žmonių, eteryje jie nesiskelbė.

Nesiskelbia ligi šiandien.

Spėjau, kad nutiko štai kas: viesulai, visur taškydami mirtiną ledo Nr. 9 šerkšną, į gabalus sudraskė visa gyva ir negyva, kas buvo virš žemės paviršiaus. Visi gyvi padarai netrukus mirs iš troškulio arba alkio, arba įsiūčio, arba apatijos.

Vėl griebiausi „Bokonono knygų" – mat būdamas per menkai su jomis susipažinęs, tikėjausi kur nors rasti kokios dvasinės paguodos. Nestabtelėjau ties įspėjimu tituliniame „Pirmosios knygos" puslapyje: „Nebūk kvailys! Tuoj pat užversk šią knygą! Joje vien fomos!"

Fomos, žinia, yra melagystės.

Paskui perskaičiau štai ką:

„Iš pradžių Dievas sukūrė žemę ir žvelgė į ją iš savo kosminės vienatvės.

Ir Dievas tarė: „Padarykime iš purvo gyvus sutvėrimus, idant purvas pamatytų, ką Mes padarėme". Ir Dievas sukūrė visus gyvus padarus, kurie dabar juda žemėje, tarp jų ir žmogų. Žmogaus pavidalo purvas atsisėdo, apsidairė ir prabilo. Dievas pasilenkė arčiau jo.

– Kokia viso šito prasmė? – sumirksėjęs mandagiai paklausė žmogus.

– O ką – viskas privalo turėti prasmę? – paklausė Dievas.

– Be abejo, – atsakė žmogus.

– Tuomet palieku tau sugalvoti, kokia viso šito prasmė, – atsakė Dievas ir nuėjo."

Pamaniau, kad tai nesąmonės.

„Be abejo, tai nesąmonės!" – rašo Bokononas.

Tad aš pabandžiau išgauti kur kas gilesnių guodžiančių paslapčių iš savo dangiškosios Monos.

Buku įsimylėjėlio žvilgsniu spoksodamas į ją iš atstumo, skiriančio mūsų lovas, aš sugebėjau įteigti sau, esą už nuostabių jos akių slypi Ievos senumo paslaptys.

Neaprašinėsiu paskui nutikusio šlykštaus epizodo. Pasakysiu tik tiek: per mudviejų glamones aš pats buvau koktus ir man buvo koktu.

Tai merginai dauginimasis visiškai nerūpėjo. Netgi blogiau – ji negalėjo pakęsti net tos minties. Toms grumtynėms dar nesibaigus, jinai nutarė, aš taip pat, kad visą tą keistą užsiėmimą su urzgesiais ir prakaito upeliais, dėl kurio pasaulį išvysta žmonės, sugalvojau aš.

Kai grieždamas dantimis grįžau į savo lovą, pamaniau, kad ji neturi nė menkiausio supratimo, kokia yra glamonių prasmė, tačiau ji tyliai tarė:

– Būtų labai liūdna, jei dabar susilauktume mažyčio kūdikėlio, sutinki?

– Taip, – niūriai pritariau.

– Tai va: mažyčiai kūdikėliai šitaip ir daromi – jei kartais nežinojai.

119. MONA MAN DĖKOJA

„Šiandien aš būsiu Bulgarijos švietimo ministras, – sako mums Bokononas, – rytoj aš būsiu Trojos karalienė Elena." Aišku kaip dieną, ką jis norėjo pasakyti: kiekvienas mūsų privalome būti tuo, kuo esame. Savo požeminiame kalėjime apie tai daugiausia ir mąsčiau – „Bokonono knygų" padedamas.

Bokononas ragino mane dainuoti kartu su juo:

Mes darome, tralialia, darome, tralialia, darome,
Ką mes privalom, purviškai privalom, purviškai privalom;
Purviškai darome, purviškai darome, purviškai darome –
Kol gauname galą, kūnišką galą, kūnišką galą.

Sukūriau melodiją tiems žodžiams ir švilpavau ją panosėje, mindamas pedalus dviračio, kuris suko ventiliatorių, kuris davė mums oro, mielojo oro.

– Žmogus įkvepia deguonį, o iškvepia anglies dvideginį, – sušukau aš Monai.

– Ką?

– Mokslas.

– Aaa.

– Viena iš gyvybės paslapčių, kurią suprasti žmogui prireikė daug metų: vieni gyvūnai kvėpuoja tuo, ką kiti iškvepia, ir atvirkščiai.

– Nežinojau.

– Dabar žinosi.

– Ačiū.

– Prašom.

Kai tiek prisukau, kad oras pas mus pasidarė gaivus ir malonus, užlipau geležiniais laipteliais pasižiūrėti, koks oras viršuje. Kelis kartus per dieną tai darydavau. Tą – ketvirtą – dieną pro siaurutį pakelto liuko dangčio rėželį pamačiau, kad orai mažumą nusistovėjo.

Tik ta pusiausvyra buvo pašėlusiai dinamiška, mat viesulų buvo gausu, kaip ir lig tol – dar ir šiandien jų taip pat gausu. Tačiau jų nasrai nebeurzgė, neberiaumojo, taikydamiesi praryti žemę. Prasižioję į visas puses, jie santūriai pasitraukė į beveik puskilometrio aukštį ir kabojo ten bemaž nekeisdami padėties – galėjai pamanyti, kad San Lorensą saugo viesulus sulaikantis stiklo gaubtas.

Palaukę dar tris paras ir įsitikinę, kad viesulai išties taip nuoširdžiai nuščiuvo, kaip ir atrodė, prisipylėme gertuves vandens iš savo bako ir išėjome į paviršių.

Oras vis dar buvo toks pat sausas, karštas ir mirtinai ramus.

Kartą girdėjau pasiūlymą švelnaus klimato juostoje skirti ne keturis, o šešis metų laikus: vasarą, rudenį, sukibimą, žiemą, atkibimą ir pavasarį. Prisiminiau tai, kai išsitiesęs šalia mūsų liuko, įdėmiai dairiausi įsiklausydamas ir uostydamas orą.

Neužuodžiau jokių kvapų. Niekas nejudėjo. Sulig kiekvienu mano žingsniu melsvame šerkšne pasigirsdavo žvirgždo gurgžtelėjimas, kurį garsiai atkartodavo aidas. Atėjo sukibimo metas – žemė buvo tvirtai surakinta.

Buvo žiema – dabar ir amžinai.

Padėjau savo Monai išlipti iš liuko. Įspėjau, kad nesiliestų prie melsvojo šerkšno ir prie burnos.

– Dar niekad nebuvo taip lengva numirti, – paaiškinau jai. – Tereikia palytėti žemę, paskui lūpas ir tau galas.

Ji papurtė galvą ir atsiduso.

– Labai bloga motina.

– Kas?

– Motina žemė – ji pasidarė prasta motina.

– Auuu! Auuu! – sušukau pilies griuvėsiams. Klaikūs vėjai išrausė kanjonus toje didžiulėje akmenų sangrūdoje. Mudu su Mona ne itin nuoširdžiai ieškojome gyvų likusių – ne itin nuoširdžiai todėl, kad nejutome jokių gyvybės požymių. Nebuvo matyti net kokios žiurkės, kuri triaukštų kokį kąsnelį, judindama žvilgančią nosytę.

Iš žmogaus statinių išliko vien pilies vartų arka. Mudu su Mona priėjome prie jos. Arkos apačioje baltais dažais buvo užrašytas bokononistų „Kalipsas". Raidės buvo tvarkingos, dar šviežios – įrodymas, kad mes ne vieni išlikome tiems viesulams siaučiant.

Štai kaip skambėjo tas „Kalipsas":

Vieną dieną, vieną dieną ateis šio pamišusio pasaulio pabaiga,
Ir Viešpats viską atsiims, ką skolinęs tau kažkada.
Tad jeigu tą liūdnąją dieną mūs Viešpatį keikti norėsi –
Nedvejoki ir keiki! Jis tik šypsos ir tau galvą linksės.

120. TIEMS, KAM GALI RŪPĖTI

Prisiminiau reklamą vaikiškų knygelių rinkiniui „Pažinimo knyga“. Toje reklamoje berniukas ir mergaitė patikliai žvelgė į savo tėtį. „Tėti, – klausė kažkuris, – kodėl dangus žydras?“ Suprask: atsakymą gali rasti „Pažinimo knygoje“.

Jeigu tėtis būtų buvęs šalia, kai mudu su Mona ėjome keliu tolyn nuo pilies, įsikibęs jam į ranką, būčiau apipylęs klausimais:

„Tėti, kodėl visi medžiai sulaužyti? Tėti, kodėl visi paukščiai negyvi? Tėti, kodėl dangus toks nesveikai tamsus ir knibžda kirmėlių? Tėti, kodėl jūra tokia kieta ir nejudanti?“

Man dingtelėjo, kad į šiuos keblius klausimus galiu atsakyti geriau už bet kokį žmogų – jeigu koks dar liko gyvas. Šiaip ar taip, aš žinojau, kokia nelaimė ištiko, kada ir kokiu būdu.

Na ir kas?

Pagalvojau, kur galėtų būti negyvėliai: mudu su Mona nepabūgome nueiti porą kilometrų nuo savo požeminio kalėjimo, bet nepamatėme nė vieno žmogaus lavono.

Gyvieji kur kas menkiau mane domino, gal todėl, kad nuojauta manęs neapgavo: pirmiausia man teks gerokai pagalvoti apie mirusiuosius. Nemačiau dūmų stulpų, kylančių nuo laužų, nors, tiesą sakant, šitų kirmėlių fone juos būtų buvę sunku pamatyti.

Mano akį vis dėlto patraukė vienas dalykas: violetinis vainikas

aplink keistąjį kaištį – Makeibo kalno viršūnės gūbrį. Man atrodė, tarsi jis kviestų mane, ir mane apėmė kvailam filmui tinkantis noras įkopti į tą viršūnę su Mona. Bet kokia būtų prasmė?

Priėjome Makeibo papėdės klostes, ir Mona tarsi be jokio tikslo atitrūko nuo manęs ir užkopė į vieną tokią klostę. Nusekiau jai iš paskos.

Pasivijau ją ant gūbrio viršūnės. Lyg apkerėta ji žvelgė žemyn, į plačią natūralią įdubą. Mona neverkė.

Net keista.

Mat toje įduboje gulėjo tūkstančių tūkstančiai negyvėlių. Ant kiekvieno lūpų žvilgėjo ledo Nr. 9 šerkšnas.

Lavonai nesivoliojo kaip pakliūva, tad buvo aišku, kad tie žmonės susirinko čia toms baisiosioms vėtroms nurimus. O kadangi kiekvienas lavonas buvo įsikišęs pirštą į burną ar laikė jį prie lūpų, supratau, kad visi tie žmonės atkako į šią liūdną vietą ir nusinuodijo ledu Nr. 9.

Tarp suaugusiųjų buvo ir vaikų; dažnas negyvėlių sėdėjo bokomaru poza. Visi buvo atsigręžę veidais į įdubos centrą, tarsi žiūrovai amfiteatre.

Mudu su Mona pažvelgėme ten, į kur buvo nukreipti visų negyvėlių žvilgsniai – į įdubos centrą, apskritą aikštelę, kurioje galbūt neseniai stovėjo koks oratorius.

Nedrąsiai, stengdamiesi neprisiliesti prie tų kokčių statulų, mudu su Mona nusigavome į tą apskritą aikštelę. Joje pamatėme apskritą akmenį, po juo aptikome pieštuku surašytą raštelį:

„Tiems, kam gali rūpėti.

Žmonės aplink jus – bemaž visi, likę gyvi San Lorenso saloje praūžus vėtroms, kurios ėmė siausti po to, kai sustingo jūra. Tie žmonės paėmė į nelaisvę šventuoju apsimetusį žmogų, vardu Bokononas.

Jie atsivedė jį čionai, pastatė centre ir paliepė konkrečiai atsakyti, ką sumanęs Visagalis Viešpats, ir ką jie dabar turi daryti. Tas šarlatanas atsakė, girdi, Dievas, be abejonės, bandęs juos išžudyti, ko gero, todėl, kad jie jam įkyrėję, ir kad jie turį gražiai numirti. Kaip matote, jie taip ir padarė.“

Raštelis buvo pasirašytas Bokonono.

121. PAVĖLUOJU ATSAKYTI

– Koks cinikas! – net prasižiojau iš nuostabos. – Pakėliau akis nuo raštelio ir nužvelgiau lavonų nusėtą įdubą. – Nejaugi jis kur nors čia?

– Nematau, – maloniai atsakė Mona. Ji nebebuvo prislėgta ar pikta, tiesą sakant, atrodė, tarsi ji tramdytųsi nesusijuokusi. – Jis mėgdavo sakyti niekad neklausąs savo paties patarimų, nes žino, kad jie niekam tikę.

– Tegul tik pabando čia nebūti! – pasakiau apmaudžiai. – Tu tik įsivaizduok, koks tulžingas turėjo būti tas, kuris patarė visiems šiems žmonėms nusižudyti!

Dabar Mona nesusilaikė ir nusijuokė. Dar nebuvau girdėjęs jos juokiantis. Jos juokas buvo sodrus ir šiurkštus.

– Tai atrodo tau juokinga?

Ji tingiai iškėlė rankas.

– Viskas taip paprasta, ir tiek. Taip paprastai tokiai daugybei žmonių viskas išsisprendžia.

Ji ėmė vaikštinėti tarp tūkstančių tų suakmenėjusių lavonų, nepaliaudama juoktis. Įkopusi pusę šlaito, ji stabtelėjo ir atsigręžė į mane.

– Jei galėtum, ar grąžintum kam nors iš jų gyvybę? – sušuko ji man. – Greitai atsakyk!

– Uždelsei su atsakymu, – riktelėjo ji žaismingai pusei minutės praėjus ir vis dar kikendama palytėjo pirštu žemę, išsitiesė, prikišo tą pirštą prie lūpų ir numirė.

Ar aš verkiau? Sako, kad taip. H. Lou Krosbis, jo Heizelė ir mažasis Niutas Hionikeris sutiko mane, kai klupinėdamas ėjau keliu. Jie važiavo vieninteliu Bolivaro taksi – vėtros jo pasigailėjo. Jie pasakojo, kad aš verkiau. Heizelė irgi apsiverkė – iš džiaugsmo, kad aš likau gyvas.

Jie prikalbino mane sėsti į taksi.

Heizelė mane apkabino.

– Dabar tu pas savo motušę. Dėl nieko nesijaudink.

Mečiau visas mintis iš galvos. Užsimerkiau ir su giliu idiotišku palengvėjimu atsirėmiau į tą nutukusią, prakaituotą kaimo kvailelę.

122. ŠVEICARŲ ROBINZONŲ ŠEIMA

Jie nusivežė mane į Franklino Hionikerio namus priešais kriioklį, tiksliau sakant, į tai, kas iš jų liko. O išliko vien tik urvas po kriokliu, virtęs kažkuo panašiu į eskimų būstą iš ledo luitų, stūksantį po peršviečiamu melsvu ledo Nr. 9 kupolu.

Šeimyną sudarė Frankas, mažasis Niutas ir Krosbiai. Jie išliko gyvi, pasislėpę kitame rūmų požeminiame kalėjime, kuris buvo kur kas ankštesnis ir nemalonesnis negu mudviejų su Mona. Jie išsikraustė vos tik aprimo vėtros, o mudu su Mona pratūnojome požemyje dar tris dienas.

Taip jau nutiko, kad jie rado stebuklingąjį taksi, laukiantį jų po rūmų vartų arka. Jie dar rado skardinę baltų dažų, tad Frankas išpaišė ant automobilio priekinių durelių baltas žvaigždes, o ant stogo užrašė grandfaliono pavadinimą: JAV.

– Ir palikote dažus po arka, – pasakiau.

– Iš kur jūs žinot? – nustebo Krosbis.

– Kažkas kitas atėjęs užrašė ant jos eilėraštį.

Nepuoliau klausinėti, kaip žuvo Andžela Hioniker-Koners bei Filipas ir Džiulianas Kasliai, nes būtų tekę papasakoti apie Moną, o tam aš dar nebuvau pasirengęs.

Nenorėjau kalbėti apie Monos mirtį dar ir dėl tos priežasties, kad važiuojant taksi Krosbiai ir mažasis Niutas atrodė neapsakomai linksmi, o tomis aplinkybėmis tai visiškai nepritiko.

Heizelė paaiškino, iš kur ta linksmybė.

– Tuoj pamatysit, kaip mes gyvename. Mes turim visokių gardumynų, o jeigu užsimanome vandens, paprasčiausiai susikuriame laužą ir išsitirpdome. Šveicarų Robinzonų šeima – mes taip save vadiname.

123. APIE PELES IR ŽMONES

Praėjo keisti šeši mėnesiai – pusmetis, per kurį parašiau šią knygą. Heizelė tiksliai apibūdino mūsų negausią bendriją kaip „šveicarų Robinzonų šeimą“: mes likome gyvi po audros, buvome atskirti nuo viso pasaulio, ir gyventi mums išties buvo labai lengva. Mūsų padėtis turėjo kažkokio disnėjiško žavesio.

Tiesa, neišliko jokių augalų ir gyvūnų, tačiau ledas Nr. 9 užkonservavo kiaules, karves, nedidelius elnius, krūvas paukščių ir uogų, tad galėjome ką užsinorėję atitirpdyti ir išsivirti. Be to, Bolivaro griuvėsiuose galėjome išknisti tonas konservų. Atrodė, kad esame vieninteliai žmonės, išlikę San Lorense.

Dėl maisto vargo neturėjome, lygiai kaip ir dėl drabužių ar pastogės, nes oras nuolatos buvo sausas, karštas ir be jokių gyvybės ženklų. Mūsų sveikata taip pat buvo nuobodžiai gera. Matyt, visos bakterijos irgi išmirė – arba snūduriavo.

Buvome tokie patenkinti naująja gyvensena, kad niekas nenusistebėjo ir nepaprieštaravo, kai Heizelė pasakė:

– Bent jau vienas privalumas – nėra uodų.

Sėdėdama ant kėdės su trim kojom dykynėje, kur neseniai stovėjo Franko namas, ji siuvo į daiktą raudonos, baltos ir mėlynos medžiagos juostas – kaip Betė Ros darė JAV vėliavą. Nė vienas mūsų nepasielgėme nedraugiškai ir neatkreipėme jos dėmesio į tą

faktą, kad tariamai raudona juosta iš tikrųjų buvo šviesiai rausva, mėlyna – smaragdo žalumo, o žvaigždės ne penkiakampės, kaip Amerikos vėliavoje – o Dovydo, šešiakampės.

Jos vyras, neblogas kulinaras, netoliese virš laužo troškino mėsą geležiniame puode. Jis visuomet virdavo mums valgyti, nes be galo mėgo šį užsiėmimą.

– Gražiai atrodo ir kvepia gardžiai, – pakomentavau.

Jis pamerkė man akį.

– Nepakarkite virėjo. Jis stengiasi iš paskutiniųjų.

Šio malonaus pašnekesio fone *bypbypbyp bopbopbop* įkyriai tarškėjo SOS siųstuvas, kurį sumeistravo Frankas. Siųstuvas ištisą parą šaukėsi pagalbos.

– Gelbėkit mūsų ssssielas, – siūdama giedojo Heizelė, pritardama siųstuvui, – gelbėkit mūsų ssssielas.

– Kaip sekasi rašyti? – paklausė manęs Heizelė.

– Puikiai, motuše, tiesiog puikiai.

– Kada parodysite mums dalį to, ką parašėte?

– Kai bus baigta, motuše, kai bus baigta.

– Daug įžymių rašytojų kilę iš Indianos.

– Žinau.

– Jūs būsite ilgame ilgame sąraše, – ji viltingai nusišypsojo. – Ta knyga juokinga?

– Tikiuosi, motuše.

– Mėgstu gardžiai pasijuokti.

– Žinau.

– Kiekvienas mūsų turime kokią specialybę ir galime kažką duoti kitiems. Jūs rašote knygas, kurias skaitydami mes juokiamės, Frankas užsiima moksliniais dalykais, mažasis Niutas tapo mums visiems paveikslus, aš siuvu, Luisas gamina valgius.

– „Daug rankų sunkų darbą palengvina." Sena kinų patarlė.

– Tie kinai daug kur buvo baisiai gudrūs.

– Taip, išsaugokime jų atminimą.

– Gailiuosi rimčiau nesusipažinusi su jų gyvenimu.

– Netgi idealiomis sąlygomis tai būtų buvę sunku padaryti.

– Gailiuosi rimčiau nesusipažinusi su daugeliu dalykų.

– Mes visi turime ko gailėtis, motuše.

– Šaukštai po pietų.

– Pasak to poeto, motuše: „Iš visų žodžių apie peles ir žmones liūdniausi šie – „galėjo būti".

– Kaip gražiai pasakyta, ir kaip teisingai.

124. FRANKO SKRUZDŽIŲ ŪKIS

Labai nejaukiai jaučiausi, matydamas, kad Heizelė baigia siūti savo vėliavą, nes buvau įveltas į painius su ja susijusius jos ketinimus. Heizelė susigalvojo, neva aš sutikęs iškelti tą idiotišką skudurą Makeibo kalvos viršūnėje.

– Jeigu mudu su Luisu būtume jaunesni, patys iškeltume. Dabar mums belieka įduoti tą vėliavą jums ir palydėti geriausios kloties linkėjimais.

– Motuše, aš abejoju, ar toji vieta tikrai tinka vėliavai.

– O kur dar būtų galima ją iškelti?

– Aš pakrapštysiu smegeninę, – atsiprašiau jos ir nusileidau į urvą pasižiūrėti, ką sumanęs Frankas.

Nieko naujo jis nebuvo sumanęs. Jis stebėjo savo įsteigtą skruzdžių ūkį. Atkasęs trimačiame Bolivaro griuvėsių pasaulyje keletą gyvų likusių skruzdžių, jis sumažino matmenų skaičių iki dviejų, tarp dviejų stiklo lakštų įspraudęs sumuštinį iš žemių ir skruzdžių. Vos tik skruzdės sumanydavo ką nors iškrėsti, Frankas tuoj pat jas nutverdavo ir komentuodavo jų prasižengimą.

Franko eksperimentas labai greitai atidengė paslaptį, kaip skruzdės sugebėjo išgyventi pasaulyje, likusiame be vandens. Mano žiniomis, jos buvo vieninteliai vabzdžiai, likę gyvi. Norėdamos atsigerti, skruzdės glaudžiu kamuoliu apkibdavo ledo Nr. 9 grūdelį. Jų kūnų

išskirta šiluma pusę jų nugalabydavo, bet paversdavo tą grūdelį rasos lašeliu. Tas lašelis buvo geriamas, draugų lavonai – valgomi.

– Valgykime, gerkime ir linksminkimės, nes rytoj mirsime, – sakydavau aš Frankui ir jo mažosioms kanibalėms.

Jo atsakymas būdavo vienas: jis gaižiai perskaitydavo man paskaitą apie tai, kiek daug žmogus galįs pasimokyti iš skruzdžių.

Savo atsakymą aš irgi paverčiau ritualu.

– Gamta – nuostabus dalykas, Frankai. Gamta – nuostabus dalykas.

– Žinot, kodėl skruzdės pasiekia tokių puikių rezultatų? – tūkstantąjį kartą paklausė jis manęs. – Todėl, kad ben-dra-dar-biau-ja.

– Bendradarbiavimas – velniškai geras žodis.

– Kas išmokė jas pasidaryti vandens?

– Kas išmokė mane pasidaryti vandens?

– Atsakymas į šį klausimą kvailas, ir jūs tai žinote.

– Atsiprašau.

– Buvo metas, kai aš rimtai išklausydavau kvailus atsakymus. Dabar to nebedarau.

– Pažanga didžiulė.

– Aš gerokai išaugau per tą laiką.

– Pasauliui tai gan brangiai kainavo, – galėdavau sakyti tokius dalykus Frankui, nė kiek nesibaimindamas, kad jis išgirs.

– Buvo metas, kai žmonės galėjo be jokio vargo mane mulkinti, nes man stigo pasitikėjimo savimi.

– Pakaktų sumažinti žmonių skaičių žemėje, ir tavo paties bendravimo problemos pasidarytų gerokai menkesnės, – pasiūliau aš jam. Mano žodžiai ir šį kartą įėjo jam pro vieną ausį, išėjo pro kitą.

– Pasakykit man, pasakykit man, – vėl metė jis man iššūkį, – kas paaiškino toms skruzdėlėms, kaip pasidaryti vandens.

Keletą kartų pateikiau jam akivaizdų atsakymą: Dievas jas pamokė, bet iš liūdnos savo patirties žinojau, kad Frankas nei atmes šią teoriją, nei jai pritars.

Be perstojo to paties klausdamas, jis tik vis labiau siusdavo.

Pasitraukiau nuo Franko, kaip man patarė „Bokonono knygos". „Saugokis žmogaus, kuris deda daug pastangų, kad kažką sužinotų, bet sužinojęs pamato esąs nė kiek ne išmintingesnis, negu buvo lig tol, – sako mums Bokononas. – Toks žmogus kupinas kraujotroškiškos pagiežos tiems, kurie yra neišmanėliai, nepadėję jokių pastangų, kad būtų tokie."

Nuėjau ieškoti mūsų tapytojo – mažojo Niuto.

125. TASMANIEČIAI

Kai suradau mažąjį Niutą, už kelių šimtų žingsnių nuo urvo betapantį nuniokotą kraštovaizdį, jis paprašė, kad nuvežčiau į Bolivarą paieškoti dažų. Pats jis vairuoti negalėjo – nepasiekė pedalų.

Taigi išvažiavome, ir pakeliui paklausiau, ar jam dar likęs koks lytinis potraukis. Padejavau, kad aš nebejaučiu jokio – net erotinių sapnų nesapnuoju ir taip toliau.

– Aš sapnuodavau penkių, dešimties, penkiolikos metrų ūgio moteris, – prisipažino jis man. – O dabar? Dievuliau, aš net neatsimenu, kaip atrodė mano liliputė ukrainietė.

Prisiminiau, ką buvau skaitęs apie Tasmanijos salos aborigenus. Kai baltaodžiai pirmąsyk užsuko į jų salą septynioliktame šimtmetyje, aborigenai vaikščiodavo nuogi, nežinojo, kas yra žemdirbystė, nemokėjo auginti gyvulių, nestatydavo jokių pastatų ir, ko gero, nemokėjo užkurti ugnies. Baltaodžiai taip niekino juos už tą atsilikimą, kad pirmieji kolonistai – nusikaltėliai, atgabenti iš Anglijos atlikti bausmės – medžiodavo juos pramogai. Aborigenams gyvenimas pasidarė toks nemielas, kad jie liovėsi dauginęsi.

Išsakiau Niutui mintį, kad iš mūsų vyriškumą bus atėmusi panaši neviltis.

Niutas įžvalgiai pastebėjo:

– Matyt, niekas lig šiol nesuvokė, kad visą tą jaudulį lovoje mums sukelia mintis apie žmogaus giminės pratęsimą.

– Jeigu tarp mūsų būtų dauginimuisi tinkamo amžiaus moteris, padėtis, aišku, iš pagrindų pasikeistų, – pritariau aš. – Vargšė senoji Heizelė jau daug metų nesugeba pagimdyti net dauniuko.

Paaiškėjo, kad Niutas daug ką žino apie Dauno sindromą, mat kadaise jis lankė specialią mokyklą vaikams su įgimtais trūkumais, ir tarp jo bendramokslių buvo keletas daunų.

– Mūsų klasėje geriausiai rašydavo daunė, vardu Mirna – aš turiu galvoje jos braižą, o ne rašinių turinį. Dievuliau, kiek metų nebuvau jos prisiminęs!

– Ta mokykla buvo gera?

– Aš prisimenu viena, ką be perstojo kartodavo mokyklos direktorius. Jis amžinai kriokdavo ant mūsų už eibes, kurias iškrėsdavome, ir visuomet pradėdavo tais pat žodžiais: „Man iki gyvo kaulo įgriso..."

– Šie žodžiai nusako, kaip aš jaučiuosi bemaž visą laiką.

– Gal žmogus taip ir privalo jaustis?

– Šneki kaip bokononistas, Niutai.

– Kodėl negalėčiau? Mano žiniomis, bokononizmas – vienintelė religija, kurios šventuosiuose raštuose užsimenama apie neūžaugas.

Laisvu nuo rašymo metu įdėmiai skaitydavau „Bokonono knygas", bet tos vietos, kur užsimenama apie neūžaugas, neaptikau. Taigi buvau dėkingas Niutui, kad pacitavo ją man, nes tas trieilis užfiksavo žiaurų bokononistišką paradoksą: žmogus trūks plyš turi meluoti apie tikrovę, bet nieku gyvu neįstengia apie ją sumeluoti.

Ko merki akį, ko vaikštai pasipūtęs?
Žmogus – toks, koks tarias esąs,
Man nė motais, kad aš liliputas.

126. TYLIAI GROKITE TOLIAU, BIRBYNĖS

– Kokia slegianti religija! – sušukau. Nusukau mūsų pokalbį į utopijų sritį: kas galėjo ar turėjo būti, bet nebuvo, ir kas dar galėtų nutikti, jeigu pasaulis atitirptų.

Bet Bokonono būta jau ir čia – jis parašė visą knygą apie utopijas, „Septintąją knygą“, kurią jis pavadino „Bokonono respublika“. Joje yra tokių niūrių aforizmų:

„Pasaulį valdo ranka, kuri aprūpina vaistines.

Pradėkime savo Respubliką nuo vaistinių tinklo, maisto prekių parduotuvių tinklo, dujų kamerų tinklo ir nuo tautinio žaidimo. Paskui galėsime rašyti savo Konstituciją.“

Išvadinau Bokononą juodašikniu šunsnukiu ir vėl pakeičiau temą. Kalbėjau apie prasmingus didvyriškus poelgius. Ypač išgyriau Džiuliano Kaslio ir jo sūnaus pasirinktą mirtį: vėtroms tebesiaučiant, jie pėsčiomis patraukė į „Vilties ir gailestingumo namus džiunglėse“, kad atiduotų jų gyventojams visą viltį ir gailestį, kurie jiems dar buvo likę. Vargšės Andželos mirtis man irgi pasirodė didinga. Ji ištraukė klarnetą iš Bolivaro griuvėsių ir iškart ėmė groti, nesibaimindama, kad liežuvėlias gali būti suterštas ledu Nr. 9.

– Tyliai grokite toliau, birbynės, – sumurmėjau ašarų gniaužiamu balsu.

– Ką gi, gal jūs irgi sugalvosite kokį dailų būdą pasitraukti iš gyvenimo, – guodė mane Niutas.

Šitaip galėjo pasakyti tik bokononistas.

Išpasakojau jam savo svajonę įkopti į Makeibo viršūnę ir palikti joje kokį prasmingą simbolį. Akimirkai atitraukiau rankas nuo vairo, norėdamas parodyti, kad jose nėra jokio simbolio.

– Velniai griebtų, koks simbolis tiktų, Niutai? Kas, velniai griebtų, tai galėtų būti? – aš vėl suėmiau vairą. – Štai ji, pasaulio pabaiga; štai aš – galima sakyti, paskutinis žmogus jame; ir štai jisai – aukščiausias kalnas akiratyje. Aš žinau, kuo vertėsi mano karasas, Niutai. Jis gal pusę milijono metų dieną naktį stengėsi įkelti mane į tą viršukalnę, – ėmiau kinkuoti galvą ir vos neapsiverkiau iš mane apėmusio graudulio. – Bet ką, dėl Dievo meilės, aš turiu neštis rankose?

Tai klausdamas pažvelgiau pro automobilio langą, bet mano akys nieko nematė – buvau lyg neregys, tik porą kilometrų nuvažiavęs suvokiau, kad žvelgiau į akis senam negrui, gyvam juodaodžiui žmogui, sėdėjusiam šalikelėje.

Tuomet aš sulėtinau greitį. Paskui visai sustojau. Užsidengiau akis.

– Kas nutiko? – paklausė Niutonas.

– Aš mačiau Bokononą. Mes pro jį pravažiavome.

127. PABAIGA

Jis sėdėjo ant uolos. Basos jo kojos buvo aptrauktos ledo Nr. 9 šerkšno. Drabužius jam atstojo lovatiesė su mėlynais kutais. Ant kutų buvo užrašyta „Kaza Mona". Jis nekreipė dėmesio, kad mes privažiavome. Vienoje rankoje jis laikė pieštuką. Kitoje – popieriaus skiautę.

– Bokononai?

– Taip?

– Ar galiu paklausti, apie ką tu mąstai?

– Aš mąstau, jaunuoli, apie paskutinį sakinį „Bokonono knygoms". Atėjo metas parašyti paskutinį sakinį.

– Kas nors pavyko?

Gūžtelėjęs pečiais jis atkišo man popieriaus skiautę.

Štai ką perskaičiau:

„Jeigu būčiau jaunesnis, parašyčiau žmonijos kvailumo istoriją; paskui įkopčiau į Makeibo kalno viršūnę, išsitiesčiau ant nugaros, pasikišęs vietoj pagalvės savo istoriją, po to paimčiau nuo žemės žiupsnelį tų melsvų nuodų, kurie paverčia žmones statulomis, ir pavirsčiau į statulą – atsigulęs aukštielninkas, klaikiai išsišiepęs, rodydamas špygą Pats Žinai Kam."

Iracionalios, chaotiškos, bukagalviais apgyvendintos **Kurto Vonneguto** knygos yra kartu ir tragiškos, nes pernelyg primena realų pasaulį...

Genamas iliuzinės meilės gražuolei diktatoriaus dukrai Monai, „Katės lopšio“ herojus atvyksta į San Lorenso salą, priima naują religiją ir netgi tampa šios šalies Prezidentu. Tirono Monzano valdomoje mažytėje Karibų jūros saloje (tipiškoje „bananų respublikoje“) klesti visuotinis melas, susvetimėjimas ir bukaprotystė. Salos gyventojai išpažįsta džiunglėse besislapstančio pranašo Bokonono religiją, kuri pagrįsta *fomomis* – „netiesomis, darančiomis mus drąsiais, kilniais ir laimingais“.

„Katės lopšys“ – sukrečianti visuomenės ir jos rašytų bei nerašytų gyvenimo taisyklių kritika, aštri satyra politikos, religijos ir technologijų progreso temomis.

9 789955 640233

kitos knygos
www.kitosknygos.lt

ISBN 9955-640-23-5